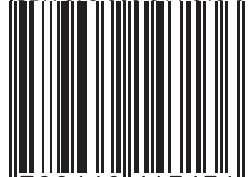

ISBN 978-966-914-313-6

9 789669 143136 >

4

MAGYAR NYELV ÉS OLVASÓKÖNYV

Lator-Perduk Ilona, Perduk János

2021

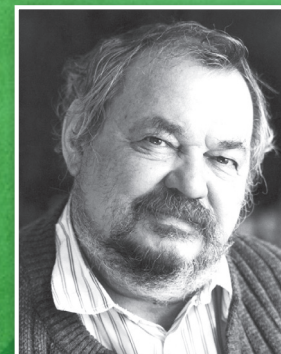
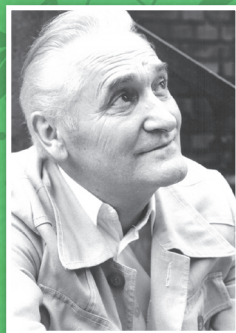
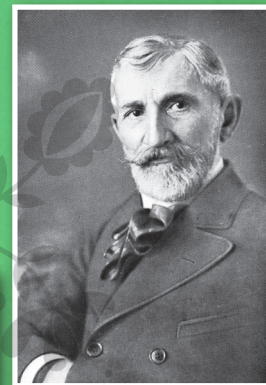
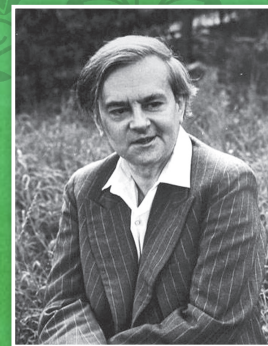
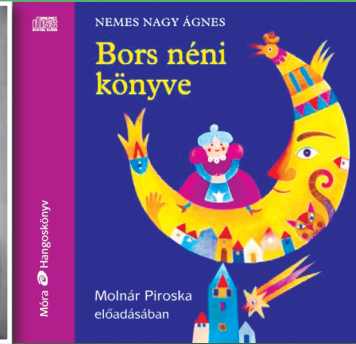
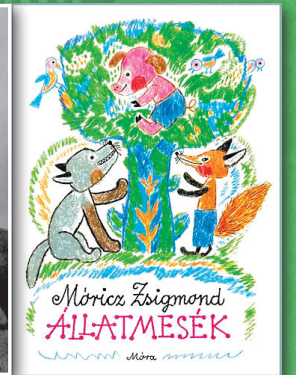
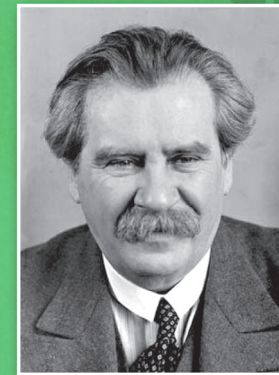
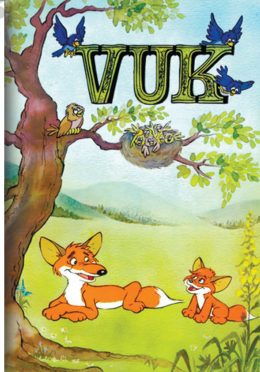
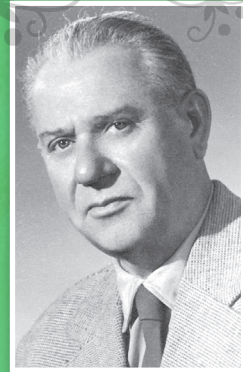
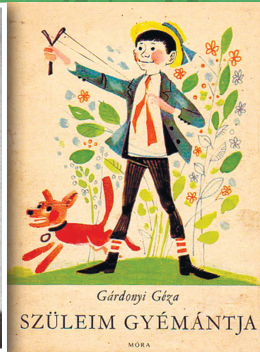
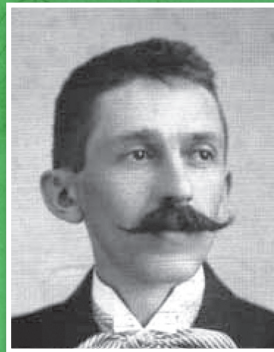
Lator-Perduk Ilona, Perduk János

MAGYAR NYELV ÉS OLVASÓKÖNYV

4

II. rész

Lator-Perduk Ilona
Perduk János

MAGYAR NYELV ÉS OLVASÓKÖNYV

Tankönyv
a magyar oktatási nyelvű általános
középfokú tanintézetek 4. osztálya számára
(két részben)
II. rész

Ajánlotta Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

Львів
Видавництво „Світ”
2021

УДК 811.511.141(075.2)

Л 80

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2021 № 53)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Лотор-Пердук О.

Л 80 Угорська мова та читання : підруч. для 4 кл. з навч. угор.
мов. закл. заг. серед. осв. (у 2-х ч.) : ч. 2 / О. К. Лотор-Пердук,
Я. Б. Пердук. – Львів : Світ, 2021. – 136 с.

ISBN 978-966-914-311-2

ISBN 978-966-914-313-6 (Ч. 2)

УДК 811.511.141(075.2)

ISBN 978-966-914-311-2

ISBN 978-966-914-313-6 (Ч. 2)

© Лотор-Пердук О. К., Пердук Я. Б., 2021

© Штурма М. С., художнє оформлення,
2021

© Видавництво „Світ”, оформлення, 2021

Ukrajna állami himnusza

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Refrén:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Szöveg: *Pavlo Csubinszkij*

Zene: *Mihajlo Verbickij*

KEDVES NEGYEDIKESEK!

Ez a tankönyv, amelyet kezetekben tartotok, hat fejezetből áll. Szövegei nemcsak olvasmányélményt nyújtanak, hanem útmutatóul is szolgálnak az élet helyes megéléséhez és jobb megértéséhez.

A szórakoztatás mellett tárgítja látókörötöket, és arra ösztönöz, hogy felismerjétek a tudás fontosságát, hogy rácsodálkozzatok az élet szépségeire. Az életnek azonban árnyoldalai, buktatói is vannak, amelyekkel szintén jó tisztában lennetek. Olvasmányaitok meggyőzően bizonyítják, hogy élni csak igazul szabad. Sunyisággal, hazugsággal, alattomosággal csupán pillanatnyi előnyre tehettek szert, hosszú távú sikert azonban sohasem érhettek el. Tanulságul leszűrhetitek, hogy az emberséges magatartás, az igazmondás, a jóra és szépre való törekvés értéke felbecsülhetetlen. Megérthetitek, hogy milyen fontos az emberek és állatok iránti könyörületesség. Wass Albert mesehősével, a „látó-emberrel” együtt talán Ti is észreveszitek környezetetekben a szépet, és akkor a Ti szívetekbe is beköltözik a jóság, szeretet és békesség.

Múltunk, történelmünk ismerete szintén beépül személyiségetekbe, életetekbe. Ezt szolgálják azok az olvasmányok, amelyek a honfoglalástól Petőfi Sándor haláláig követik nyomon történelmünket. Büszkék lehettek szülőföldünknek a magyar nép történetében játszott kiemelkedő szerepére.

Útravalóul azt kívánjuk, hogy a tanév végén a tankönyv egyik szereplőjével együtt Ti is elmondhassátok: „Megtörtént a csoda: megtanultam igazán olvasni úgy, hogy megszűnjék körülöttem minden, talán még a betűket se lássam, hanem kitáruljon és életre keljen előttem a könyv belső világa.”

A szerzők

JÖN AZ ŐSZ, MEGY A NYÁR

KICSI FALUBÓL VALÓ VERS

Nagyváros, nagyváros,
hol az út is járda,
ott szeretnék járni
én is iskolába.

Villamossal mennék,
mikor eső esne,
cipőt sem pucolnék
minden áldott este.

Ellaknék én benned,
nagyváros, nagyváros,
mert a mi kis falunk
sokszor bizony sáros.

De van egy hű kutyám
s két kicsi bárányom,
búsulnék, ha tőlük
el kellene válnom.

Talán még sírnék is,
ha senki sem látja;
s ki járna helyettem
a mi iskolánkba?

Nagyváros, nagyváros,
ne csábíts te engem,
maradok holtomig,
itt, ahol születtem!

Kányádi Sándor

VIDÁM NYÁRUTÓ

Augusztusban már a nyár
kissé őszben sántikál,
ábrándozik, nem nevet,
falevelet festeget.

Körte pottyán, totyakos,
már a sün is pocakos,
folton-folt a káposzta,
kofa viszi városba.

Dinnye feje szép kerek,
olyan okos, szétreped!
Nyuszi füle nagyra nőtt,
ha leül is, látni őt.

Szóló szőlő, kilenc tő,
őrzi madárijesztő,
széna, szalma, félkalap,
aki látja, elszalad!

Fésűs Éva

1. Magyarázd meg a vers első két sorának értelmét!
2. Nézz utána az interneten, mit jelent a *kofa* szó!
3. Válaszd ki az *ábrándozik* szó rokon értelmű párait!

képzeli

gondolkozik

fantáziál

emlékezik

álmodozik

LOMB LEHULLOTT, MÁK KIPERGETT

Lomb lehullott,
mák kipergett,
őszí ágát szél diderget.
Hidegebb már
a sugár is,
elment a fecskemadár is.
Máris, máris,
odavan a nyár is.

Sarkadi Sándor

ŐSZKÖSZÖNTŐ

Szállj, szállj,
ökörnyál, –
jön az ősz,
megy a nyár.
Megy a nyár, a nevetős,
komolykodva jön az ősz,
csillámló derekkal,
sárga levelekkel,
szőlővel, mosolygóval,
fűre koccanó dióval.

Csanádi Imre

1. Sorold fel a nyárutó jellemző sajátosságait!
2. Hasonlítsd össze a két vers hangulatát! Milyen különbséget látsz közöttük?
3. Milyen a nyár, és milyen az ősz a költő szerint a második versben?
4. Keresd ki az internet segítségével az *ökörnyál* szó jelentését, és írd be a füzetedbe!
5. Írd ki a két versből azokat a szavakat, amelyekben hosszú egyjegyű mássalhangzó van!

ÖREGAPÓ MADARAI

Öregapó hunyorogva nézett szét a tájon, s botjával körülmutatott:

– Látjátok, egyre kevesebb az ilyen háborítatlan, békés vidék. Azért fogynak a madarak. Mert nem szeretik a zajt, a háborgatást. Még a gólyák is fogynak. Pedig nekik az embertől nincs mit félniök. Ki merné bántani a gólyát? Hiszen ha a kéményre fészkel, boldogan kiáltott fel a gazda: „Megjött a szerencsém!” S hány kéményre rakott kocsikereket láttam már! Gólyahívogatónak teszik oda az emberek, arra könnyebben építhet fészket. Kell a madár az embernek.

– Öregapó, miért szeretik annyira az emberek a gólyát?

– Mert szükségük van rá. Mert a házuk népéhez tartozónak érzik. Mint ahogy oda is tartozik.

Lent a lápon bóbiceket kerestünk. Nemrég még tele volt velük a rét. De most alig-alig láttunk egyet-egyét.

– Hová lettek vajon?

– A fiatalok ilyenkor már elköltöznek. Csak az öregek maradnak. Azok gyakran itt telelnek át.

– És a többiek?

– Ki Afrikában, ki Indiában. Messze-messze délen.

– És hogyan találják oda? Egy öreg vezeti őket, aki már tudja az utat?

– Bizony, nem vezeti azokat senki – mondta Öregapó –, mégis odatalálnak. Ahogy a gólyák és a fecskék is megtalálják a maguk téli szállását. Hogy hogyan, azt ne kérdezzétek. Mert azt nem tudja senki. Csak annyi biztos, hogy a vándormadarak ősszel útra kelnek. Ki korábban, ki később. A darvak szabályos V alakzatban repülnek dél felé, mások, mint a seregélyek, nagy, tömött csapatokban. És sok van olyan, amelyik egymagában

vonul. A ragadozók majd mind. Meg a kakukk is. Még hozzá éjszaka. Mégis odatalál mindegyik. Az is, amelyik azon a nyáron született, sohasem járhatta hát meg az utat. Nem tudni, miképpen csinálják. Ez a madarak nagy titka.

– És miért jönnek vissza a madarak Afrikából? – kérdezte Gyuszkó. – Ott mindig meleg van, táplálékuk van elég. Akkor miért?

– Mert itt születtek. Ez a hazájuk. Azért – mondta Öregapó.

Lázár Ervin nyomán

1. Miért szeretik az emberek a gólyát?
2. Hol telelnek a költöző madarak?
3. Mely madarak vonulnak egymagukban?
4. Miért jönnek vissza Afrikából?
5. Írd ki a szövegből a madárneveket!
6. Készíts rajzot az olvasmány alapján!
7. Keres képét az interneten a madarak őszi vonulásáról! Mondd el, mi jellemző a képen látható madarak repülésére!

A BÍBIC

Bóbitájáról könnyen felismerhető. Fészket nedves réteken, vizes környezetben lévő szántókon rakja. Költöző madár. Az őszi vonulás nagymértékben függ az adott év időjárásától, sok madár csak akkor hagyja el hazánkat, mikor igazán keményre fordul az idő.

Költéskor szinte mindig 4 tarka tojást rak. A fiókák korán elhagyják fészket, de a két szülő védi, vezeti és melegíti őket. Ha veszély közeleg, a szülők addig zaklatják, támadják a ragadozó madarat vagy varjűfélét, amíg el nem hagyja a madarak életterét. A bíbic főleg rovarokat, pókokat, férgeseket és puhatestűeket fogyaszt, ezt kiegészíti növényi eredetű táplálékokkal.

SZÜLŐFÖLDEM

(Részlet)

Itt születtem én ezen a tájon,
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón tele,
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Mint nyugtalan madár az ágakon,
Helyről-helyre röpköd gondolatom.
Szedegeti a sok szép emléket,
Mint a méh a virágról a mézet;
Minden régi kedves helyet bejár...
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Petőfi Sándor

1. Nézz utána, hol született Petőfi Sándor!
2. A *vón* régies kifejezés. Mondd meg a vers alapján, mit jelent!
3. Kérd meg szüleidet, nagyszüleidet, meséljenek neked arról, hogyan nézett ki szülőhelyed az ő gyerekkorukban!
4. Mihez hasonlítja Petőfi a versben a gondolatot? Keresd ki, majd olvasd fel ezeket a sorokat!
5. Keresz meg személyesítést a versben!
6. Dolgozzatok párban! Figyeljétek meg a sorvégeket! Írjátok ki versszakonként az összecsengő, rímelő szavakat!
7. Írd ki a versből azokat a szavakat, amelyekben egyjegyű hosszú mássalhangzó van!

A sorvégi rímek fajtáit betűkkel jelöljük, az összetartozó rímek azonos betűket kapnak.

Amikor szomszédos sorok rímelnek, páros rímről beszélünk.

A **páros rím** képlete: AA BB CC.

Ezt a rímképletet figyelheted meg mindegyik versszakban!

HOGYAN LETTEM OLVASÓVÁ?

Megkérdezték tőlem, hogyan lettem író. Egyszer azt is elmondom, de előbb elmesélem, hogyan lettem olvasóvá. Előbb ugyanis az olvasást kell megtanulni, csak azután lehet az emberből író. Fordítva nem megy.

Aztán, ti vajon tudtok-e olvasni? Úgy igazán! Hm?

Akkora gyerek lehettem, mint ti. Tíz vagy tizenkét éves. Már nem emlékszem, hogy a vadnyugati filmek hatására-e (akkoriban még nem volt televízió), vagy pedig legkedvesebb pajtásom, Peti unszolására történt. Egyszerre csak azon kaptam magam, hogy folyvást a messzi országok, hegyek, völgyek, tengerek világán jár az eszem. És mert ábrándozásra amúgy is hajlamos voltam, százszor is elképzeltem, milyen jó is volna a Szahara forró homokjában gyalogolni, vagy elmerülni a szavannák vad világában, esetleg (persze felnőttek nélkül) dacolni a tengerek viharaival, és bolondozni a delfinekkal.

Gondolom, sejtitek, mi lett a sok ábrándozás vége. Elhátároztuk Petivel, hogy világgá megyünk. Én Afrikába akartam menni, mert kíváncsi voltam az oroszánokra, Peti ellenben eltökélte magában, hogy fűvócsöves indián lesz Brazíliában. Az egész nem látszott nehéz kirándulásnak. Iskolai atlaszunkban megmértük a távolságot is. Afrika mindössze kétujjnyira volt Budapeستtől, Dél-Amerika pedig háromujjnyira Afrikától. Ha nem hiszitek, mérjétek utána...!

Az indulás napját is kitűztük. S ahogy az a nap közelgett, egyre izgatottabbak lettünk. A szünetekben folyton azt tervezgettük, hogyan harcolunk majd a vadállatok ellen. Sajnos, éppen az indulást megelőző napon intőt kaptam földrajzból, mert nem tudtam Afrika legmagasabb hegyének a nevét. Hegymászás ugyanis nem szerepelt az útitervünkben.

Másnap hajnali fél ötkor kellett volna útra kelniünk. Természetesen szüleink tudta nélkül. Meg is állapotunk Petivel, hogy mindent úgy csinálunk, mint máskor, gyanút ne fogjanak.

Hazamenet azonban eszembe jutott, hogy mégiscsak jó volna valami útikalauz abban a távoli Afrikában. Beugrottam hát a közeli papírkereskedésbe, amelynek sarkában hatalmas láda állt: abban nagy halom könyv porosodott. (Az én gyermekkoromban nem voltak olyan szép könyvtárak, mint manapság!) A könyvek közül pár fillérért kölcsönadták, amit kiválasztott az ember. No, én akkor addig turkáltam a könyvek között, amíg meg nem leltem Kittenberger Kálmánnak, a híres magyar vadásznak a könyvét. A címe ez volt: Kelet-Afrika vadonjaiban.

Ez kell nekem! Vágtattam haza. A megbeszélés szerint megebédeltem, mint máskor (sokat), aztán megtanultam a leckémet, mint máskor (keveset); akkor aztán lefekvésig beletemetkeztem Kittenberger könyvébe. Mire lefekvésre került a sor, úgy éreztem, mindent tudok Afrikáról. Akkor ágyba bújtam, és lehunytam a szememet: hadd higgyék a szüleim, hogy alszom, akárcsak máskor...

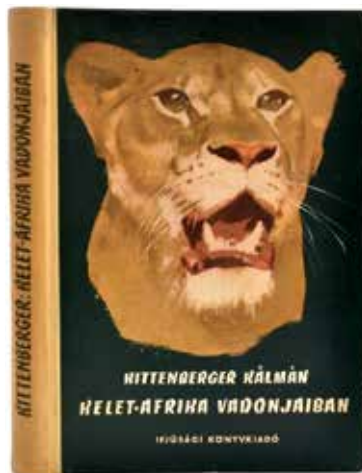
Édesanyám szavára ébredtem. „Kisfiam, elkésel az iskolából...”

Hej, a mennydörgős mennykő csapjon a világra! Bizony elaludtam a világgá menést! Peti azóta már hegyen-völgyön túl jár...

Lógó orral, bánatosan mentem az iskolába.

Mit gondoltok, ki jött velem szemben a folyosón? Peti. Szontyoli képet vágott, mert ő is elaludt. Most már mi legyen? Néztünk, néztünk magunk elé; aztán egyszerre csak kitört belőlünk a nevetés, és nagy vidáman hátba veregettük egymást. Ej, micsoda butaság ez a világgá menés! A magunkfajta gyerekek még otthon a helye!

S talán azért voltunk olyan vidámak, mert rájöttünk, hogy nem veszítettünk semmit. Jómagam akkor kötöttem egy életre

szóló barátságot a könyvekkel. Akkor lettem igazán olvasó emberré!

Mert a mai napig nem felejtettem el, hogyan olvastam ki fél délután Kittenberger könyvét. Olyan lelkesen és rajongva, hogy szinte eltűnt körülöttem minden: a szoba, a bútorok, a képek; s egyszerre csak én álltam ott Afrika forró ege alatt, én láttam a hajladozó pálmákat, én hallottam a madarak rikoltásait és az oroszlánok bömbölését, én lestem a száguldó antilopokra, és én menekültem a megvadult elefántok elől. Velem történt meg mindaz, amit a híres vadász átélt és leírt. Megtörtént a csoda: megtanultam igazán olvasni úgy, hogy megszűnjék körülöttem minden, talán még a betűket se látom, hanem kitérülök és életre keljen előttem a könyv belső világa. A csodát szívesen fogadtam. Azontúl a könyvet olyan varázsszerszámnak tekintetem, amelynek segítségével térben és időben óriási utazásokat tehetek, enyém lehet mindaz az élmény és tapasztalás, amit az emberiség összegyűjtött vagy megálmodott és könyvekbe zárt. Ahány könyvet csak elolvasok, annyi étellel gazdagabb az én életem.

Rónaszegi Miklós

1. Hová akartak menni a fiúk?
2. Kinek a könyvére bukkant az egyik fiúcska?
3. Keresd meg a szövegben, mi volt ennek a könyvnek a címe!
4. Mennyi idő alatt olvasta el a fiú a könyvet?
5. Miért kapott intőt a kisfiú földrajzból?
6. Miért hiúsult meg az utazás?
7. Dolgozzatok párban! Foglaljátok össze röviden, miről ábrándozott az olvasmány főhőse!
8. Beszéljétek meg, mi volt az igazi haszna a tervezett utazásnak!
9. Keressétek meg a szövegben, mihez hasonlítja az író a könyvet!
10. Beszéljétek meg, mit nyer az, aki sokat olvas!
11. Írd le, te hogyan lettél olvasóvá!
12. Válaszd ki a szókártyákról az *unszol*, *ábrándozás*, *szontyoli* szavak rokon értelmű megfelelőit!

szomorú

nógat

rábeszél

álmodozás

bánatos

IGAZMONDÁSBÓL KITŰNŐ

Egy napon az irodalomtanár jókedvűen toppant be az osztályba, hóna alatt a dolgozatfüzetekkel.

– No, gyerekek – mondotta –, ezúttal szabad témát kaptok. Magatok döntsétek el, mi legyen az.

De jóformán még ki se mondta ezt, s Kapatán Kristóf, aki arról volt híres, hogy egyetlen szavát se lehetett elhinni, mindjárt ágaskodni kezdett, s úgy nyújtogatta az ujját, hogy ütötte át vele a mennyezetet.

– Írjunk a hazudozásról! – kiáltotta, nehogy valaki más egyebet javasoljon. – A nagy tódításokról!

A fiúk helyeslően zúgtak, a tanár pedig elmosolyodott, s fölírta a táblára a félévi dolgozat címét:

Füllentettem, s pórul jártam

Szétoztották a füzeteket, s nemsokára oly buzgó kaparászás hallatszott az osztályban, mintha ötven egér ráгна egy láda alján. Egyedül én meresztettem tanácstalanul a szemem e nagy szorgalom láttán.

Nézd csak, gondoltam, mennyit hazudozhattak ezek, hogy oly fürgén szalad a tolluk a vonalak közé ékelt keskeny futópályákon, mintha egymással versenyeznének. Bezzeg nekem nem jut eszembe egy árva történet se...

Én még azt se tudtam hazudni, hogy egyszer füllentettem, és csakugyan pórul jártam. S hiába nyargalt vissza a képzeletem rémülten, hogy megkapaszkodják valami emlékből. A fehér irkalapról az Északi-sark jeges hidege áradt felém. De még így se tudta lehűteni az arcomat, amely már szinte izzott a szégyentől.

– Nem megy, fiam? – állt meg a padom előtt a tanár, előhúzván zsebóráját, s ő maga is megijedt, amikor látta, hogy mily kevés idő maradt hátra. Attól félt, hogy el kell rontania a jegyemet, pedig jelesre álltam irodalomból. – Gondolkozz, fiam! – biztatott. – Hátha eszedbe jut egy eset...

Én azonban könnyezve suttogtam:

– Hiába erőlködöm tanár úr... Nekem sosem sikerült hazudni... Pedig csodálatos mentségeket találtam ki, ha elvesztettem a pénzt, vagy egyéb rosszat cselekedtem... Angyalokat és ördögöket... Villámcsapást, földrengést, véresőt... De amikor megálltam a küszöbön, és édesanyám reám nézett a szelíd kék szemével, mindig torkomon akadt a szó...

A tanár örvendezve felkiáltott:

– Hát akkor ezt írd meg, fiam... – S már nyújtotta is a töltőtollát, hogy a mártogatással ne kelljen piszmognom. Én meg nekirugaszkodtam a tiszta lapon, mint egy üde havas mezőn, s nemsokára úgy éreztem, hogy mellettem kétoldalt süvölt a friss, illatos szél...

Mire csengettek, befejeztem!

S mert ma sem tudok hazudni, ha az emberek szemébe nézek, örömmel emlékszem vissza az én bölcs és jószágos tanáromra, aki igazmondásból kitűnő jegyet adott a dolgozatomra...

Bálint Tibor

1. Magyarázd meg a *füllent* szó jelentését!
2. Miért éppen a hazudozásról akart a legtöbb fiú dolgozatot írni?
3. Miért nem tudta elkezdni a tanuló az írást?
4. Hogyan segített a tanár a tanácstalan kisdíákon?
5. Te mit írnál a tanár által megadott témára?
6. Keress a szövegben 5-6 összetett szót, és írd ki!
7. Jegyezd meg az alábbi szavak helyesírását!

mentség

mennyezet

kelljen

alja

megijedt

áradt

8. Magyarázd meg az alábbi közmondások jelentését!

Igaz embernek minden út egyenes.

Ki igazán jár, nem botlik.

Nem sok mesterség kell az igazmondáshoz.

TANÁR AZ ÉN APÁM

Tanár az én apám. Ha jár a vidéki városban, gyermekek köszöntik ősz fejét, kicsinyek és nagyok, régi tanítványok, elmúlt életükre emlékezve, lassan leveszik kalapjuk. Mint az alvajárók, kik másfelé néznek. Hentesek, ügyvédek, írnokok, katonák s olykor egy országos képviselő is. Mert nagy az én családom. Nagy az én családom. Kelettől nyugatig, nyugattól keletig. Nagy a mi családuknak. Mikor vele megyek, fogva öreg karját, vezetve az úton, a szívem kitágul, s szívek közt énekel elhagyatott szívem. Az én édesapám az emberek apja, s én az emberek testvére vagyok.

Kosztolányi Dezső

1. Sorold fel, kik köszöntik az idős tanárt!
2. Dolgozzatok párban! Magyarazzátok meg a köszöntés okát!
3. Fogalmazzátok meg, mit akar közölni a költő a vers utolsó két sorával!

Iskolásoknak tették fel a következő kérdést: *Milyen volt a legjobb tanítód, tanárod az általános iskolában?*

A gyerekektől a következő válaszok érkeztek:

„Partnernek tekintett minket.” „Akkor is bízott bennem, amikor én már feladtam.” „Minket akart tanítani, nem a tananyagot.” „Lehetett mondani, csinálni néha egy-egy viccet.” „Még mindig megismer, ha visszamegyek az iskolába.” „Soha nem volt unalmas.” „Nem féltünk tőle.” „Azt jutalmazta, ha gondolkodtunk.” „Minden gyerekkel megtalálta a közös hangot.”

4. Szerinted milyen a jó tanító?
5. Írd le néhány mondatban, miért szereted a tanítót!

A REPÜLŐ ISKOLATÁSKA

Péter mindig elkésett. Nagy vagány volt, lóbálta a táskáját, s füttyülve érkezett meg, rendszerint késve, vagy az utolsó pillanatban. Na de kedden mindig elkésett. Csak a második órára jött be, első órán akkoriban idegen tanár tanított, nem ellenőrizte a létszámot. A második meg rajz volt, a rajzteremben, ami ketté volt osztva, egy alkóvszerű átjáró kötötte egybe. Péter a belső teremben ült, a hátsó részen volt egy ajtó, ahol észrevétlenül bejöhett, különösen, ha előzőleg levette a felsőkabátját, mintha csak kiszaladt volna valahova.

Szép tavaszi nap volt, mi javában rajzoltunk valami vázát, Gumovszky Béla, drága rajztanárunk elmerült a korsó magyarázatában. Alacsony ember volt, nagy nádpálcával mutogatta mindig a kitett tárgyat. Füttyülés hallatszott. Gumovszky mester véletlenül épp a hátsó teremben magyarázott,

javíttatott is egy rajzot – amikor berepült a táska. Lecsapódott, mint egy bomba Péter padjára, lesodorva a mellette ülő fiú ceruzáit. Gumovszky nem messze állt a becsapódástól, és magyarázott tovább, bár különösnek találta a berepülő táskát. Aztán röpült a kabát is.

– Hé, srácok! Mit vacakoltok? – Péter kiáltott befelé az ablakon. – Jöhettek, vagy mi a fene van?

Mi pikkadoztunk a nevetéstől, de visszafojtottuk. Gumovszky régi rajzokról mesélt.

– Ne hülyéskedjete! Jöhettek?

– Persze – szólta ki fahangon a tanár, nádpálcájával körülrajzolva a korsót.

– Ne hazudj! Gumó nincs még benn?

- Ki az a Gumó? – kérdezte a magasból a tanár.
- Ne játszd meg magad. Benn van, vagy nincs benn az öreg?
- Gumó? – tűnődött a tanár, látszott, kissé zavarba jön, de aztán intett nekünk, kiáltunk, hogy jöhet.
- Gyere, gyere! – kiáltottuk. És Péter, szokásától eltérően, a magas, de földszinti ablakot választotta belépőül. A kezét láttuk meg először. Kapálózott a párkányon.
- Segítsetek már, az Isten áldjon meg benneteket! Még meglát valaki. Gumó benn van? – Markolászta a pléhlemezt. A tanár odament, kinyújtotta a nádpálcáját, Péter azt kapta el, és húzódkodott fölfelé.
- Ne játsszatok a Gumó pálcájával – mondta röhögve, de megnyugodva, mert ebből sejtette, hogy az öreg nincs még benn. Aztán még felkiáltott: – Gumó olyan dühös lesz, ha ez eltörik, hogy ... – És belekapaszkodott a tanár kinyújtott kezébe.
- Ott álltak, a tanár és tanítványa, Gumovszky nem merte elengedni a gyereket, nehogy lezuhanjon, Péter nem mert beljebb jönni a megdöbbenéstől. Mégis volt annyi lélekjelenléte, hogy kihalásszon a zsebéből egy elrongyolt teniszlabdát. Fölmutatta a szabad kezével.
- Tanár úr, ezek a piszkok kidobták a labdát, és tornaórára kell. Egy autó alól kellett kiszednem. – És mászott befelé.
- Jó, csak gyere már be!
- Betoppant. Leporolta magát nagy zavarában, közben gondolkodott, hogy még mit mondjon.
- A tízpercben kakaót vettem... annyian állnak ott...
- Tudom. A kakaónál nagyon sokan állnak. Azért nem veszek én soha. A legjobb nem venni kakaót. – És nagyvonalúan tovább magyarázott.
- Óra végén elhatároztuk, hogy egy cserepbe virágot vagy babot ültetünk, aztán megfigyeljük, hogyan nő, lerajzoljuk. Gumovszky cserepet meg földet kért tőlünk: aki tud, hozzon.

– Ki hoz földet, gyerekek?

Péter nagy lelkesen jelentkezett.

– Ha meg tetszik engedni, én hozok jövő órára, tanár úr. Nekünk prima földünk van, az unokabátyám kertész, tőle tudok csórni... akarom mondani, hozni.

– Na látod, ez rendes, fiam. Hozzál egy kis földet a Gumónak – mondta elegánsan, és finom léptekkel kiment az osztályból.

Péter aztán minden rajzórán pontosan a helyén ült, ügyes kézzel dolgozott, a legjobb rajzolóvá fejlődött. Sőt, ő lett a szertáros, Gumó annyira megbízott benne.

Gyurkovics Tibor

alkóvszerű átjáró: ajtó nélküli, ablaktalan átjáró

1. Ki a mesélő ebben a történetben?
a) Péter egyik osztálytársa b) Gumovszky Béla tanár úr c) Péter
2. Meséld el, hogyan bukott le Péter!
3. Miért tartották Pétert osztálytársai nagy vagánynak?
4. Dolgozzatok négyfős csoportokban! Vitassátok meg, hogy követhető példa-e az osztályban egy „vagány” gyerek magatartása!
5. Írjátok le néhány szóban, hogy mit érezhetett Péter, amikor ott állt a kigúnyolt tanár előtt! Olvassátok fel egymásnak a szavakat, és indokoljátok meg, amit írtatok!
6. Keressétek meg az olvasmányban, hogyan oldotta meg a tanár a kényes helyzetet!
7. Miben nyilvánult meg a tanár humorérzéke?
8. Beszéljétek meg, mi történhetett volna Péterrel egy másik tanár óráján!
9. Hogyan változott meg a tanár és Péter kapcsolata a csínytevés után?
10. A történet alapján melyik tulajdonság jellemző leginkább a tanárra? Válaszd ki a szókérdőívekről!

hiszékeny

igazságos

megértő

jóságos

szigorú

türelmes

tapintatos

FEKETE MESE

Egyszer egy nagy kerek erdőben, már azt meg nem mondom, Afrikában-e vagy Dél-Amerikában, de ott, ahol a papagájok, a kolibrik, a kanárik s a kis paradicsommadarak nem kalitkában, de szabadon s békességben tanyáznak, rikácsolnak, furcsa gondolata támadt az egyik tarka tollú törpepapagájnak.

– Miénk az erdő, a dzsungel minden fája, lombja, beszéljen, rikácsoljon hát mindenki papagáj módra.

Megszéppentek erre a kolibrik, a kanárik, a kis paradicsommadarak, mivel ők bizony gyengécskék és kevesen voltak.

– Igenis, igenis, papagáj módra – rikácsolta most már a többi papagáj is.

És még azt is közhírré tették, hogy aki felsőbb ágra vágy-na, az járjon papagájiskolába.

Erre még jobban megszéppentek a kolibrik, a kanárik és a más, hozzájuk hasonló aprócska madarak. Lekotródtak a fákról, s a fák alatt nagy búsan szomorkodtak.

– Tanácsot kellene kérnünk a sastól – pityegték fejüket összedugva.

– A sas itt nem parancsol! – rikácsolta a fő-fő papagáj s vele a többiek is a fáról.

– Nem parancsol, nem parancsol.

– Nem félünk mi senki sastól.

– A sas többé nem király!

– De nem ám, de nem ám! – rikoltot-ták kórusban minden fán.

De hirtelen elsötétült az erdő. Mintha egy hatalmas felhő suhant volna a legmagasabb fára.

Kanári

Kolibri

Papagáj

– Mi ez a ricsaj, lárma?! – rikkantotta el magát a madarak királya, mert ő volt. A sas volt, a maga hatalmas mivoltában.

– Sasul tanulunk, sasul! – vágta ki magát a fő-fő papagáj nagy ravaszul.

– Sasul-e, nohát, ez derék, de mintha másról lett volna szó az elébb.

– Sasul tanulunk, sasul – bizonygatták most már a többiek is fürgén és ravaszul.

Megrázta magát a madarak királya. Szétnyílt hatalmas szárnya. Jeladás volt, amitől egy-egy sas szállott minden fára.

– Nahát, hogy a tanulással sokat ne kínlódjatok, ezennel leckét magam adok – mondta a saskirály, s azzal a fő-fő papagájt tollastól bekapta. De a többi sas is követte a példát, és ki-ki bekapott egy-egy papagájpéldányt.

Azzal huss, tovaszálltak.

Nagy csönd lett erre az erdőben. A többi madár is lassan visszaszállt a fákra. Együtt szomorkodtak, ki-ki a maga nyelvén. De a papagájok azóta sem felejtették el azt a szomorú fekete leckét. Senkire sem akarják rátukmálni a maguk hangját, nyelvét, inkább ők tanulják meg a többi madár, sőt még az emberek nyelvét is.

Kányádi Sándor

1. Sorold fel, milyen madarak szerepelnek a mesében!
2. Mire akarták kényszeríteni a törpepapagájok a többi madarat?
3. Dolgozzatok négyfős csoportokban! Vitassátok meg, milyen az az ember, aki rá akarja erőltetni valakire a saját akaratát!
4. Melyik állattól akartak tanácsot kérni a madarak?
5. Magyarázd meg a *megszeppentek* szó jelentését!
6. Válaszd ki a szókérdésekről, mi a jelentése a *rátukmál* szónak!

rákérdez

ráerőltet

rábeszél

7. Hogyan leckéztették meg a papagájokat a sasok?
8. Szerinted miért kapta a történet a *Fekete mese* címet?
9. Fogalmazd meg a mese tanulságát!

MADÁRNYELV

Turgudorgod, mirgit forgogargadtárgál:
Argadórgósorgom margarargadtárgál?
Targakargarorgodj hárgát, korgomarga,
Irginnerget arga porgokorgolbarga!

Tudod, milyen nyelven van ez? Madáru! De emberek is akadnak azért, akik értik. Sőt még ördögök is. Legalábbis ez derül ki Arany János verses meséjéből, A Jóka ördögéből.

Ebben a mesében Jóka a fenti versikével úzi ki az ördögöt a királylányból. De csak az egyikből. Hogy a másikkól hogy ment ki az ördög, azt már olvasd el te magad a mesében!

A fenti versike magyarul így szól.

Tudod, mit fogadtál: Takarodj hát, koma,
Adósom maradtál? Innen a pokolba!

Érted már, hogy lesz a magyar nyelvből madárnyelv? Ismernek egy fiatalembert, úgy hívják: Varga Gergely. De ő szereti néha madárnyelven mondani a nevét: Vargargarga Gergergergely. S nevet, hogy másoknak majd a nyelve törik bele.

Gergely sok ideig tündökölt ezzel a tréfájával. Sokszor még idegeneknek is így mutatkozott be. Azok meg se kísérelték kimondani ezt az „ázsiai szörnyűséget”. Hanem Gergely barátom egyszer pórul járt, mert egy fiú így válaszolt:

– Kargarargakargas Kárgárorgoly!

Mondd meg, ha tudod, mi volt az igazi neve.

Jánosi Sándor

1. Te ismersz-e madárnyelvet?
2. Kérdezd meg szüleidtől, nagyszüleidtől, hogy ők beszéltek-e madárnyelven!
3. Fordítsd magyarra a következő titkos beszélgetést!
 - Tufudsz ifigy befeszéfélnifi?
 - Tufudofok.
 - Afakofor befeszéfélfefessüfünk.

HOL VOLT, HOL NEM VOLT...

KISMALAC MEG A FARKASOK

Van egy erdő, erdőháton
benne tisztás az irtáson,
hóba rakva rajta kis ház,
kismalac itt telet-tanyáz.

Kicsi fejsze csitteg-csattog,
bűkkfa lángja pitteg-pattog,
fazékban víz rityeg-rotyog,
ajtón farkas kipeg-kopog.

- Hej, kismalac, dideregve
kunyorálok, hogy eressz be!
- Bizony nem én, mert megeszeli!
- Rólam illet fel hogy teszel?

- Csak kunyorál, csak ígéret:
- Csak egy lábom engedd, kérlek.
 - Jó! – gondolja a kismalac. –
Mebánod, ha kinn nem maradsz.

- Zsákot kerít, vizet forral,
s ajtóhoz áll hamis orral.
- Hát ha épp ez a vágyásod,
dugd be egyik hátsó lábad.

- Farkas-barkas örül nagyon,
- Jaj, bent jó meleg vagyton!
- Ereszd be még csak egy lábom.
Szól a malac: „No, nem bánom.”

– Én két lábom, boldog részem,
örülj, vigadj, jól vagy, érzem.
Első lábom, jaj a hóban...
Szól a malac: „Dugd be sorban.”

– Három lábom, ha bent hagyod,
negyedik miért szenved fagyot?
– Jól van, dugd be mind a négyet
(zsákba faroltatlak téged).

– Ó, négy lábom, urrá lettél,
ó, én fejem, kinn rekedtél!
Jóért jót várj, kicsi malac,
meglásd, mi lesz, hogyha behagysz.

– Jó, gyere be, gyer' a házba,
gyer' a házba, gyer' a zsákba!...
Zsákbabúvót be is köti,
forró vízzel megöntözi.

Bezzeg a ház meleg nagyon,
hadd hűsöljön kint a fagyon.
Kicipeli farkas komát,
ki végre kirágja magát.

Kopasz farkas világgá ment,
nem mond a dologra áment.
Fut, fárad és verbuvál,
sereggel jön vissza már.

Mint az árvíz jön a falka,
kopasz vezér szóval tartja.
A kismalac hej látja már:
– A nyakamon van a tatár.

24

Hamar egy nagy fára szalad,
farkasfalka a fa alatt;
hogy vegyék le, hegyin-hátán,
kapaszkodnak, egymás vállán,

száz farkasnak egy a híja,
lent a kopasz alig bírja;
bár az ina majd megszakad,
kismalactól távol marad.

A kismalac hőköl, haj-haj,
mi lesz vele, itt van a baj!
Csak lekiált hát a gaznak:
– Forró vizet a kopasznak!

No, a kopasz holtra vált,
úgy kiugrott, meg sem állt.
Meg sem állott, elszaladt,
a sok farkas leszakadt.

Nyaka törött mindahánynak,
malacot sem öli bánat.
Ma is göcög-kacag rajt',
ma is él, ha meg nem halt.

Móricz Zsigmond

1. Keresd meg a szövegben, hol lakik a kismalac!
2. Mit kér a farkas a kismalactól?
3. Dolgozzatok párban! Beszéljétek meg, hogyan jár túl a kismalac a farkas eszén!
4. Mit csinál a farkas, amikor kiszabadul a zsákból?
5. Hány farkasból állt a farkassereg?
6. Meséld el, hogyan menekült meg a kismalac!
7. Keresd meg az interneten a *verbuvál* szó jelentését!
8. Írd ki az utolsó előtti versszakból a múlt idejű igéket!

A HÁROM JÓ TANÁCS

Egy kisfiú ment az erdőn át, és fogott egy csalogányt.

– No – gondolta –, megsütöm ezt a csalogányt és megeszem.

A csalogány azonban kérlelni kezdte:

– Ne egyél meg, barátocskám! Velem úgysem laknál jól. Bocsáss szabadon, és cserébe adok neked három jó tanácsot.

– Jól van – válaszolt a kisfiú. – Ha valóban jó tanácsokat adsz, elengedlek.

– Figyelj hát rám! Az első tanácsom: ne akarj olyat, ami nincs! A második: ne sajnáld azt, ami nem tér vissza; a harmadik: ne higgy a hazug szónak!

– Ezt jól mondtad – örvendezett a kisfiú. – Szabadon engedlek. Röpülj!

A csalogány felszállott egy fa csúcsára, és gondolkozni kezdett:

– Vajon megfogadja-e a fiú a tanácsaimat?

Lejjebb szállt egy ágacskára, és így szólt:

– Milyen ostoba is vagy te, hallod! Tudnád csak, milyen kavics van a nyelvem alatt, nem engedtéél volna el semmiféle jó tanácsért! Nem akármilyen kavics az. Drágakő! Akkora, mint egy dió, és úgy ragyog, mint az aranyló napocska. Ha a tiéd lehetne, te volnál a leggazdagabb ember a falutokban, de még az egész világon is.

Ahogy meghallotta ezt a kisfiú, a bosszúságtól majdnem sírva fakadt.

– Milyen szamár vagyok – gondolta. – Miért is engedtem el ezt a ravasz madarat?

Kérlelni kezdte hát:

– Gyere vissza, kérlek! Vagy ha nem akarsz visszajönni, legalább add nekem azt a drágakövet, jutalmul, hogy szabadon bocsátottalak.

A csalogány azonban így válaszolt:

– Most már látom, hogy csakugyan ostoba vagy. Elfelejtetted, amire tanítottalak! Sajnálod azt, ami nem tér vissza, olyat akarsz, ami nincs, és hiszel a hazug szónak. Gondold meg: elférne az én nyelvem alatt egy kavics, méghozzá akkora, mint egy dió? Nemhiába tartja a közmondás: „Bolondnak a tanács – sárba vetett kalács.”

Ezt mondta a csalogány és elrepült.

Ukrán népmese

1. Mit akart tenni a fiú a csalogánnyal?
2. Mit ígért a csalogány a fiúnak, ha szabadon bocsátja?
3. Keresd meg a mesében a három jó tanácsot, és írd be a füzetbe!
4. Dolgozzatok csoportokban! Vitassátok meg mindhárom tanácsot!
5. Fogalmazzátok meg, miért érdemes megfogadni a jó tanácsokat!
6. Meséld el, hogyan tette próbára a madár a fiút!
7. Te mit tettél volna a fiú helyében?
8. Válaszd ki a szókártyákról a fiúra jellemző tulajdonságokat!

okos

bátor

hiszékeny

szavatartó

ostoba

buta

önző

jószívű

9. Készíts szócikket a csalogányról!
10. Milyen közmondásba sűrítette a csalogány a fiúról alkotott véleményét? Fogalmazz meg saját szavaiddal a közmondás lényegét!
11. Magyarázd meg az alábbi közmondások jelentését!

Nem használ a tanács, ha nincs követője.

Jó tanács soha nem késő.

A HÁROM DIÓ

Volt egyszer egy igen-igen szegény ember. Olyan erősen szegény volt, hogy a három árva gyermekén kívül egyebe sem volt. Még azokat sem tudta mivel eltartani. Egy nap azt mondta nekik:

– Na, fiaim, vegyétek az utat elejetekbe, s menjetek, ki merre lát, mert én nem tudlak titeket tartani. Nincs mivel, mert én szegény ember vagyok.

El is ment a három testvér, s mikor egy keresztúthoz értek, azt mondták, hogy három esztendő múlva itt találkoznak, s akkor meglátják, ki mit szerzett. El is váltak, elmentek, ki merre.

Mikor betelt a három esztendő, eszébe jutott a legkisebb fiúnak, hogy haza kell indulnia. Egy öregembernél szolgált. De olyan becsületesen szolgált, hogy örökké jobban megcsinált mindent, mint ahogy mondták. Egy nap az öreg elé állott.

– Na, öregapám, betelt a három esztendő, s immár el kell mennem, hogy találkozzam a testvéreimmel. Amit megérdem-

lek, azt ad nekem fizetségbe.

Az öregember fel is kelt, elővett háromszáz aranyat, három diót, s letette az asztalra.

– Na, fiú, ha a pénzt elveszed, tudd meg, nem adom tiszta szívből. De ha elveszed a diót, azt tiszta szívből adom.

A fiú azt gondolta magában: „Amilyen tiszta szívből én őket szolgáltam, ha olyan tiszta szívből találja adni a diót, akkor azt veszem el.” Mondja is a fiú:

– Na, maradjon békével, öregapám! Elveszem a három diót, mert azt tudom, tiszta szívből adja, s ha élünk, még megtérek ide.

– Járj békével, s az Isten adjon szerencsés utat, de én tudom, hogy ide hozzám soha meg nem kell térned.

Ment a fiú a keresztúthoz, s összetalálkozott a testvéreivel. Kérdik is egymást, ki mit kapott, mutassa meg. Testvérei elővették a sok aranyat, ő pedig a három diót. Kezdték szidni a testvérei, hogy három esztendő három dióért szolgált.

– Nem baj, én ezt is szeretem. Nekem ez is jó, mert tiszta szívből adták.

A testvérek elzavarták a kisebbet, hogy ne egyszerre menjenek haza, mert ha édesapjuk meglátja a három diót, nem állja meg szidalom nélkül.

A kicsi bement az erdőbe, megvárta, míg testvérei előremennek, majd ő is elindult utánuk. Mentében megéhezett, de étele nem volt. Egy kúthoz ért, s azt gondolta magában: ha nincs mit egyen, legalább igyon. De mi jön eszébe? Törjön csak meg egy diót, megeszi, arra csak jobban esik a víz.

Elő is veszi a diót, de mikor megtöri, megrémül. Csorda juh kezdett kifolyni belőle. Csengettyű a nyakukban, de annyi volt, hogy nem is tudta megolvasni! „Ej – gondolta magában –, van mivel édesapámhoz hazamenjek.” Elfelejtette a szomjúságát, étlenségét, csak mehessen haza.

Az úton eszébe jutott, hogy még egy diót meg kéne törni. Mikor azt is megtörte, marhák kezdtek kifolyni belőle, s ökrök. Legutoljára egy szekér, két szép ökörral befogva. Felült a szekérré, s a juhok s a marhák, mintha parancsra tennék, olyan szépen ballagtak utána.

Közel a házhoz eszébe jut a harmadik dió is. „Törjem csak fel ezt is, ne vigyem épen haza.” Abból meg egy világszép leány szállott ki. Mikor a fiú meglátta, úgy megörvendett, azt se tudta, hol van.

Mikor a másik két testvér hazaért, éppen csak megmutatták az aranyat, ki mit kapott, hát csak megérkezett a kisebb is. Egy esztina juhval, egy csorda marhával s egy szép leánnyal az ökrös szekéren. Megijedt a két testvér, mikor meglátták, hogy honnét kapta ő azokat, mert mikor elváltak, csak három diója volt.

– Ugye, mondtam én nektek, hogy azt tiszta szívő! adták. Nem lehet, hogy az ember csak a pénznek örvendjen. Abból a három dióból kelt ki minden, amit itt láttok. Most kacagjatok, ha tudtok!

Elindult a másik két testvér is, hogy megkeressék az öregot, akinél szolgált, de sem az öregot nem kapták meg, sem ők nem tértek meg többet soha.

Kisebb öccsük otthon maradt, s eltartotta édesapjukat is haláláig. S ő maga máig is él, ha meg nem halt. Még most is feji azt a nagy esztina juhot.

Magyar népmese

esztina: (itt: csorda)

1. Melyik az a szám, amelyik gyakran szerepel a mesében?
2. Miért zavarta el a két idősebb testvér a legkisebbet?
3. Mi volt az első dióban?
4. Sorold fel, mi bújt ki a második dióból!
5. Miért választotta a fiú a pénz helyett a diókat?
6. Dolgozzatok párbán! Válasszátok ki a szókártyákról azokat a szavakat, amelyek a legkisebb fiú tulajdonságait jellemzik!

jószívű

irigy

okos

szerény

kapzsi

erőszakos

tisztelettudó

bátor

önzetlen

becsületes

7. Vitassátok meg, hogy érdemes-e szerénynek, jószívűnek lenni!
8. Beszéljétek meg, milyen kapcsolatban vannak a közmondások a mesével!

Amilyen a munka, olyan a jutalma.

Nincs aratás munka nélkül.

Emberé a munka, Istené az áldás.

A SÓ

Volt egyszer egy öreg király s annak három szép leánya. A fél lába már a koporsóban volt a királynak, szeretne volna mind a három leányát férjhez adni. Hiszen ez nem is lett volna nehéz, mert három országa volt, mind a három leányára jutott hát egy-egy ország. Hanem amiképpen nincs három egyforma alma, azonképp a három ország sem volt egyforma. Azt mondta hát egyszer a király a leányainak, hogy annak adja a legszebbik országát, amelyik őt legjobban szereti.

Sorba kérdezte a leányokat, kezdte a legidősebbiken:

– Felelj nekem, édes leányom, hogy szeretsz engem?

– Mint a galamb a tiszta búzát – mondta a leány.

– Hát te, édes leányom? – kérdezte a középsőt.

– Én úgy, édesapám, mint forró nyárban a szellőt.

– No, most téged kérdezlek – fordult a legkisebbikhez –, mondd, hogy szeretsz?

– Úgy, édesapám, ahogy az emberek a sót! – felelte a kicsi királykisasszony.

– Mit beszélsz, te haszontalan lélek! – förmedt rá a király. – Kitakarodj az udvaromból, de még az országomból is! Ne is lássalak, ha csak ennyire szeretsz!

Hiába sírt, könyörgött a királykisasszony, hiába magyarázta, hogy az emberek így meg úgy szeretik a sót – nem volt kegyelem: világgá kellett hogy menjen a kicsi királykisasszony.

Elindult keserves sírás közt a kicsi királykisasszony, s betévedt egy rengeteg erdőbe. Onnan nem is tudott kivergődni, szállást vert egy odvas fában, s ki-kijárt az erdőbe, szedett epret, málnát, szedret, mogyorót, s amit csak talált, úgy éldegélt egymagában.

Egyszer, mikor már egy esztendő is eltelt volt, arra vetődött a szomszéd királyfi, s ez megpillantotta a királykisasszonyt a málnabokrok közt. De a királykisasszony is észrevette a királyfit, s nagy ijedten beszaladt a fa odvába.

Utána megy a királyfi, s beszél:

– Ki van itt?

A királykisasszony meghúzódott az odúban, reszketett, mint a nyárfalevél, s egy szó nem sok, annyit sem szólt. Újra kérdi a királyfi:

– Hé! Ki van itt? Ember-e vagy ördög? Ha ember, jöjjön ki, ha ördög, menjen a pokol fenekére!

A királykisasszony most sem mert szólani.

Harmadszor is kérdi a királyfi:

– Hé! Ki van itt? Szóljon, ember-e vagy ördög, mert mindjárt belövök!

De már erre megijedt szörnyen a királykisasszony, s kibújt a fa odvából nagy szipogva-szepegeve. Rongyos, piszkos volt a ruhája, szégyellte magát erősen, s keserves könnyhullatás közt mondta el

a királyfinak, hogy ki s mi ő. Megtetszett a királyfinak a királykisasszony, mert akármilyen rongyos volt, akármilyen piszkos volt a ruhája, szép volt, kellemetes volt az arca. Szép gyöngén megfogta a kezét, hazavezette a palotájába, ott felöltöztette drága aranyos-gyémántos ruhába, s két hetet sem várt, de még egyet sem, azt gondolom, hogy még egy napot sem, de talán még egy órát sem, megesküdtek, s csaptak akkora lakodalmat, hogy no.

Telt-múlt az idő, a fiatal pár nagy békességben élt, úgy szerették egymást, mint két galamb. Azt mondta egyszer a király:

– No, feleség, én akkor, amikor először megláttalak, nem is igen firtattam, hogy miért kergetett el az apád. Mondd meg nekem a tiszta valóságot.

– Lelkem uram – mondja a királyné –, én másként most sem mondhatom. Azt kérdezte az édesapám, hogyan szereztem őt, s én azt feleltem: mint az emberek a sót.

– Jól van – mondta a király –, majd csinálok én valamit, tudom, visszafordul az édesapád szíve.

Hogy s mint fordítja vissza, arról semmit sem szólt a feleségének, hanem csak befordult a másik szobába, levelet írt az öreg királynak, s abban meghívta délebédre. Hát el is ment a levél másnap, s harmadnap jött a király hatlovas hintón. Fölvezette a fiatal király az öreg királyt a palotába, a palotájának a legszebb szobájába, ottan már meg volt terítve az asztal két személyre. Leülnek az asztalhoz, hordják az inasok a finomabbnál finomabb ételeket, de hogy szavamat össze ne keverjem, a fiatal király megparancsolta volt, hogy az öreg király számára minden ételt külön főzzenek, süsse-nek, s abba sót ne tegyenek.

No, ez volt csak az ebéd! Megkóstolja az öreg király a levest, merít belőle egy kanállal, kettővel, de le is tette mindjárt a kanalat, nem tudta megenni, olyan sótalan volt. Gondolta magában az öreg király: ebből bizony kifelejtették a sót, de a sóbafőttben majd csak lesz. Nem volt abban annyi sem, mint egy mákszem. Hordták a pecsenyéket szép sorjában,

de vissza is vihették, mert a vén király csak megnyalintotta, s bele sem harapott, olyan cudar sótalan, ízetlen volt mind a sok drága pecsenye.

De ezt már nem állhatta szó nélkül az öreg király:

– Hallod-e, öcsém, hát miféle szakácsod van neked, hogy só nélkül süt-főz?

– Sóval süt-főz ez máskor mindig, felséges bátyámuram, de én azt hallottam, hogy bátyámuram nem szereti a sót. Megparancsoltam hát, hogy fejét vétetem, ha egy mákszem sót is tesz az ételekbe.

– No, öcsém, azt ugyancsak rosszul tetted, mert én erősen szeretem a sót. Kitől hallottad, hogy nem szeretem?

– Én bizony éppen a kigyelmed leányától, felséges bátyámuram – mondta a fiatal király.

Abban a szempillantásban megnyílik az ajtó, belépett a királyné, az öreg király legkisebb leánya.

Hej, istenem, örült az öreg király! Mert még akkor megbánta volt szívéből, hogy elkergette a leányát, s azóta országvilág-szerte kerestette mindenfelé. Bezzeg, hogy most a legkisebbik leányának adta a legnagyobbik országát. A fiatal király mindjárt kezére vette azt az országot is, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Benedek Elek

1. Hány lánya volt az öreg királynak?
2. Keresd meg a szövegben, hogyan szerette az apját a két idősebb lány!
3. Miért űzte el a király a legkisebbik lányát?
4. Hogyan éldögélt a királylány az erdőben?
5. Meséld el, hogyan fordult jóra a lány sorsa!
6. Milyen parancsot adott a szolgáknak a fiatal király, amikor meghívta ebédre az öreg királyt?
7. Olvassátok el a mesét szerepenként!
8. Válaszd ki a szókártyákról a *rengeteg*, *esztendő*, *megesküdtek*, *ráförmed* szavak rokon értelmű párját!

év

összeházasodtak

rákiált

nagy

KÉT VIRÁG EGY PÁR

Virág leszek, tied leszek
virágok vitéze, virág,
de mondd, hogyan nevezzelek,
s hogy szólítsam paripád?

Rózsa vagyok, ha úgy akarod,
paripám Rózsafa-ág.

Rózsa leszek, tied leszek,
rózsák vitéze, virág,
veled bárhova elmegyek,
de melyik ország a hazád?

Virág-világ, ha úgy akarod,
a nagy Virág-világ.

Virág leszek, tied leszek,
világok vitéze, virág,
de ha támad téli fürgeteg,
megvéd-e ármádiád?

Melléd adok, ha úgy akarod
száz gránát-gránátalmafát.

Ágh István

1. Kik a vers szereplői?
2. Hihetőnek tartod-e, hogy egy fiú és egy lány beszélget a versben? Támaszd alá véleményed a vers segítségével!
3. Ki kezdeményezte a beszélgetést?
4. Ki a bőbeszédűbb a szereplők közül?
5. Keresd ki a szókérdőjelekről, mit jelent az *ármádia* szó!

kertész

hadsereg

barát

A SZOMORÚ KIRÁLYKISASSZONY

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy király. Annak volt egy gyönyörűséges szép leánya. De az soha el nem mosolyodott, mindig szomorú volt, senki se tudta megnevetetni. A király nagyon szomorkodott azon, hogy az ő gyönyörű szép leánya úgy a bának adta magát. Kihirdette az országban, hogy aki az ő leányát megneveteti, annak adja feleségül fele királyságával együtt.

Élt abban az időben egy pásztor, annak volt egy kis aranyszőrű báránkjára. Ennek az a tulajdonsága volt, hogy aki hozzányúlt, úgy odaragadt, mintha csak belőle lett volna kinőve. Egyszer a pásztor kihajtotta legelni, amint legelteti, arra megy egy eladó leány. Megsimogatta a báránnyt, mindjárt odaragadt. Elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránkám, szőröd szálán a nagylány.

Hajtotta tovább a báránkját, arra ment egy pap, ráütött a botjával a lányra.

– Ej, te nagy bolond, mit töltöd itt az időt? – mindjárt odaragadt. Megint elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránkám, szőröd szálán a nagylány, nagylány hátán pálca, pálca végén a pap.

Azután arra ment egy asszony egy sütőlapáttal a kezében. Ráütött a sütőlapáttal a pap farára.

– Ugyan, tiszteletes uram, minek bántja azt a szegény leányt!

Ez is odaragadt; megint elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránycám, szőröd szálán a nagylány, nagylány hátán pálca, pálca végén a pap, pap farán a lapát, lapát végén asszony.

Jött arra megint egy katona, vezetett arra egy paripát; megfogta az asszony karját csintalanságból, mindjárt odaragadt. Megint elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránycám, szőröd szálán a nagylány, nagylány hátán a pálca, pálca végén a pap, pap farán lapát, lapát végén asszony, asszony karján katona, katona kezében kantárszár, kantárszáron paripa.

Megint jött egy takács egy csomó vászonnal, rávágott a paripa farára.

– Ejnye, be szép paripa ez! – Azzal ez is odaragadt. Elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránycám, szőröd szálán a nagylány, nagylány hátán a pálca, pálca végén a pap, pap farán lapát, lapát végén asszony, asszony karján katona,

katona kezében kantárszár, kantárszáron paripa, paripa farán vászon, vászon végén takács.

Megint jött egy varga, hozott egy csomó kaptát, rávágott a takácsra.

– Mit bámul itt, komámuram?

Ez is odaragadt. Csak elkezdte a pásztor:

– Hőj elő, hőj elő, édes aranyszőrű báránycám, szőröd szálán a nagylány, nagylány hátán pálca, pálca végén a pap, pap farán lapát, lapát végén asszony, asszony karján katona, katona kezében kantárszár, kantárszáron paripa, paripa farán vászon, vászon végén takács, takács hátán kapta, kapta végén varga.

Amint így terelgette őket előre, arra ment a király a szomorú lányával. A királykisasszony, amint azt a furcsaságot meglátta, olyan jóízűt nevetett, hogy majd eldőlt bele.

A király is, amint meglátta, magához hívatta a pásztort. Neki adta fele királyságát meg a szép leányát.

Megesküdtek, nagy lakodalmat csaptak, még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Arany László

1. Miért szomorkodott a király?
2. Milyen tulajdonsága volt az aranyszőrű báránynak?
3. Sorold fel, kik ragadtak hozzá a báránéhoz!
4. Miért találta nevetségesnek a királykisasszony a báránéhoz ragadt seregletet?
5. Játsszátok el a mesét szereposztásban!

Bidres-bodros

Bidres-bodros bárány, szalag van a lábán.

A nyakában csengő, vezetgeti Gergő.

Úgy sétál a bárány, mint egy kis királylány.

Kényeskedő fajta: új ruha van rajta.

Gergő se akárki! Ő meg a királyfi,

S kincse, királysága: kicsi báránycája.

SZÉLIKE KIRÁLYKISASSZONY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyen is túl, hol a kis kurta farkú malac túr, volt egy király, annak egy fia. János volt a neve.

Azt mondja egyszer a király a fiának, aki serdülő legényecske volt:

– Eredj, fiam, láss országot-világot, hadd pallérozódjál. Úgy lesz belőled derék ember.

Kétszer sem mondatta ezt János királyfi, tarisznyát vetett a nyakába, botot a kezébe, elbúcsúzott apjától, anyjától, s ment hetedhét ország ellen. Amint megy, mendegél, találkozik az úton egy rettentő hosszú, vékony emberrel. Köszönti a királyfi, a hosszú ember fogadja. Aztán nézte, nézte János királyfi a hosszú embert, s szeme-szája tátva maradt a nagy erős csudálkozástól, mert ő még ilyen hosszú embert nem látott. Kérdezte:

– Ki vagy te, mi vagy te, mi a mesterséged?

Felelte a hosszú, vékony ember:

– Az én nevem: Villámgyors. Olyan sebesen tudok futni, mint a villámlás, még annál is sebesebben.

– No, azt szeretném látni – mondja a királyfi.

Még jóformán ki sem mondja, előugrik a bokrok közül egy szarvas. Uccu, utána Villámgyors, egyet szökik, kettőt ugrik, s utoléri a szarvast.

Mondja a királyfi:

– Mármost csakugyan elhiszem, hogy olyan sebesen tudsz futni, mint a villámlás. Gyere velem, legyünk kenyeres pajtások, bizony nem bánod meg.

Kezet csapnak, barátságot fogadnak, mennek ketten tovább.

Amint mennek, mendegélnek, látják, hogy egy rettentő széles vállú ember alája feküdt egy nagy hegynek, s azt emelgeti. Odamennek, köszönti a királyfi, s kérdi a széles vállú embert:

– Hát te ki vagy s mi vagy, atyafi?
– Én Hegyhordó vagyok. Nincs az a nagy hegy, hogy a vállamon el ne vigyem.

Mindjárt fel is kapta azt a hegyet, s vitte a vállán, mintha csak egy zsák búza lett volna.

– Ejnye, atyafi – mondja a királyfi –, nem csapnál fel kö-zénk kenyeres pajtásnak?

– Jó szívvel – mondotta Hegyhordó.

Azzal kezet csaptak, s mentek tovább hárman. Mentek, mendegéltek, s beértek egy rengeteg erdőbe. Hát ott egy rengeteg széles mellű ember csak ráfúj a fákra, rettentő szél kerekedik, s a fák szörnyű nagy recsegéssel-ropogással dön-dülnek a földre.

Megállanak a kenyeres pajtások, szemük-szájuk tátva ma-radt a nagy csodálkozástól – még ilyet sem láttak világéle-tükben!

Kérdi a királyfi:

– Hát te ki vagy s mi vagy? Mi a mesterséged?

Mondja a széles mellű ember:

– Én Fúvó vagyok, s egy fuvintásomra a legnagyobb ház is összedől, s a legnagyobb fákat is pozdorjává töröm.

– Ejnye – mondja a királyfi –, éppen nekünk való ember vagy, állj közénk kenyeres pajtásnak.

Mindjárt kezet csapnak, nagy barátságot fogadnak, s men-nek tovább. Most már voltak négyen.

Mennek, mendegélnek, s találkoznak az úton egy nyilas emberrel. Köszönti a királyfi, s kérdi tőle:

– Hát te ki vagy, mi vagy, mi a mesterséged?

Mondja a nyilas ember:

– Én Jólaláló vagyok, a borsószemet úgy ellövöm akárki-nek a tenyeréből, a tenyerének semmi baja nem lesz.

– Próbáljuk meg – mondja a királyfi.

Volt a nyilas embernél egy szem borsó, azt a királyfi a tenyerén kitartotta, s a nyilas ember csakugyan úgy ellőtte, hogy a királyfi tenyerét a nyíl még csak nem is súrolta.

Na, kezét csap a királyfi Jólalálóval is, és mennek tovább öten. Amint mennek, mendegélnek, találkoznak egy kicsi zömök emberrel. Köszönti a királyfi, s kérdi:

– Hová-merre, földi? Ki s mi vagy, mi a mesterséged?

Felelt a kicsi zömök ember:

– Az én nevem Péter, s ha a fejemet a földre teszem, mindent tudok, amit az emberek gondolnak és cselekszenek, akármilyen messze vagyok tőlük.

Megörvend a királyfi Péternek, erősen megbarátkoznak, s ment Péter is velük. Most már voltak hatan, mind kenyeres pajtások. Mentek, mendegéltek, amíg Tündérországba nem értek.

Volt Tündérország királyának egy gyönyörűsleges szép leánya, akinél szebbet a világ nem látott, s aki olyan sebesen tudott szaladni, mint a szél. Nem is volt más az ő neve: Szélike királykisasszony.

Egyszer kihirdetteti a király az országban, még azon is túl, hogy annak adja leányát, aki a futásban elhagyja: de úgy próbáljon szerencsét akárki, hogyha leányát el nem tudja hagyni, karóba kerül a feje.

Hiszen próbáltak szerencsét királyfik, hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények, de karóba is került a feje valamennyinek.

Hallják ezt a kenyeres pajtások, fölmennek mind a királyhoz, s ott előretaszigálják Villámgyorsat, hogy hát ez a pajtásuk szerencsét próbálna.

– Jól van – mondja a király –, csak próbálj, kilencvenkilenc legénynek karóban a feje, a tiéd lesz a századik.

Tenger nép gyűlt a király udvarába, hadd lássák, melyik tud jobban futni, Szélike vagy az a hosszú, langaléta ember.

Megfutamodik Szélike, utána Villámgyors, egyet ugrik, kettőt szökik, s úgy elhagyja Szélikét, hogy az erős szégyenében keservesen sírni kezd.

Azt mondja a király Villámgyorsnak:

– Hiszen sebesebben futottál, az igaz, de bizonyosan valami baja van a leányomnak. Tegyük holnap még egy próbát.

Futnak másodszor is, de Villámgyors most is úgy elhagyta Szélikét, hogy Szélike még nyomába sem ért. Hej, istenem, szégyellte is magát a királykisasszony erősen, sírva szaladt a palotába.

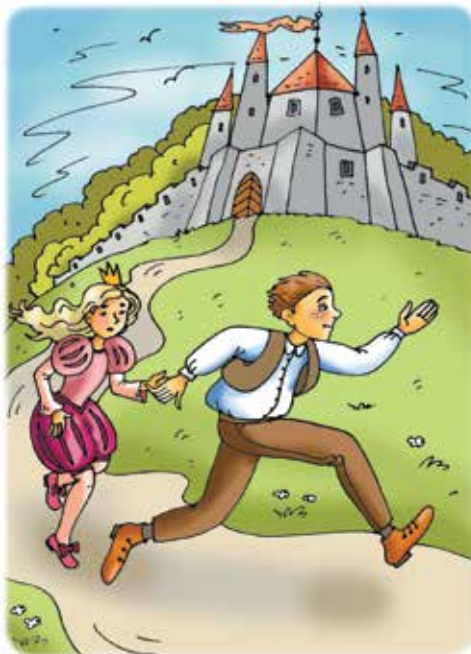
– No, fiam – mondja a király Villámgyorsnak –, látom, hogy most is jobban futottál, mint a leányom, de tegyük holnap még egy próbát, fussatok harmadszor is.

Ezalatt Szélike királykisasszony egyet gondolt, s Villámgyorsnak egy gyönyörű szép gyémántgyűrűt küldött ajándékba. Örült Villámgyors az ajándéknak, mert nem tudta, hogy miféle gyűrű volt az. Ez olyan gyűrű volt, hogy aki az ujjára húzta, mikor menni akart, a földre gyökerezett a lába. No de ha Villámgyors nem tudta ezt, bezzeg tudta Péter, mert ő a földhöz nyomta a fejét, s megtudta, hogy min járt Szélike esze. Mindjárt szólott Jóltalálónak, hogy mikor Villámgyors kiáll futásra, lője le a gyűrű fejét, mert abban van a varázs.

Na, elkövetkezik a harmadik nap. Kiáll Szélike s Villámgyors egymás mellé. Megfutamodik Szélike, futna Villámgyors is, de nem tud. Állott egy helyben, mintha odacövekelték volna.

Abban a szempillantásban Jóltaláló megcélozza a gyűrű fejét, ellövi, s hát indul Villámgyors, szalad, mint a villámlás, és harmadszor is elhagyja a királykisasszonyt.

Sírt a királykisasszony, majd fölvetette a méreg s a bosszúság. Hogy az a hosszú vékony ember így csúffá tegye! Most

már akár akar, akár nem, hozzá kell mennie feleségül. Pedig úgy láttam, mint ma, a királykisasszonynak János királyfin akadt meg a szeme. Bizony nem bánta volna, ha ez hagyja el futásban.

Bezzeg megörült, mikor a kenyeres pajtások fölmentek a királyhoz, s azt mondotta Villámgyors, hogy nem kell neki a királykisasszony, csak annyi aranyat és ezüstöt adjon neki, amennyit Hegyhordó el bír vinni.

– Adok én jó szívvel – mondotta a király –, nem annyit, de többet, mint amennyit egy ember elbír.

Megtöltetett hat szekeret arannyal-ezüsttel színig.

– Itt van, vigyed, ha elbírod!

Fölkapja Hegyhordó a hat szekér aranyat és ezüstöt, de annyi volt neki, mint másnak hat zacskó arany. Hozatott a király még hat szekér aranyat és ezüstöt: meg se kottyant Hegyhordónak.

No, már ennél több aranya és ezüstje a királynak sem volt. Akkor összeszedték, ami csak drágaság volt a palotában. Aranytálakat, -tányérokat, -késeket, -villákat, -kanalakat s mindent. Mikor mind felszedte Hegyhordó, mondta:

– No, most elég!

Elmentek a kenyeres pajtások, de alig mentek el, a király erősen megbánta, hogy ezeknek a jöttment embereknek azt a rengeteg sok kincset odaadta. Gondolkozott, okoskodott, törte a fejét, hogy tudná valamiként visszaszerezni. Egyet gondolt, s utánuk szalasztja Szélikét, hadd menjen velük, mintha elrabolták volna, akkor aztán utánuk küld egy regement katonát, s Szélikét meg a tenger kincset is visszahozatja.

Hiszen Szélikének nem kellett egyéb. Bezzeg szaladott örömmel utánuk. Hipp-hopp! – egy szempillantásra utolérte őket, s mindjárt János királyfihoz szegődött, mellőle el sem maradt.

Mennek, mendegélnek, egyszer Péter lehajtja fejét a földre, s azt mondja pajtásainak:

– No, most mindjárt csúf dolgunk lesz. A király egy regement katonát indított utánunk, minket elpusztítanak, s Szélikét meg a kincset visszaviszik.

– Úgy-e – mondja Fúvó –, hát csak jöjjenek. A többit bizátok rám!

Jött is a regement. Mikor egy puska lövésnyire volt, visszafordult Fúvó, megfújta magát, kerekedik rettentő nagy forgószél, s elfújta a katonákat lovastul, mindenestül, talán még a világ végén is túl.

Most már mehettek békességben. Szépen hazaértek János királyfi udvarába. Ott a temérdek kincset öten elosztották egymás között, János királyfinak maradt Szélike királykisasszony.

Mindjárt nagy lakodalmat csaptak, üstre főztek, teknőre táltak. Csak lé volt kilencféle. Én is ott voltam ebédre. Ettem, ittam, jól mulattam, s aztán szépen elkullogtam.

Itt a vége, fuss el véle!

Magyar népmese

pallérozódik: művelődik, csiszolódik

- 1.** Dolgozzatok párban! Írjátok ki a szövegből, kikkel találkozott János, amikor elindult világot látni!
- 2.** Soroljátok fel, milyen képességeik voltak ezeknek az embereknek!
- 3.** Mondjátok meg a szöveg alapján, mit jelent a *kenyeres pajtás* szókapcsolat!
- 4.** Melyik rendkívüli képességű ember tetszett meg neked? Mondd el, miért!
- 5.** Kinek a leánya volt Szélike?
- 6.** Miért hívták a királykisasszonyt Szélikének?
- 7.** Milyen próbát kellett kiállnia annak, aki a Tündérkirály lányát akarta feleségül venni?
- 8.** Mondd el, hogyan sikerült győznie Villámgyorsnak!
- 9.** Hogyan ürítették ki a kenyeres pajtások a Tündérkirály kincstárát?
- 10.** Hogyan menekültek meg a király bosszújától?
- 11.** Írd le, hogyan alakult a mese végén Szélike sorsa!

JÓSÁG, SZERETET, BÉKESSÉG

MESE AZ ERDŐRŐL

Így történt tehát azon a régi napon, amikor Isten angyala lejött, hogy megszépítse az erdőt. Kacagtak a fák, a virágok és a rétek. Kacagtak a manók és a tündérek, és fent a sziklák tetején a Visszhang. Csak öreg Csönd bácsi nem kacagott. Megrázta bosszúsan hosszú zuzmószakállát, összehúzta köpenyét, és messzire elhúzódott onnan, be az erdők legsötétebb mélyébe, mohos fák és még mohosabb sziklák közé.

– Így na – mondotta elégedetten az angyal, mert tetszett neki, hogy az erdő megéledt –, így na, most már igazán rendben van minden.

Az erdő pedig élni kezdett. Úgy éppen, ahogy most is él. A szellő, akit ruhája ráncaiból rázott elő az angyal, járta a fákat, és a fák suttogva beszélgettek egymással. Úgy, mint ma is, éppen úgy. Vén fák odvában, sziklák üregeiben, bozótok sűrűjében matattak a manók, s

tanították az állatokat mindarra, amit tudni jó és hasznos. Mint ma is, éppen úgy. Tisztásokon, rejtett nyiladékok napfoltjain virágok nyíltak, s minden virágban egy-egy tündérke lakott, és gondoskodott arról, hogy minden madár megtanulja idejében a maga dallamát és senki az erdő népéből mérges bogyót ne egyék. Énekeltek, füttyörészttek, csiviteltek a madarak, mesélt a forrás. Visszhang pedig ült a sziklán halványkék ruhában, és lógatta a lábát. Akárcsak ma, éppen úgy.

Az angyal pedig látta, hogy szép az erdő, és elindult, hogy megkeresse három társát: a Jóság angyalát, a Szeretet angyalát és a Békeesség angyalát.

– Gyertek – mondta nekik –, az erdő majd megnyitja az emberek szívét, és ti elhelyezhetitek benne a magatok kincseit.

Bevitte őket az erdő mélyébe, ott is a legszebb tisztásra, amit azóta is Angyalok Tisztásának neveznek. Ott megpihentek és várták az embereket.

Jött az első.

De hiába daloltak a madarak, hiába virágoztak a virágok, hiába suttogtak a fák, és hiába mesélte legszebb meséit a forrás: az ember nem látott meg és nem hallott meg mindéből semmit. Fejszét fogott, levágott egy fát, és elment vele. Szíve nem nyílt meg egyetlen pillanatra se. Rontó-ember volt.

Az angyalok nagyon elszomorodtak, amikor látták, hogy hiába szép az erdő, a rontó-ember nem látott meg belőle semmit. Megsiratták a szerencsétlent, amikor elment, zárt szívvel, hidegen. Ez volt az első harmat a földön. Az estéli harmat. Angyalok könnye.

Aztán jött a második ember. Jött, de ő sem látott meg semmit az erdőből. Vakon és süketen haladt a maga útján, fejét lehajtva hordta, és száraz rőzsét gyűjtött. Száraz ágakat keresett csupán az élő, csodaszép erdőben. Az ő szíve se nyílhatott meg. Jött és elment, Gyűjtő-ember volt, közönyös ember. Az angyalok megsiratták őt is, még jobban, mint az elsőt. És ez volt az erdőn a második harmat. A hajnali harmat.

Búsan álltak az angyalok a tisztás közepén, és sírtak. Siratták az embereket, akik nem látják meg a szépet.

És ekkor jött a harmadik ember. Jött, megállt a tisztás széliben, és meghallotta sírni az erdőt. Meglátta a virágokat, a fákat. Meghallotta a csermelyt. És halkan mondta:

– Istenem, milyen szép...

És abban a pillanatban lehullt a szívéről egy nagy rozsdás lakat.

Akkor kelt a nap. Kacagó sugarai aranycsikókon nyargalták végig a fák tetejét. Szempillantás alatt felszáradt a harmat,

szétfoszlottak a ködök. Ragyogott a kék ég, csillogtak a fűszálak. Egy sárgarigó felröppent a legmagasabb fenyő tetejére, és vidámat, nagyot füttyentett.

És erre egyszerre megszólalt minden madár. Kacagtak a virágok, és kacagott a patak. Tündérek táncoltak a fák alatt, bukfencet vetettek örömben a manók. A szellő megcsiklandozta a fák leveleit, és fent a sziklán tavaszillatú madárdalokat énekelt a visszhang.

– Milyen szép! – mondta még egyszer az ember.

Az angyalok pedig odaléptek hozzá, egyenként, lábujjhegyen, és nyitott szívébe beletették a kincseket. A jóságot, a szeretetet és a békességet. Magasan fönt, az égben, fehér felhőtutajon a Jóisten ült, maga. Báránfelhőket pöfékelt nagy kék pipájából és alámosolygott a földre.

Így volt ez bizony, lelkecském, s így van azóta is. Háromféle ember él a világon: a rontó-ember, a gyűjtő-ember és a látó-ember. Te látó-ember leszel, ugye?

Wass Albert nyomán

1. Ki szépítette meg az erdőt?
2. Képzeld magad a szellő, a manók, a virágtündér, a visszhang helyébe, és mondd el, mit tennél az erdő felélesztése érdekében!
3. Mit várt társaitól az Isten Angyala?
4. Jellemezd az első ember viselkedését! Miért kapta a rontó nevet?
5. Miért kapta a gyűjtő nevet a második ember?
6. Hogyan fogadta az erdő az első két embert?
7. Meséld el, hogyan jött létre a harmat!
8. Hogyan viselkedett a harmadik ember?
9. Milyen változást idézett elő az őt körülvevő természetben?
10. Mit ajándékoztak neki az erdő angyalai?

HOGYAN LEHETSZ LÁTÓ-EMBER?

Amikor az erdőre kimégy, ügyelve lépj, és lábujjhegyen. Mihelyt a fák alá belépsz és felrebben előtted az első rigó: akkor már tudnod kell, hogy az erdő észrevett.

Ha megállsz egy pillanatra, hallani fogod a szellőt, ahogy a fák között tovaoson. Te már tudod, hogy ezt a szellőt az angyal rázta elő, köpenye ráncaiból. Ha jól figyelsz, a manókat is hallhatod: surrannak, matatnak itt-ott a sűrűben. Sok dolguk van, igyekezniük kell.

A virágokat is láthatod majd, és minden virág kelyhéből egy tündérke les reád. Figyelik, hogy rontó-ember vagy-e. Azoktól félnek.

De te látó-ember leszel, és a tündérek ezt hamar felismerik. Kiülnek a virágok szirmaira, és kedvesen reád kacagnak. De akkor már a patakot is meghallod, ahogy neked mesél, csodálatos meséket az erdőről.

Csönd bácsi, az öreg, ő csak a fák közül, vagy egy szikla mögül les reád, és a sánta vén boszorkányt se láthatod, mert ő mindig a legsötétebb sűrűség mélyén rejtőzködik. Csak a mérges bogyókról tudhatod, hogy ott van valahol.

Kacagsz, vagy énekelsz? A napsütötte sziklacsúcson egy kék ruhás leányka ül, lábait lógatja, és hangodra vidáman visszakacag. Te már ismered őt is ebből a meséből. Csönd bácsi nagyobbik leánya, Visszhang a neve.

Haladj bátran, egyre mélyebben az erdők közé. A fák alatt, itt-ott még láthatod a harmatot, ahogy megcsillan a fűszálak hegyén. Jusson eszedbe, hogy angyalok könnye az. Angyaloké, akik sokat sírnak még ma is, mert annyi sok embernek marad zárva a szíve a szép előtt.

De miattad nem sírnak már. Mosolyognak, amikor jönni látnak. Minden olyan szép, puha és illatos körülötted, minden olyan tiszta és barátságos. Csak haladsz az erdőn át, és arra gondolsz, hogy szép. A virágok, ahogy nyílnak. A fák, ahogy

egymás közt suttogva beszélgetnek. A forrás, ahogy csobog, csillog, mesél. A madarak, ahogy dalolva, füttyörészve, csivitelve szökdösnek ágról ágra. A mókusok, a nyulacsókák, minden. Csak haladsz csöndesen, gyönyörködve, céltalanul, s egyszerre csak kilépsz az Angyalok Tisztására.

Nem is tudod, hogy ez az, mivel az angyalokat nem láthatja a szemed. Csak annyit látsz, csak annyit érzel, hogy csodálatosan szép. És megállasz. És abban a pillanatban megnyílik a szíved, és az angyalok észrevétlenül melléd lépnek, egyenként, lábujjhegyen, és belerakják kincseiket a szívedbe.

A legnagyobb kincseket, amiket ember számára megteremtett az Isten. A jóságot, a szeretetet és a békességet.

Te minderről semmit sem tudsz akkor. Csak annyit hallasz, hogy a madarak nagyon szépen énekelnek körülötted, és a patak nagyon szépen mesél. Csak annyit látsz, hogy nagyon szép az erdő. A fák, a virágok, a fű, a moha, a magas kék ég és rajta az a nagy, csillogóan fehér felhő, amelyiken a Jóisten ül, bárányfelhőket pöfékel nagy kék pipájából, és jószágon alámosolyog.

Csak, amikor visszatérsz újra az emberek közé, a rontó-emberek és a gyűjtő-emberek közé, és hiába gonoszak hozzád, te mégis jóval viszonzod gonoszságukat, szeretettel vagy mindenki iránt, és az élet legsúlyosabb perceiben is derű és békesség van a homlokodon: csak akkor látják meg rajtad, hogy az Angyalok Tisztásán jártál, kedvesem.

Wass Albert nyomán

1. Mondd el, mire kell ügyelned, amikor belépsz az erdőbe!
2. Kitől fél az erdő?
3. Hogyan viselkedik az erdő a látó-emberrel?
4. Mit tart az író az emberek legnagyobb kincsének?
5. Hogyan adja át e kincseket az erdő?
6. Hogyan kell viselkednie az emberek között az igazi látó-embernek?
7. Fogalmazd meg, te mit tartasz az ember legfőbb értékének!

A TÜNDÉR

Bóbita, Bóbita táncol,
körben az angyalok ülnek,
béka-hadak fuvoláznak,
sáska-hadak hegedülnek.

Bóbita, Bóbita játszik,
szárnyat ígéz a malacra,
ráül, ígér neki csókot,
röpteti és kikacagja.

Bóbita, Bóbita épít,
hajnali köd-fal a vára,
termeiben sok a vendég,
törpe-király fia-lánya.

Bóbita, Bóbita álmos,
elpihen őszi levélen,
két csiga őrzi az álmát,
szunnyad az ág sűrűjében.

Weöres Sándor

1. Hogyan szórakozik a tündér az első versszakban?
2. Kivel játszik Bóbita a második versszakban, és hogyan?
3. Mi teszi meseszerűvé Bóbita tevékenységét a harmadik versszakban?
4. Mi történik Bóbitával az utolsó versszakban?
5. Mi az, ami emberi, és mi az, ami tündéri Bóbita viselkedésében?
6. Milyen rímfajtát találsz a versben?
7. Nézz utána, mit jelent az *ígéz* szó!
8. Nézz utána a *bóbita* szó jelentésének! Melyik jelentés áll a legközelebb a mesebeli Bóbita természetéhez?
9. Válaszd ki a szókártyákról, milyen a vers hangulata!

vidám

haragos

játékos

ünnepélyes

szomorkás

SZELÍDÍTS MEG

– Jó napot! – mondta a róka.

– Jó napot! – felelte udvariasan a kis herceg. Megfordult, de nem látott senkit.

– Itt vagyok az almafa alatt – mondta a hang.

– Ki vagy? – kérdezte a kis herceg. – Csinosnak csinos vagy.

– Én vagyok a róka – mondta a róka.

– Gyere, játszál velem – javasolta a kis herceg. – Olyan szomorú vagyok...

– Nem játszhatom veled – mondta a róka. – Nem vagyok megszelídítve.

– Ó, bocsánat! – mondta a kis herceg. Némi tűnődés után azonban hozzátette: – Mit jelent az, hogy „megszelídíteni”?

– Te nem vagy idevalósi – mondta a róka. – Mit keresel?

– Az embereket keresem – mondta a kis herceg. – Mit jelent az, hogy „megszelídíteni”?

– Az embereknek – mondta a róka – puskájuk van, és vadásznak. Mondhatom, nagyon kellemetlen! Azonfölül tyúkot is tenyésztnek. Ez minden érdekességük. Tyúkokat keresel?

– Nem – mondta a kis herceg. – Barátokat keresek. Mit jelent az, hogy „megszelídíteni”?

– Olyasmi, amit nagyon is elfelejtettek – mondta a róka. – Azt jelenti: kapcsolatokat teremteni.

– Kapcsolatokat teremteni?

– Úgy bizony – mondta a róka. – Te pillanatnyilag nem vagy számomra más, mint ugyanolyan kisfiú, mint a többi száz- meg százezer. És szükségem sincs rád. Ahogyan neked sincs énrám. Számodra én is csak ugyanolyan róka vagyok, mint a többi száz- meg százezer. De ha megszelídítesz,

szükségünk lesz egymásra. Egyetlen leszel számomra a világon. És én is egyetlen leszek a te számodra...

– Kezdem érteni – mondta a kis herceg. – Van egy virág... az, azt hiszem, megszelídített engem...

– Lehet – mondta a róka. – Annyi minden megesik a Földön...

– Ó, ez nem a Földön volt – mondta a kis herceg. A róka egyszerűen csupa kíváncsiság lett.

– Egy másik bolygón?

– Igen.

– Vannak azon a bolygón vadászok?

– Nincsenek.

– Lám, ez érdekes. Hát tyúkok?

– Nincsenek.

– Semmi sem tökéletes – sóhajtott a róka. De aztán visszatért a gondolatára: – Nekem bizony egyhangú az életem. Én tyúkokra vadászom, az emberek meg énrám vadásznak. Egyik tyúk olyan, mint a másik; és egyik ember is olyan, mint a másik. Így aztán meglehetősen unatkozom. De ha megszelídítesz, megfényesednék tőle az életem. Látod ott azt a búzatáblát? Én nem eszem kenyeret. Nincs a búzára semmi szükségem. Nekem egy búzatábláról nem jut eszembe semmi. Tudod, milyen szomorú ez? De neked olyan szép aranyhajad van. Ha megszelídítesz, milyen egyszerű lenne! Akkor az aranyos búzáról rád gondolhatnék. És hogy szeretném a búzában a szél susogását...

A róka elhallgatott és sokáig nézte a kis herceget.

– Légy szíves, szelídíts meg! – mondta.

– Kész örömet – mondta a kis herceg –, de nem nagyon érek rá. Barátokat kell találnom, és annyi mindent meg kell ismernem!

– Az ember csak azt ismeri meg igazán, amit megszelídít – mondta a róka. – Ha azt akarod, hogy barátod legyen, szelídíts meg engem.

– Jó, jó, de hogyan? – kérdezte a kis herceg.

– Sok-sok türelem kell hozzá – felelte a róka. – Először leülsz szép, tisztas távolba tőlem, úgy, ott a fűben. Én majd a szemem

sarkából nézlek, te pedig nem szólsz semmit. A beszéd csak félreértések forrása. De minden áldott nap egy kicsit közelebb ülhetsz.

Másnap visszajött a kis herceg.

– Jobb lett volna, ha ugyanabban az időben jössz – mondta a róka. – Ha például délután négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előrébb halad az idő, annál boldogabb leszek. Négykor már tele leszek izgalommal és aggodalommal; fölfedezem, milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármikor jössz, sosem fogom tudni, hány órára öltöztessenem díszbe a szívemet ... Szükség van bizonyos szertartásokra is.

– Mi az, hogy szertartás? – kérdezte a kis herceg.

– Az is olyasvalami, amit alaposan elfelejtettek – mondta a róka. – Attól lesz az egyik nap más, mint a másik, az egyik óra különböző a másiktól. Az én vadászaimnak is megvan például a maguk szertartása. Eszerint minden csütörtökön elmennek táncolni a falubeli lányokkal. Ezért aztán csütörtök csodálatos nap! Olyankor egészen a szőlőig elsétálok. Ha a vadászok csak úgy akármikor táncolnának, minden nap egyforma lenne, és nekem egyáltalán nem lenne vakációm.

Így aztán a kis herceg megszeli a rókát. S amikor közeledett a búcsú órája:

– Ó – mondta a róka –, sírnom kell majd.

– Te vagy a hibás – mondta a kis herceg. – Én igazán nem akartam neked rosszat. Te erősködtél, hogy szelídítselek meg.

– Igaz, igaz – mondta a róka.

– Mégis sírni fogsz! – mondta a kis herceg.
– Igaz, igaz – mondta a róka.
– Akkor semmit sem nyertél az egésszel.
– De nyertem – mondta a róka. – A búza színe miatt. –
Majd hozzáfűzte: Nézd meg újra a rózsákat. Meg fogod érteni, hogy a tiéd az egyetlen a világon. Aztán gyere vissza elbúcsúzni, s akkor majd ajándéku­l elárulok neked egy titkot.

A kis herceg elment, hogy újra megnézz­e a rózsákat.

– Egyáltalán nem vagytok hasonlók a rózsámhoz – mondta nekik. – Ti még nem vagytok semmi. Nem szelídített meg benneteket senki, és ti sem szelídítettetek meg senkit. Olyanok vagytok, mint a rókám volt. Ugyanolyan közönséges róka volt, mint a többi száz- meg százezer. De én a barátommá tettem, és most már egyetlen az egész világon.

A rózsák csak feszengtek, ő pedig folytatta:

– Szépek vagytok, de üresek. Nem lehet meghalni értetek. Persze egy akármilyen járókelő az én rózsámra is azt mondhatná, hogy ugyanolyan, mint ti. Holott az az igazság, hogy ő egymaga többet ér, mint ti valamennyien, mert ő az, akit öntözgettem. Mert ő az, akire búrát tettem. Mert ő az, akit szélfogó mögött óvtam. Mert róla öldöstem le a hernyókat (kivéve azt a kettőt-hármat, a lepkék miatt). Mert őt hallottam panaszkodni meg dicsekedni, sőt néha hallgatni is. Mert ő az én rózsám.

Azzal visszament a rókához.

– Isten veled – mondta.

– Isten veled – mondta a róka. – Tessék, itt a titkom. Nagyon egyszerű: jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.

– Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan – ismételte a kis herceg, hogy jól az emlékezetébe vesse.

– Az idő, amit a rózsádra vesztegettél: az teszi olyan fontos­á a rózsádat.

– Az idő, amit a rózsámra vesztegettem... – ismételte a kis herceg, hogy jól az emlékezetébe vesse.

– Az emberek elfelejtették ezt az igazságot – mondta a róka. – Neked azonban nem szabad elfelejtened. Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél. Felelős vagy a rózsáért...

– Felelős vagyok a rózsámért – ismételte a kis herceg, hogy jól az emlékezetébe vesse.

Saint-Exupéry (ejtsd: szenegzüpéri): A kis herceg, részlet

1. Dolgozzatok csoportokban! Keressétek meg a szövegben, mit jelent a *megszelídíteni* szó!
2. Beszéljétek meg, hogyan lehet kapcsolatot teremteni!
3. Miért van szükség arra, hogy kapcsolatot tudjunk teremteni a másik emberrel?
4. Fogalmazzátok meg, miért van szükségünk barátokra!
5. Miért akarta a róka, hogy a kis herceg megszelídítse őt?
6. Miben különbözött a kis herceg rókája és virágja a többi rókától és virágtól?
7. Milyen titkot árult el a róka a kis hercegnek búcsúzaskor?
8. Miért vagyunk felelősek azért, amit megszelídítettünk?
9. Szerinted melyik a legfontosabb mondata ennek a regényrészletnek? Másold be a füzetedbe, és tanuld meg!

VÁRLAK, KIS HERCEG

Lurkó merre kószálsz,
melyik csillagon?
Hol lehetsz, a vándor
szelet faggatom.

Azt mondanám akkor...
Mit is mondanék?
Nem tudom, csak érzem,
ragyogna az ég.

Bárcsak fölbukkana
szöszke szép fejed!
Megláthatnám újra,
akit szeretek.

Mint a kiscsikó, úgy
ugrálna szívem.
Még álomnak is szép,
hát el sem hiszem.

Fecske Csaba

SZENTSÉGES ÉJ

Ötéves koromban nagy bánat ért. Azóta sem éreztem annál nagyobb szomorúságot. Meghalt szegény nagyanyám, aki naponta szobájában ült a kanapén, és mesélt nekem.

Sose tudtam másként elképzelni őt, mint hogy reggeltől estig mesél, mesél, mi, gyerekek meg körülötte ülünk, és tátott szájjal hallgatjuk. Csodaszép élet volt, talán a legszebb, ami gyerekeknek kijárhat.

Többet aligha tudok nagyanyámról. Ha már nem mesélt, megsimogatta fejemet, és így szólt: – Amit elmondtam, olyan igaz, mint ahogyan te engem láatsz, én meg téged.

Meséi közül úgy igazán egyetlen él bennem. Hibátlanul el tudnám mondani ma is. Jézus születéséről szól.

* * *

Nagykarácsony ünnepe volt, mindenki a templomba igyekezett, csak nagyanyám meg én maradtunk otthon. Úgy emlékszem, egyedül voltunk az egész házban. Miért nem mentünk a többiekkel? Mert én túlságosan fiatal, nagyanyám pedig túlságosan öreg volt. Búnak adtuk hát fejünket, hiszen nem vehettünk részt az ünnepi misén, nem láthattuk a karácsonyi fényeket.

Üldögéltünk szomorú magányunkban, amikor nagyanyám egyszer csak mesélni kezdett:

Élt valamikor egy ember, aki nekivágott az éjszakának, hogy tüzet szerezzen. Bekopogott minden házba: – Segítsetek, jó emberek, feleségemnek kisgyereke született, és nagyon hideg a szobánk.

Az éj azonban mélysötét volt, az emberek aludtak, senki sem válaszolt.

Az ember továbbment, míg végre a messzeség határán tűz fényét pillantotta meg. A szabadban lobogó láng felé tartott. A tűz körül népes nyáj és idős pásztor hevert. Aludtak.

A tüzet kereső az alvókhoz ért. Láta, hogy a pásztor lábánál három megtermett kuvasz nyújtózik. A neszre fölrezen-

tek, pofájukat szélesre tátották, de nem jött ki hang onnan. Az ember látta, mint borzolódik a szőr a kutyák hátán, mint villannak meg fehér fogaik. A kutyák rárohantak, s ő érezte, hogy az egyik a combjába mar, a másik a keze után kap, a harmadik meg a torkának ugrik. Az éles fogak azonban nem engedelmeskedtek, s neki a legkisebb baja nem esett. Amikor tovább akart lépni, nem tudott a heverő fehér bárányok miatt. Annyira szorosan feküdtek egymás mellett, hogy képtelenség volt utat találni köztük. Az állatok hátán ment tehát előbbre, egészen a tűzig. A juhok közül azonban egyik se mozdult.

Ez idáig csendben maradtam, s hallgattam nagyanyám patakzó szavait, de most félbeszakítottam: – Miért nem keltek fel a báránykák?

– Mindjárt megtudod, mondta, s folytatta a történetet:

Amikor az az ember a tűzhöz ért, a pásztor fölébredt. Idős volt, haragos természetű, mogorva mindenkivel. Fogta hosszú, hegyes végű botját, amit akkor szokott kezében szorongatni, ha a nyájra vigyáz, és az idegen felé vágta. A bot hosszú ívben elröpült, de mielőtt a jövevényhez ért volna, irányt változtatott, és távolabb ért földet a mezőn.

Megint közbeszóltam: – Nagy, a bot miért nem találta el az embert?

Ő mintha meg se hallotta volna kérdésemet, tovább mesélt.

– Az ember akkor odaállt a pásztor elé, és így szólt: – Jó ember, adj egy kis parazsat. Feleségemnek ma kisgyereke született. Tüzet kell raknom, hogy ne fázzanak.

A pásztor legszívesebben így dörgött volna: No, tihulj! – de arra gondolt: – Kutyáim nem bántják ezt a jövevényt, juhaim nem ijedtek meg tőle, és hegyes botom messze elkerülte.

Ettől megdöbbsent és engedelkenyvé vált:

– Végy, amennyit akarsz!

A tűz majdnem kialudt már, és se venyige, se hasáb, hogy újra fellobogjon. Igaz, maradt egy halom parazs, de a jövevénynek lapátja meg edénye nem volt.

Az öreg pásztor – kárörvendőn – ismét csak biztatta az idegent: – Végy hát, amennyit akarsz! (Közben befelé nevelt: Úgyse tudsz.) A jövevény azonban lehajolt: pusztá kézzel szedni kezdte a parazsat, és kabátjába rejtette. A parázs nem égette meg a tenyerét, nem perzselte össze a felöltőjét. Vitte, mintha egy halom diót vagy almát vitt volna.

Én – immár harmadszor – megint csak nem tudtam megállni: – A parázs miért nem égetett, nagyanyám?

– Megtudod azt is, várd meg a végét – szólt jóságosan, és folytatta:

A nagy haragú, mogorva pásztor ezt látva elcsodálkozott:

– Miféle éjszaka ez? A kutyák nem marják meg az idegent, a juhok nem félnek tőle, a lándzsa elkerüli, s a tűz nem égeti meg. Újra odaintette az idegent, és megkérdezte tőle: – Mondd, milyen éjszaka ez, hogy mindenki irgalmas hozzád?

Ő azt felelte: – Ha magadtól nem jössz rá, én nem mondhatom meg neked. – S máris indult.

A pásztornak eszébe jutott: nem eresztheti el csak úgy, ha kérdésére választ akar kapni. Fölkelt hát és követte. Amikor annak szálláshelyéhez értek, a pásztor rádöbbsent: de hát ennek az embernek még kunyhója sincs. Egy barlangban húzta meg magát az asszony és a gyermek, rideg szirt övezte barlangban.

Arra gondolt: a védtelen gyermek bizonyára megfagy itt. S jóllehet kőszívű volt, megindult a szegénység látán, és elhatározta, segít a gyermekeken. Tarisznyájából hófehér, puha báránybőrt húzott elő. Odaadta az embernek: legyen takarója a kicsinek.

Ebben a pillanatban megnyíltak szemei és fülei, látta, amit eddig nem látott, hallotta, amit nem hallott. Ezüstszárnyú angyalok vették körül, kezükben citera. Túlcsorduló örömmel arról énekeltek, hogy ezen az éjszakán megszületett, aki a világot megváltja majd bűneitől.

Értette már az öreg pásztor, miért nem marnak a kutyák, miért nem félnek a juhok, s a lándzsa miért nem sebez.

Angyalokat látott, akármerre nézett: a barlangban ültek s a hegyeken, és röptüket bámulhatta a boltozatos ég alatt. Seregekben jöttek az úton, megálltak a barlang bejáratánál, hogy lássák a kisedet.

Vidámság és játék hangja töltötte be a környéket és a pásztor szívét, aki a sötétségben is látott. Boldog volt, hogy megnyíltak szemei. Térdre ereszkedett és megköszönte Istennek.

Nagyanyám itt felsóhajtott.

– Mi is láthatnók, amit a pásztor, hiszen az angyalok a boltozatos ég alatt röpködnek azóta is minden karácsony éjszakán. De mi nem látjuk őket.

Kezét a fejemre tette:

– Jól jegyezd meg, amit elmondtam, mert olyan igaz, ahogyan te engem látsz, én meg téged. Nem gyertyák és nem lámpák, nem a Hold és nem a Nap, hanem Isten ereje nyitja csak meg szemünket, hogy lássuk az Ő dicsőségét.

Selma Lagerlöf

1. Melyik ünnepről szól a történet?
2. Miért volt szomorú a kislány?
3. Mire emlékszik nagyanyjával kapcsolatban az író?
4. Melyik meséjét őrizte meg emlékezetében?
5. Miért indult tüzet keresni a férfi az éjszakában?
6. Keresd meg a történetben, hány csoda esett meg vele, amíg a barlangba vitte a parazsat!
7. Mire döbönt rá a pásztor, amikor a szálláshelyre ért?
8. Mit látott és hallott maga körül?
9. Szerinted mitől nyíltak meg a pásztor fülei és szemei?

SZÁLLÁSKÉRŐ SZŰZ MÁRIA

József és Mária
Nagy útra indultak.
Hol fogják megszülni
Világ megváltóját?

Volt a kovácsnak egy
Vak, kezetlen lánya,
Mondá Máriának:
– Menj az istállóba.

Bemenvén Mária
Egy kovács lakásba,
S kére ő ott szállást
Csak egy éjszakára.

Bemenvén Mária
Rongyos istállóba,
Metszülé szent fiát
Szénán a jászolba.

– Nem adhatok szállást,
Mert sok vendégem van,
Az én szobáim mind
El vannak foglalva.

Tizenkét órakor
Született a Jézus,
Tizenkét szép angyal
Fonja a koszorút.

Monda Mária a
Vak, kezetlen lánynak:
– Vedd fel szent fiamat,
Tedd a jászolóba.

– Fölvennem, nem tudom,
Nincsenek karjaim,
Fölvennem, nem tudom,
Nincs szemem világa.

Lehajol a leány
Mária szavára,
Megnyúlnak kezei,
Kinyílnak szemei.

Hazamegy a leány
Nagy öröm útjára,
Mondá az atyjának:
– Látod, atyám, látod,
Mért nem adtál szállást
a Szűz Máriának?

– Ha én tudtam volna,
Hogy ő Szűz Mária,
Lefektettem volna
Selyembe, bársonyba.

Kárpátaljai magyar népballada

1. Mondd el saját szavaiddal a balladába foglalt történetet!
2. Miért nem adott szállást a kovács Máriának?
3. Hogyan segített a szálláskérőkön a kovács lánya?
4. Milyen csoda történt a kovács lányával?
5. Írd le a véleményedet a kovácsról és a lányáról!
6. Milyen hasonlóság, és milyen eltérés van az előző történet és a ballada között?
7. Miért történt csoda a pásztorral és a kovács lányával?
8. Miért nem történt csoda a kováccsal?

A betlehemezés régi népszokás. Karácsony táján járták a falut a pásztorok, napkeleti királynak öltözött felnőttek és gyerekek a betlehemi istállóval (kis templommal), amelyben ott volt a szent család mása a jászolban fekvő Kisjézussal. A három király neve a Szentírás szerint: Menyhért, Gáspár, Boldizsár. A betlehemezés Kárpátalján ma is élő népszokás. Középpontjában a betlehemi pásztorok játéka áll. A pásztorjáték szereplői (pásztorok és angyalok) sok szép ének és tréfás párbeszéd segítségével eljátsszák Jézus születésének történetét.

Szülőföldünkön évente megrendezik a Kárpátaljai Magyar Betlehemesek Találkozóját.

BETLEHEMI KIRÁLYOK

Adjonisten, Jézusunk, Jézusunk!
Három király mi vagyunk.
Lángos csillag állt felettünk,
gyalog jöttünk, mert siettünk,
kis juhocska mondta – biztos
itt lakik a Jézus Krisztus.
Menyhárt király a nevem.
Segíts, édes Istenem!

Istenfia, jónapot, jónapot!
Nem vagyunk mi vén papok.
Úgy hallottuk, megszületté,
szegények királya lettél.
Benéztünk hát kicsit hozzád,
Üdvösségünk, égi ország!
Gáspár volnék, afféle
földi király személye.

Adjonisten, Megváltó, Megváltó!
Jöttünk meleg országból.
Főtt kolbászunk mind elfogyott,
fényes csizmánk is megrogyott,
hoztunk aranyat hat marékkal,
tömjént egész vassfazékkal.
Én vagyok a Boldizsár,
Aki szerecseny király.

Irul-pirul Mária, Mária,
boldogságos kis mama.
Hulló könnye záporán át
alig látja Jézuskáját.
A sok pásztor mind muzsikál.
Meg is kéne szoptatni már.
Kedves három királyok,
jóéjszakát kívánok!

József Attila

1. Sorold fel a három király nevét!
2. Hogyan találták meg a királyok a Kisjézust?
3. Honnan tudjuk, hogy hosszú utat tettek meg, amíg elérték céljukat?
4. Milyen ajándékot hoztak magukkal a királyok?
5. Készíts rajzot a vers alapján!

JÓKEDVŰ KÖSZÖNTŐ

Tele a tarisznyám
tréfával, jókedvvel.
Csombékot kötök rá,
hogy el ne szökhessen.

Gyertek, ti kesergők,
ez mind a tiétek.
Jószívvel kínálok,
itt van hát, vigyétek!

Az új esztendőre
tartogatom kincsem.
Aki búval bélelt,
annak adok ingyen.

Marad magamnak is,
nektek is jut bőven.
Legyen jó kedvetek
az új esztendőben!

Osvát Erzsébet

* * *

Adjon Isten minden jót
ez új esztendőbe!
Jobb időt, mint tavaly volt
ez új esztendőbe.

Jó tavaszt, ősz, telet, nyárt,
jó termést és jó vásárt
ez új esztendőbe.

Népköltés

TÉL

Hó a mező takarója,
hűvös a nap, fogy a láng.

Délen a fecske, a gólya
gondol-e ránk?

Nincs dal az ég hidegében,
kárrog a varjúsereg.

Mégis a szán fut a jégen,
gyerekek!

Weöres Sándor

1. Fogalmazd meg, miről szól az első versszak!
2. Mely versszakok bizonyítják, hogy a költőnek hiányoznak a vándormadarak? Válaszodat támaszd alá a versből vett idézetekkel!
3. Honnan tudjuk, hogy a költő nem tartja dalnak a varjúkárogást?
4. Melyik a vers legvidámabb, biztató versszaka? Miért?

HOLLE ANYÓ

Élt egyszer egy özvegyasszony, annak volt két lánya: az egyik szép és szorgos, a másik csúnya és lusta. Az özvegy sokkal jobban szerette a csúnya lustát, mert az édeslánya volt. Minden munkát a másiknak kellett végeznie, az volt Hamupipőke a házban. Ott ült szegény napestig a kút mellett az úton, és font, egyre font, míg csak a vér ki nem serkent az ujjából.

Egyszer aztán úgy megvágta az ujját a szál, hogy az orsó is csupa vér lett tőle. Le akarta mosni a kútnál, de az orsó kicsusszant a kezéből, és beleesett a vízbe. A lány sírva fakadt, hazaszaladt a mostohájához, s elpanaszolta neki, mi történt. Az meg, ahelyett, hogy megszánta volna, kegyetlenül ráripakodott:

– Ha beleejtetted, szedd is ki belőle!

Szegény lány visszament a kúthoz, nem tudta, mitévő legyen; félelmében végül is az orsó után ugrott. Elvesztette az eszméletét, s mikor aztán magához tért, egy szép, napfényes, virágos mezőn találta magát. Elindult, ment, mendegélt;

egyszer csak egy kemencéhez ért. A kemence tele volt kenyérral, s a kenyerek azt kiabálták:

– Húzz ki hamar! Húzz ki hamar, mert megégek! Már régen kiszültem!

A lány nekilátott, és szép sorjában mind kiszedte őket a lapáttal. Aztán továbbment; ment, mendegélt, míg egy almafához nem ért. A fa tele volt almával, és azt kiabálta:

– Rázz meg! Rázz meg! Minden almám megérett már!

A lány megrázta a fát, hogy csak úgy hullott a sok alma, mint a zápor. Addig rázta, míg az utolsó szem is le nem hullott róla. Akkor az egészet szépen kupacba rakta, és továbbindult.

Ment, mendegélt, végre egy házikóhoz ért. A házikóból egy anyóka kukucskált ki barátságosan, de olyan hosszú foga volt, hogy a lány megijedt, és el akart szaladni. Az öregasszony azonban utána kiáltott:

– Ne féj tőlem, kedves lányom! Maradj nálam; ha minden munkát rendben elvégzel a háznál, jó sorsod lesz. Csak arra vigyázz, hogy jól megvesd az ágyamat, jól fölrázd a párnámat, hadd szálljon a pihéje; olyankor hó hullik fönt a világban. Én vagyok Holle anyó.

– Ne féj tőlem, kedves lányom! Maradj nálam; ha minden munkát rendben elvégzel a háznál, jó sorsod lesz. Csak arra vigyázz, hogy jól megvesd az ágyamat, jól fölrázd a párnámat, hadd szálljon a pihéje; olyankor hó hullik fönt a világban. Én vagyok Holle anyó.

Az öregasszony olyan szépen rábeszélte, hogy a lány végül is összeszedte bátorságát, ráállt a dologra, és beszegődött hozzá. Mindent megtett a kedve szerint, az ágyát is mindig jól fölrazta, csak úgy szálltak a pihék, akár a hópelyhek.

De jó dolga is volt ám az öregnél! Soha egy rossz szót sem hallott, s ehetett, amennyi jólesett neki.

Evett is eleinte jó étvággal; hanem aztán valahogyan ízét veszítette a falat a szájában. Egyre kedvetlenebb, egyre szomorúbb lett. Eleinte maga sem tudta, mi leli; hanem utóbb, mikor már jó ideje szolgált Holle anyónál, ráeszmélt, hogy hazakívánkozik. Hiába ment itt ezerszer jobban a dolga, mint otthon, mégiscsak mindig ott járt a gondolata a messzi kis falusi házban. Végül aztán már nem bírta tovább, odaállt szépen Holle anyó elé, és azt mondta neki:

– Elfogta a szívemet a honvágy, nem maradhatok tovább nálad. Tudom, százszor jobb sorsom van itt, mégis azt mondja a szívem: vissza kell mennem az enyémhez!

– Tetszik nekem, hogy hazavágyol – felelte az öreg –, ebből is látszik, hogy derék, húséges teremtés vagy. És amiért olyan becsülettel szolgáltál, én magam viszlek fel a fenti világba.

Azzal kézen fogta, és egy nagy kapuhoz vezette.

– Innét most már mehetsz magad is – mondta –, ez a kapu egyenest a falutok határába nyílik.

A kapu kitért, s abban a pillanatban, ahogy a lány átlépett rajta, sűrű aranyeső hullott rá a magasból, és az arany mind ott ragadt a ruháján; fénylett, csillogott az egész lány tetőtől talpig.

– Ez a fizetség a szorgalmadért! – kiáltotta Holle anyó a kapun át, és még a kútba esett orsóját is kidobta utána.

A két kapuszárny dördülve becsukódott, s lám a lány, amint körülnézett, ott találta magát a falujuk határában, nem messze az anyja házától.

Gyorsan útnak eredt, sietett haza boldogan. Ahogy befordult az udvarukra, a kút kávéjáról meglátta a kakas és nagyot rikkantott:

Kukurikú! Mi történt?

Aranyos lányunk hazatért!

A lány bement a házba, és mert talpig arany borította, az anyja is meg a testvére is szívesen fogadta. Ő meg elmesélte, mi történt vele. Mikor a mostohája meghallotta, hogyan jutott a nagy gazdagsághoz, nagyon szerette volna, ha a csúnya, lusta lányának is ilyen szerencséje akad. Kiküldte hát fanni a kúthoz, a lány meg bedugta a kezét a túskebokorba, összeszúratta az ujját a tövisekkel, bevérezte az orsót, bedobta a kútba, és utána ugrott. Ő is a szép mezőn tért magához; azon az ösvényen indult el, amelyiken a másik lány járt. Amint a kemencéhez ért, kiabálni kezdtek a kenyerek:

– Húzz ki hamar! Húzz ki hamar, mert megégek! Már régen kiszültem!

De a lusta lány azt felelte:

– Hogyisne! Hogy összepiszkoljam magamat!

Aztán továbbment. Csakhamar az almafához ért.

– Rázz meg! Rázz meg! Minden almám megérett már! – kiáltotta az almafa.

– Hogyisne! Hogy a fejemre essék egy alma! – felelte a lány, és továbbment.

Odaért Holle anyó házához, de egy cseppet sem ijedt meg az öregtől, mert már tudta, milyen nagy foga van, és tüstént elszegődött hozzá.

Az első nap erőt vett magán, szorgoskodott, és ha Holle anyó mondott neki valamit, rögtön megtette, mert egyre csak a sok aranyra gondolt, amit majd kapni fog tőle. A második napon azonban már lustálkodott egy kicsit, a harmadikon meg már alig akart fölkelni reggel. Holle anyó ágyát sem úgy vetette meg, ahogyan kellett volna; nem rázta föl a dunnát, hogy a pihék szétszálljanak belőle. Az öreg végül is ráunt, és kiadta az útját. A lusta lány cseppet sem búsult rajta, hogy a dolog így fordult; most jön majd az aranyeső – gondolta magában.

Holle anyó őt is a kapuhoz vezette; hanem amikor a lány kilépett rajta, arany helyett egy jókora üst szurok zúdult a nyakába.

– Ez a fizetség a szolgálatodért! – mondta Holle anyó, és becsukta a kaput.

A lusta lány hazament; tetőtől talpig szurkos volt, s amikor a kakas meglátta a kút kávájáról, nagyot rikkantott:

Kukurikú! Mi történt?

Szutykos lányunk hazatért!

A szurok pedig rajta ragadt élete végéig.

- 1.** Ki képviseli a mesében a jóságot és a szeretetet? Válaszodat indokold meg!
- 2.** Sorold fel, milyen jócselekedetei voltak a lánynak!
- 3.** Mi volt a dolga a lánynak Holle anyónál?
- 4.** Mi történik akkor, amikor megrázza Holle anyó párnáját?
- 5.** Miért lett egyre szomorúbb a lány?
- 6.** Milyen jutalmat kapott a lány a jósága miatt?
- 7.** Dolgozzatok négyfős csoportokban! Vitassátok meg, érdemes-e jól tenni!
- 8.** Jellemezd a mostohát és a lányát!
- 9.** Meséld el, hogyan viselkedett a lusta lány Holle anyónál!
- 10.** Mi lett a jutalma a lustaságának?
- 11.** Milyen szerepet játszik a mesében a kakas?

JANUÁR

Január, január
mindig hócsizmában jár;
jégbajusza, jégkabátja,
zúzmara a jó barátja.

Január, január
palotája nyitva áll.
Jégtükörű padlóján
korcsolyázik fiú, lány.

Áll a tánc, áll a bál.
Kicsi szánkó csengve száll.
Meg nem áll tán tavaszig,
mindaddig, míg havazik.

Gazdag Erzsé

1. Írd ki a versszakokból azokat a szavakat, amelyeknek a végei rímelnék egymással!
2. Milyenek ábrázolja a költő a januári hónapot? Mondd el saját szavaiddal!
3. Milyen téli sportokról olvashatsz a versben?
4. Készíts rajzot a vers alapján januárról!

A KÉT SZÁNKÓ

Hogy mért kellett nekem az a második szánkó, most már pontosan nem is tudom, de valószínűleg a nagyravágyás, az elsőség kívánása volt a fő ok; és talán az is, hogy az árjegyzékben megláttam azt a furcsa alakú, magas lábú szánkót, amelyen egy fiú lovagolt bojtos sapkában. A mérhetetlen sebességet pedig a fiú nyakában lógó sál repülése mutatta.

Nagyon tetszett!

Néztem a képet, gondterhelt fejem tenyerembe hajtva, és – mint már annyiszor – oda lyukadtam ki, hogy ebben a sors-

döntő kérdésben nem segíthet más senki a világon, egyes-egyedül Görbic Pista bácsi.

Esett a hó akkor két napig, és két nap alatt elkészült a gólyalábú új szánkó.

Én tehát két szánkóval vonultam ki ebéd után ispánék kertje mögé, ahol már kellően ki volt sikosítva a domboldal, és messziről hallatszott a serdületlen ifjúság visongása.

Megérkezésem először csendes közbámulatot és később – be kell vallanom – közderültséget keltett.

– Ki csinálta ezt a rondaságot? – kérdezte Ödön, mire Berta Jancsi azonnal mellém állt, mert Jancsi mindig és mindenütt az ellenzékét képviselte.

– Az igaz, hogy nem szánkó – mondta –, hanem fakutya, de majd meglátjátok, röpül, mint a szél. Na eredj, Pista!

Ezek után nyeregbe ültem, és noszogatva kissé a fakutyát, valóban repültünk. A keskeny, rövid talpak azonnal direktbe lendültek, és már a diadal sustorgott fülem mellett a szédítő rohanásban, mikor a szánkó egyszerűen kiment alólam, de külön is, elég gyorsan leértünk.

– Meg kell szokni! – mondtam, és megkerestem kabátgombjaimat, amelyek lemaradtak a „röpülésben”.

De hát nem lehetett azt a furfangos szerszámot megszokni, és mikor már tizedszer is hason érkeztem a célba, szégyen ide, szégyen oda, átültem a régi szánkóra, amely megtűrt magán, a „fakutyát” pedig félrelöktem.

– Megpróbálhatom, Pista?

Ezt Péter kérdezte, aki jó barátom volt, talán legszegényebb gyerek a faluban. Azonban napokkal előbb valamin összevesztünk s most ez a kérdés a teljes kibékülést jelentette. Azonnal tele lett a szívem melegséggel, de egy kis

70

aggódással is, mert szerettem Pétert, aki nem mindig volt egészséges.

– Szívesen, Péter, de úgy jársz, mint én.

– Megpróbálom.

Az első lemenetel neki sem sikerült, de a másodiknál már nyeregben maradt, és azután egyre jobban, egyre gyorsabban repült a szánkó át a völgyön, és még a túloldali dombra is messze felfutott.

– Csoda! – mondta Berta Jancsi. – Persze, érteni kell hozzá... Láttad Pétert? Nem úgy ül rajta, mint a macska a köcsögszárítón...

Ettől egy kis irigység kezdett felhőzni bennem.

– Add ide, Péter, azt a szánkót, majd én megmutatom...

– Lemehetek addig a másikkal?

– Nem! Várj!...

Az irigység már komizságba csapott át bennem, az a kecskelábú szánkó szinte megbokrosodott alattam. Ment az erre, ment az arra, néha megbillent, mintha le akarna vetni, végül rászaladt valami vakondtúrásra, amin nem volt hó, lefékezett, s én, mint a hulló csillag...

Csúnyán megütöttem magam, s a keserű, irigy harag úgy elöntött, hogy szinte fuldokoltam.

Pórázra vettem a két szánkót.

– Hazamegyek...

– Nem hagynád itt az egyiket? – kérdezte Péter szerényen.

– Nem!

Elindultam hazafelé, fuldokolva a méregtől, megalázottságtól, nem tudom én még mitől, a két szán úgy kalimpált utánam, mint a rossz lelkiismeret.

Késő délután volt már. Fázni kezdtem, egyre lassabban mentem. Gondolataim fáradtan tisztultak, a szívem hidegen vergődött, aztán nem éreztem semmi mást, csak nagy szomorúságot és szégyenkezést, hogy ostobán és gonosz eszeveszettséggel megbántottam szegény, beteg barátomat.

És ekkor letértem az útról, ami hazafelé vezetett. Letértem, pedig semmi akarat nem volt bennem, hogy máshova menjek, mint haza, csak akkor, amikor Péterék kertjében húztam már a két szánkót, amelyek most már úgy jöttek utánam, mint két jól nevelt kutya.

A pitvarban senki, a konyhában sötétség.

– Rozi néni?

– Te vagy az, Pista? Gyújtom a lámpát.

A lámpa fellobbant, a fény a fehér falakról lassan lecsúszott a földre. Ott álltam, kezemben az egyik póráz, s mögöttem a megszéldült fakutya.

– A szánkót is behoztad?

– Be, Rozi néni, be... mert ezt a szánkót én Péternek adom ... karácsonyra.

Sötét volt már, amikor hazaértem, csak a hó világított.

Nagyanyám, amikor felém fordította a lámpát, azt mondta:

– Jézus Mária!... Apád agyonver... – Gyorsan levetkőztetett, s én már csak az ágyból sóhajtottam ki:

– Nagymama, a kabátgombok a nadrágzsebben vannak...

– Hát, tudod, fiam, megérdemelnéd... de az orrod. Atyais-ten, mi van az orroddal?

Másnap is ágyban maradtam, és akkor éreztem, hogy én még így összeütve, nyúzva, törve nem voltam soha életemben.

De ilyen boldog se!

Fekete István

pitvar: udvarról, tornácról nyíló helyiség a parasztházban

1. Miért vágyott olyan nagyon az új szánkóra Pista?
2. Kinek a segítségével készült el a szánkó?
3. Mondd el, hogyan sikerült Pistának az új szánkó bemutatása!
4. Hogyan reagált Pista Péter sikerére?
5. Miért vitte el a szánkókat Pista?
6. Miért ajándékozta Pista a barátjának a szánkót?
7. Magyarázd meg, mi lehetett Pista boldogságának oka!
8. Nézz utána az interneten, hogy mi a *fakutya*!

A PUSZTA TÉLEN

(Részlet)

Hejh, mostan puszta ám igazán a puszta!
Mert az az ősz olyan gondatlan rossz gazda;
Amit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Ez nagy könnyelműen mind elfecséreli,
A sok kincsnek a tél csak hűlt helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sípjával,
S a dalos madarak
Mind elnémultanak,
Nem szól a harsogó haris a fű közül,
Még csak egy kicsiny kis prücsök sem hegedül.

Mint befagyott tenger, olyan a sík határ,
Alant röpül a nap, mint a fáradt madár,
Vagy hogy rövidlátó
Már öregkorától,
S le kell hajolnia, hogy valamit lásson...
Így sem igen sokat lát a pusztaságon.

Petőfi Sándor

1. Dolgozzatok párban! Keressétek meg a költői jelzőket a második versszakban!
2. Mihez hasonlítja Petőfi a *sík határt*, a *napot*? Keressétek ki és olvassátok fel ezeket a sorokat!

A *sík határt* a befagyott tengerhez, a *napot* fáradt madárhoz hasonlítja a költő. Ezeket a költői képeket **hasonlatnak** nevezzük.

3. Figyeljétek meg a sorvégeket! Írjátok ki versszakonként az össze-csengő, rímelő szavakat!
4. Milyen fajta rímeket találtatok a versben? Írjátok le a versszakok rímképletét!

ÁLLATI!

– Nem méysz! – szólt rá a kutyára Samu. A kutya fölcsaholt rá szeretettel. – Hiába igyekszel. Itthon maradsz.

– Meg kéne kötni, mert csak utánunk mászkál – mondta Fábián. – Siessünk, mert a végén el se engednek.

– Hagyjátok. Itt maradsz, érted? – magyarázott a kutyának Létra, aki egy fejjel nagyobb volt náluk, persze így is kicsi. A kutya leült a jeges udvarra, és buzgón csóválta a farkát. Bízott bennük.

– Mindenesetre csukd be az ajtót, akkor nem jön utánunk. Na, gyertek.

Elindultak a part felé, elég messze volt, túl a műúton, onnan még vagy nyolcszáz méter. A kutya a kerítés mellett szaladgált, és játékos szomorúsággal csaholt utánuk.

Trappoltak a hóban. Egymás mögött, nagy léptekkel mentek egymás nyomában. A műút fénylett, az autók kerekei le-radírozták a havat. A nádas felé egy vékony út vezetett be a parthoz. Azt választották.

– Egészen átázik a cipőm – mondta hátul Létra.

– Most ne ezzel vacakolj! – Fábián határozottan vezette a kis csapatot.

A nádaszt megkerülték, a régi homokos partra tértek, ahol be lehetett mélyen látni a nagy tó hátára. Fénylett a délutánban. Ott álmélkodtak a parton.

– Ugye, mondtam? Nem hittétek el! – nézett végig a társain Samu. – Föl a korit, és gyerünk!

Előszedték ócska kis korcsolyáikat, azt illesztgették a talpukhoz.

– Segíts már – röffent rá Fábián Létrára. – Csak állsz ott, mint egy létra. – Nevettek. Fábián korcsolyáján csak két csavar volt, klaffogott a lábán

a szerszám. – Tavaly még jó volt... – ezt ismételte, ahogy rámerészkedett a tó jeges felszínére.

– Tavaly... – válaszolta Samu, mint akit egyáltalán nem érdekel az idő, tíz évből egy, az semmi. – Nézd, hogy sikerlik! – Előrecsalinkázott.

Nekilendültek. A jég finoman sercegett alattuk, olyanok voltak a tejes délutánban, mint három manó. Köröztek, a szél lebegtette nyomorult kabátjukat, arcukat pirosra csípte a levegő. Nevetésük elszállt a partok felé, egészen belemelegedtek, párált körülöttük a jég felszíne. A túlsópart nem látszott, a hegyek sem, elvesztek a nagy délutánban. A korcsolya éle kék ákombákomokat rajzolt a friss jégre, gyereketeket, lendülő lábak ritmusát. Kezüikkel egyensúlyoztak, lebegtek, aztán hirtelen nagy fordulattal megváltoztatták az irányt, és visszafelé húztak. Fogócskázta. Samu nagy igyekezettel vetette magát Létra után, de nem tudta elkapni a kabát lebegő szélét, nagyot buk fencezett. Nevettek. Aztán fölrántotta Fábián a fekvő fiút, de Samu gyorsan rákiáltott: „Te vagy a fogó! Hozzáértél!” „Na, megállj!” És Fábián már iramodott is utána, de öt méter után – reccs! – le a korcsolya! Fábián a jégen ült szomorúan. „Tavaly még jó volt...” Samuék nevettek. „Mindig ezzel jössz. Ilyen vacakkal már nem lehet korizni.” De azért csak felerősítették a lábára a korcsolyát, egy szíjjal is átkötötték. Uzsgyi, megint neki a nagy jégnek, szálltak, bukdácsolnak.

– Versenyezzünk! – kiáltotta Létra. – Ott... Látjátok azt a sötét vonalat? Na, addig tart, jó?

Fölálltak a starthoz. Kezüket hátravetették, mint a hivatásos versenyzők, bal lábukkal megtámaszkodtak – egy, kettő, három – és nekiveselkedtek. Létra vezetett, nyomta a tempót. Aztán Samu is mellé került, aprózta az íveit, Fábián pedig olyan ügyesen egylábazott, hogy legelől szállt.

– Nyertem! – kiáltotta, de aztán reccsenés hallatszott, és lába előtt három méterrel meghajlott a jégfelület, és Fábián elsüllyedt a táblával együtt.

– Segítsetek! – térdelt már akkor, és nézte a lehanyatló jeget a karja előtt. A mély víz fölkavargott már a tábla tetejére. Samu elkapta az egyik korcsolyáját, és húzta kifelé. A korcsolya leszakadt a cipőről, Fábián még jobban becsúszott a víz felé.

– Kapd el a másik lábát! – Létra azt kapta el, és húzta kifelé a merülő srácot. – Ha még egyszer ilyen rohadt korcsolyával jössz, szétváglak!

Hárman hasaltak a jégen, lassan, óvatosan húzta a két mentő a kapálózó fiút.

– Én nem tehetek róla, ha ilyen korcsolyám van! – nyögte.

– Most ne beszélj, mert a levegő megolvasztja a jeget. – Már röhögtek, de az ijedtség beléjük dermedt. A jég nagy része elvált, óriási lyuk tátongott; mellette örvénylett a víz. Lassan elhúzódtak a rés mellől. Közben észrevétlenül és teljesen besötétedett. Dideregtek a jégen.

– Fölcsatolod a korcsolyámat? – Fábián reszketett a hidegben.

– Most nem csatolunk semmit – mondta Létra, és fürkészte a tejes, elnyelő homályt. – Most lecsatolunk. – Nagy óvatosan levették a korcsolyákat, és dideregtek. – Jó, de merre? – Óvatosan léptek. A ködben elvesztették a tájékozódást.

– Fázom. Haza kellene menni. – Fábiánra rátapadt vizes ruhája.

– Balra kell menni, az biztos – intett Létra. – Itt volt a szakadás, ettől balra lesz a part. – Lassan, óvatosan léptek, összefogódzva. Egy, kettő. Egy... Reccs. Megint hasadást hallottak, gyorsan visszahúzódtak. Hátráltak.

– Balra. Ez a te ötleted. Nem jutunk ki innen soha. Egyre sötétebb lesz.

– Megfagyunk – jelentette ki Fábián.

– Tudsz még valami biztatót? – Samu akart intézkedni, de csak topogtak a bizonytalan ködben, három lépésre se láttak.

– Mindenesetre itt nem maradhatunk. De merre van a part? Botorkáltak. A veríték lassan az arcukra dermedt, már nem is beszéltek. Óvatosan léptek előbbre, előbbre. Mint három alvajáró, akit elveszített a tó.

Megint reccsenés hallatszott, vissza kellett húzódni.

– Nem jutunk ki elevenen. – Fábián fogta a fülét a hidegben, karját oldalához ütögette.

– Halló! Segítség!

Nagy némaság fogadta a hangokat.

– Kiabálhatsz. Két kilométerre senki sincs.

– Emberek! Segítség! Merre van a part?

A homály nem felelt.

– El kell indulnunk. – Megint összefogódtak, és lassú lépéssel mentek. Jó darabig haladtak. Sehol semmi. Egyszer csak a hátuk mögül kutyaugatást hallottak.

– A Pamacs! Ez a mi kutyánk hangja! A legrosszabb irányba megyünk! – Visszafordultak a hang irányába. A csaholás egyre hallatszott, mindig erősebb és erősebb lett. A kedves hang hívta, hívogatta őket, ők meg óvatosan mentek a part

felé, mint az elvarázsolt lelkek. Ugatott Pamacs, vadul és két-ségbeesve, ők meg mentek feléje. Aztán a nyakukba kapták, összevevissza csókolták, az meg boldogan dörgölőzött hozzájuk, alig lehetett bírni vele, úgy örült, hogy megvannak. Nem bírta ki otthon nélkülük.

Gyurkovics Tibor

- 1.** Dolgozzatok párban! Keressétek meg és olvassátok fel azokat a bekezdéseket, amelyek a szöveg bevezető részét alkotják!
- 2.** Mondjátok el, mit tudatok meg a bevezetésből!
- 3.** Készítsétek el közösen az olvasmány fő részének vázlatát, majd a vázlat alapján mondjátok el részletes tartalmát!
- 4.** Mit tudatok meg az elbeszélés befejező részéből?
- 5.** Hogyan ért volna véget a történet a kutya segítségével nélkül?
- 6.** Írd le az általad elképzelt befejező részt!
- 7.** Beszéljétek meg, ti mit kérdeznétek a három fiútól, és mit mondanátok nekik, ha találkozónátok velük!
- 8.** Adjatok más címet az olvasmánynak!
- 9.** Keressetek a szöveghez illő közmondást a barátságról!
- 10.** Hogyan kapcsolódik a következő vers a téli történethez?

DECEMBERI KÖDBEN

Reggel nem látszanak a fák,
olyan sűrű a köd.
S köd fekszi meg az éjszakát,
csillagot a vidék fölött.

Mintha a világűrben járnék,
lábamnál a Tejút remeg.
Elmaradt hű kutyám, az árnyék,
szemem se tudja, hol megyek.

Csak szívem tud eligazodni,
a szív mindig hazatalál,
ahogy a lég milliányi
útván a költöző madár.

Simon István

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

Emlékezzünk régiekről,
Szkítiából kijöttekről,
Magyaroknak eleikről,
És azoknak vitézségekről.

Csáti Demeter

A MAGYAROK ÚTRA KELNEK

Ötszáz esztendeje volt már, hogy a hunok elváltak a magyaroktól, és elindultak új hazát keresni. Ötszáz esztendő alatt a magyarok is megszorodtak és elég erősnek érezték magukat arra, hogy Attila örökét meghódítsák.

Mielőtt elindultak volna a nagy útra, a nép öregjei, vezérei, táltosai összegyűltek tanácsot tartani.

Hét törzsből állt a magyarság. A hét törzs hét vezéré közül Álmost választották meg a magyarok fejének, aki a legöregebb és legbölcsebb volt köztük. A hét vezér aztán megvágta karját, és vérének egy serlegbe folyatta annak jeléül, hogy amit fogadnak, vérükkel, életükkel is megvédelmezik.

Álmos aztán öregsége miatt fiára, Árpádra bízta a fő hatalmat. Elindultak, s el is jutottak hegyeken, vizeken, ellenséges országokon keresztül egészen addig a földig, amely Attiláé volt valaha. Lassú és sokáig tartó út volt ez. Elöl lovagoltak a fegyveres vitézek, utánuk következtek négykerekes ökrös szekereken a nők és a gyermekek. Ezek között terelgették a szolgák az óriási nyájukat, marhákat, juhokat, amelyek tejjel és hússal látták el a vándorló népet.

Amely ország népe barátságosan fogadta őket, azon békésen haladtak át, ahol ellenük szegültek, ott karddal nyitottak utat maguknak.

Így értek el sok harc és hosszú pihenők közt a Verec-kei-szorosig. A rege szerint, mikor odáig értek, seregestül csaptak le rájuk a táborukat kísérő turulmadarak, s karmaikkal, csőreikkel vagdalkozva kényszerítették őket, hogy ne kanyarodjanak észak felé, hanem a hegyszoroson át nyomuljanak be mai hazájukba. Árpád seregei Munkács váránál ereszkedtek le a síkra, ott tartottak pihenőt. Álmos itt meghalt, eltemették; Árpád fejedelem pedig megkezdte a honfoglalás nagy munkáját.

Móra Ferenc

1. Dolgozzatok párban! Írjatok vázlatpontokat az olvasmányhoz!
2. Hány törzsből állt a magyarság?
3. Kit választottak a magyarok a vezérek közül vezetőjüknek?
4. Ki volt Árpád fejedelem?
5. Milyen nagy munkát kezdett el Árpád?
6. Mit tettek a turulmadarak a rege szerint?

A HONFOGLALÁS

Több nép lakta a Duna-Tisza táját, amikor honfoglaló őseink ideértek. A magyarok karddal és ésszel szereztek meg tőlük földjüket.

A monda úgy tartja, hogy Árpád aranyos nyergű, gyémántos fékű fehér paripát küldött az egyik ott élő nép fejedelmének. Nem kért cserébe mást, csak egy kulacs vizet a Tiszából, egy tarisznya földet a mezőből, egy marék fűvet a rétről. Megörült az értékes ajándéknak a fejedelem. Szívesen küldte cserébe a földet, vizet, fűvet. Csak akkor csodálkozott el nagyon, ami-

kor Árpádtól újabb követ érkezett és felszólította, hogy hagyja el ezt a földet, ha már eladta nekik.

– Hogyan adtam volna el?

– Bizony eladtad. Megvettük tőled az aranyos nyergű, gyémántos fékű, fehér paripán.

– A fehér lovat agyonütöttem, aranyos nyergét a vízbe vettem, gyémántos fékét a fűbe rejtettem – válaszolta haragosan a kárvallott fejedelem.

– Nem ér az semmit – legyintett a követ. – Az agyonütött ló húsát a mi kutyáink eszik meg, az aranyos nyeret a mi halászaink fogják ki, a gyémántos féket a mi vitézeink találják meg.

Megfúvatta erre a harcra hívó kürtöt a pórul járt fejedelem, de seregét úgy szétkergették a magyarok, mint a forgószél a szénát.

Magyar monda

Mi ebben a mondában a történeti igazság? László Gyula történész, régész ezt mondja róla:

„A fehér ló, az aranyos lószerszám és nyereg a fejedelmek között a legdrágább ajándék volt. De elfogadása azt jelentette, hogy az illető aláveti magát a küldőnek, szerződést köt vele. Másrészt az ajándék fejében kért föld, fű és víz magát az országot jelképezte. Aki az ajándékot elfogadta, és cserébe földjét, fűvét, vizét ajánlotta föl, voltaképpen országát adta oda. A Kárpát-medence elfoglalása nemcsak harccal történt, hanem szerződések kötésével is.”

fék: a szövegben kötőféket jelent. A kötőfékkel vezették, irányították a lovat.

1. Ki vezette a magyarokat az új hazába?
2. Mondd el, hogyan történt a honfoglalás!
3. Mi a különbség a monda és a történeti igazság között?
4. Melyik tulajdonság jellemző Árpádra, és melyik a fejedelemre?

kapzsi

okos

előrelátó

felelőtlen

furfangos

céltudatos

MUNKÁCS EREDETE

Amikor a magyarok a Vereckei-szoroson át megérkeztek az új haza földjére, éjnek idején átverekedtek a rengeteg erdőn, s a síkságra érve tábort ütöttek. Álmos vezér és főpapja egy-egy hegy tetején állította föl sátrát.

Hajnalhasadáskor, amikor a sereg felébredt, Álmos megsejmelte a tájat, s látta, hogy a szomszédos sziklahegyről vastag füst emelkedik az ég azúrkékje felé.

Álmos ezt egy ellenséges csapat jelzőtüzeinek vélte, s rögtön küldte kémeit, hogy megtudják a dolog mibenlétét. A visszatérő lovascsapat adta hírül Álmosnak, hogy a főpap mutat be hálaadó áldozatot a „Magyarok Nagy Istenének”, amiért a vándorokat minden akadályon át ide vezérelte. Ősi szokás szerint kövér fehér mént vágott le.

A fejedelem főembereivel maga is megjelent az áldomáson, s nagyon megtetszett neki az a hely. Arra kérte a főpapot, hogy cserélje fel vele azzal a hellyel, ahol az ő sátra van felállítva. Sokáig vonakodott az ősz pap, míg végre engedett a sok unszolásnak, különösen, amikor egy szép fehér paripát is kapott jutalmul. Amikor megtörtént a csere, Álmos erre a hegyre vonta fel sátrát, s azonnal hozzákezdett egy vár alapjának megvetéséhez. A sereg negyven napig pihent itt, s ez idő alatt meglehetősen előrehaladt a vár építése.

Amikor letelt a pihenésre szánt idő, az egész sereg Ungvár felé indult, csak az építők és a melléjük rendelt emberek maradtak hátra. Ekkor történt az, hogy az agg Álmos átadta a fejedelemséget Árpádnak, mivel a honszerzés nagy munkája erős vállakat igényelt. Árpádot ősi szokás szerint pajzsra emelték, és közakarattal vezérnek választották.

Ungvár bevétele után a magyarok Szerencsre értek, ahol ismét tábort vertek. Ide érkeztek meg azok, akik a munkácsi vár építésén dolgoztak, miután őket mások váltották fel a munkában. Tőlük kérdezték, hogy milyen állapotban van a

vár, s mint folyt a munka. Mivel a követ, fát s egyebet csak nagy munkával, a vállukon voltak kénytelenek a sziklahegy ormára felhordani, így feleltek: „Isten mentse meg ellenségünket is az olyan helytől, felette munkás hely vala ez.”

E hagyomány szerint nyerte a vár és városa a Munkás vagy Munkács nevet.

Népmonda

1. Olvasd el néma olvasással a mondát!
 2. Mondd el egy mondatban, miről szól az olvasmány!
- Amiről az olvasmány szól, az a mű **témája**.
3. Milyen kapcsolat van a cím és a téma között?
 4. Adj más címet a mondának!
 5. Számold össze, hány bekezdésből áll a monda!
 6. Írd le tömören, egy mondatban minden bekezdés lényegét!
 7. Mondd el a monda tartalmát a leírt mondatok alapján!
 8. Sorold fel azokat a neveket, amelyek Kárpátalján találhatóak!
 9. Voltál-e már az említett helyszínek valamelyikén? Ha igen, mondd el élményeidet osztálytársaidnak!
 10. Milyen ősi szokásokról olvastál a mondában?
 11. Keress rokon értelmű szavakat a szókértvényeken levő szavakhoz!

mén

agg

orom

ZRÍNYI ILONA

1685 telén – mikor a várarkok be voltak fagyva – támadta meg Caprara (kaprara), a császári vezér Munkács várát. Az első rohamnál véres fejjel verték vissza a támadót. Száztizenöt katonája maradt halva, még foglyul is hagyott ott egynéhányat.

Akkor Caprara megadásra szólította föl a várbelieket. De a fenyegető követelésre büszke elutasítást kapott a vár védelmét irányító Zrínyi Ilonától. Mikor aztán elkezdte a várfalakat lövetni, Ilona kitűzette a bástyákra a vörös zászlókat: az élethalálharc hirdetőit; és a tűzre tűzzel felelt.

Két hétig lövette Caprara Munkács várát tüzes golyókkal és gyerekfej nagyságú bombákkal: éjjel-nappal, szakadatlanul. Zrínyi Ilona ott járt a bástyákon, lelkesítve jelenlétével a harcosokat. Amint egy bomba lecsapott a várba, rögtön lefedette készen tartott vizes ökörbőrrel. Így az elfojtott tűz nem robbanhatta azt széjjel. Két „tüzes teke” saját lakószobájának falán is átfúródott.

Mivel a bombázás nem használt semmit, Caprara árkokat ásatott a vár sáncai ellen, s azokon keresztül akarta lecsapolni a sáncok vizét. De Ilona észrevette a fondorlatot; bűváraival betömte a réseket.

Erre Caprara még nagyobb ágyúkat hozatott, és most már emberfej nagyságú bombákkal döngette a vár falait. Hétszáznál több bombát hajigáltatott be Zrínyi Ilona „tiszteletére”. Egy ilyen bomba a gyerekszoba boltozatát törte keresztül, s oda esett le Julianának, Zrínyi Ilona leányának asztala mellé. Amíg a tüzes szörnyeteget a hű csatlósok vizes bőrrel gyorsan letakarták, addig a hős anya ölébe kapva mentette ki két gyermekét a halálos veszélyből.

Ilona az ostrom alatt eladta Lengyelországban ékszereit, hogy a hadviselés költségeit előteremtse. Minden ékszernél szebb dísz volt az ő homlokán az a dicsőség, melyet a hősiesség védelemmel szerzett.

Nem lehet megmondani, melyik volt benne a nagyobb: a hősnő-e vagy az anya: a hitves-e vagy a honleány.

Negyvenhat napi sikertelen ostrom után felhagyott Caprara a lövöldözéssel. Nagy haraggal ment el a vár alól, csak lovasságát hagyta hátra figyelő seregül az elsáncolt táborban. Árkait rögtön betömte Munkács hős asszonya.

Második esztendeje volt már, hogy Zrínyi Ilona Munkács várát védte: olyan hősi kitartással, amely férfiakat is megszegyenít.

Most Caraffa (karaffa) vette ostrom alá Munkács várát.

Hanem ez a „nagy hős” óvakodott azon az úton jutni be a várba, amelyen előde törte a rést; ő jobban értette a várívás mesterségét. Nem golyóbisokat küldött a falakon belülre, hanem titkos leveleket. Árulókat keresett.

Absolon Dániel és Radics várkapitány árulása következtében Zrínyi Ilona kénytelen volt feladni Caraffának a két évig hősiességgel védett munkácsi várat.

Munkácsról Ilonát felvitték Bécsbe. Minden vagyonától megfosztották; még legdrágább kincsét is elvették tőle: a két gyermekét. Fiát, Ferencet, akit szerzetesek neveltek, még csak látnia sem volt szabad többé.

Jókai Mór nyomán

- 1.** Miért volt nehéz dolga Zrínyi Ilonának, amikor Caprara megtámadta a munkácsi várat?
- 2.** Olvasd el azt a bekezdést, amelyben arról van szó, hogy Ilona gyerekeit is halálos veszedelem fenyegette!
- 3.** Olvasd el azt a bekezdést, amely azt bizonyítja, hogy a vár úrnője mindenét feláldozta a vár megvédéséért!
- 4.** Mondd el, hogyan sikerült az osztrákoknak elfoglalniuk a várat?
- 5.** Mire gondolhatott Zrínyi Ilona, amikor megfosztották gyerekeitől?
- 6.** Voltál-e már a munkácsi várban? Ha igen, meséld el élményeidet!

A SZABADULÁS

A munkácsi vár feladása után II. Rákóczi Ferencet az anyjától, Zrínyi Ilonától elvették. Ezután a csehországi jezsuitáknál neveltették, hogy hazafias szellemet ne szívhasson magába. Mikor azonban az ifjú felcseperedett, átvette terjedelmes magyarországi birtokait és hazaköltözött. Itthon megismerte nemzete gondjait, s felébredt benne a haza iránti szeretet. A bécsi kormány állandó kémekkel figyeltette. Egy áprilisi éjszakán nagysárosi kastélyából, beteg felesége mellől hurcolták rabságba a császár zsoldosai. Megerősített őrséggel vitték Bécsújhelyre, ahol éppen abba a szűk, bűzös cellába zárták, ahonnan nagyapját, Zrínyi Pétert annak idején a vesztőhelyre vitték.

A vádirat szerint Rákóczi felségáruló lett. Büntetése: verpad. Erre egész Európa felfigyelt, különösen a porosz király. Rákóczi börtönének egyik tisztje, Lehmann (*ejtsd: léman*) kapitány is porosz volt. Tisztelte királyát, s amikor meghallotta, hogy az különösen érdeklődik a magyar főúri fogoly iránt, gondjaiba vette. Megengedte, hogy felesége titkon, parasztkeményecske-öltözetben meglátogassa, s később az értékes fogoly megszöktetésében is közreműködött.

Egy novemberi napon, ahogy bealkonyodott, Lehmann kapitány elküldte Rákóczi szobája elől az őrt faggyúgyertyáért. Amikor az őr visszaállt az ajtó elé, akkor csörtetett arra az őrség parancsnoka, s benyitott a kapitány szállására. A szoba sarkában spanyolfal állt, mögüle izgatott suttogás hallatszott. A kapitány hirtelen elfújta a mécsest, s azt ajánlotta a parancsnoknak, hogy nézzék meg a rabokat... Amikor betették az ajtót, a kapitány öccse meg egy dragonyos lépett elő a spanyolfal mögül.

Pár perc múlva Lehmann kapitány már a parancsnok nélkül ment végig a várbörtönön, utána az öccse. Néhány lépéssel hátrébb egy dragonyos követte őket, zsákot cipelve.

A termekben meg a kongó folyosókon az örök éppen akkor gyűjtötták meg a mécseseket. Meg se nézte senki a fekete bajszú dragonyost meg a zsákját. Így nyugodt léptekkel ment ki a kapun, miközben az őrség tisztelgett a kapitánynak.

Egy özvegyasszonynál lovat hagytak ezen a napon dél előtt. Estefelé jött a szürkéért valami dragonyos: Rákóczi volt az, álruhában. A szolgáló rá is csudálkozott, milyen derék nagy legény. Nem sokkal később Bécsújhely város kapujában az örök éppen nekigyürköztek, hogy leeresszék a sorompót, ahogy éjszakára szokás. Ám éppen akkor ügetett a kapu felé egy jó formájú szürke ló, hátán egy önfeledten dúdolgató dragonyossal. Megvárták, míg kiment a kapun; gondolták, részeg.

Rákóczi gyorsan odatalált a vadaskert végéhez. Ott apródja várta lovakkal, s máris nekivágtak az éjszakának.

Nemsokára kihirdették a Habsburg császár rendeletét: aki élve adja kézbe Rákóczit, tízezer forintot kap; halezret, aki holtan. December végén négy nagyobb városban Lehmann kapitány négybe vágott testének darabjait tűzték ki elrettentő például: így jár az, aki elrontja Lipót császár vadászatát.

R. Várkonyi Ágnes nyomán

jezsuita: katolikus szerzetesrend tagja; **porosz:** német

1. Mondd el Rákóczi életútját Munkácstól a bécsújhelyi börtönig!
2. Ki segítette Rákóczit a szökésben, és miért?
3. Mondd el a szökés történetét!
4. Milyen váratlan eseményeket kellett leküzdeni a szökés napján?
5. Mi történt Rákóczival, amikor elhagyta a várost?
6. Mi történt Lehmann kapitánnyal?
7. Őrzi-e valami a várvédő Zrínyi Ilona és a kis Rákóczi Ferenc nyomát a munkácsi várban?
8. Nézz utána az interneten az alábbi szavak jelentésének!

mécses

dragonyos

apród

spanyolfal

RÁKÓCZI TURULMADARA

Sokan úgy emlékeznek erre a történetre, mint egy mesére, de igaz volt.

A bökényi határ és Tiszabecs alatt vívta Rákóczi egyik nagy csatáját Pálffyval. Véres csata lehetett, mert azon a napon sokan meghaltak.

Senkinek nem volt őrangyala, csak Rákóczi Ferencnek, akinek a feje fölött ott keringett örködve a turulmadár.

Egyszer a labancok kiverték a kezéből a kardját. Nagyon veszélyes helyzetbe került. Ekkor az égből váratlanul lecsapott Rákóczi turulmadara. Karmaival kivájta az ellenfél szemét. A turulmadár szájában volt egy kard. Rákóczi kikapta a csőréből a kardot, és ezzel tudta csak visszaszorítani támadóit.

A turulmadárnak emléket is állítottak a Tisza jobb partján.

Népmonda

labanc: a kurucok ellen harcoló, a Habsburg császárhoz hű, fizetségért szolgáló osztrák és magyar katona

- Szerinted mi a valóság ebben a mondában, és mi az, ami nem történhet meg a valóságban?
- A **monda** kitalált történet, amelynek valóságalapja is van.

A TURULMADÁR

A turul a magyarság szent madara, a legyőzhetetlenség, a bátorság, a hűség jelképe. Olyan madár, amely ősidők óta őrzi és védi a magyarságot és mindenekfölött vezetőit. A turul valószínűleg kiváló képességű vadászsolyom lehetett. A solyom jól alkalmazkodik, jól tartható, és kitűnő társ. Viszonylag kis testű madár, de ahol megjelenik, onnan még a nála jóval nagyobb sas is tisztelettel odébb áll.

MÁRCIUS 15-E ÉS PETŐFI

Március tizenötödike nagy nap szokott lenni a Honvéd Menházban. Az öreg honvédek korán kelnek, legjobb ruhájukat veszik elő, és a parancsnok vezetésével kirukkolnak az egyetemi templomba, ahol végighallgatják az istentiszteletet.

Rokoczay, az öreg huszár volt először talpon. Kifényesítette a kardját, és zöld folyókalevelet tűzött a sapkája mellé.

– Ma kezdődött a szabadság! – mondogatja. – Én hallottam Petőfi Sándort a „Talpra magyar!”-t elszavalni. Hej, gyerekek, be jókedvű, fiatal huszárgyerek voltam én még akkor!

A kis Gyurka, aki erősen segítkezik az öreg huszárnak a kardfényesítésnél, mohón kapja fel a szót:

– Huszár bácsi, hallotta Petőfit? Hát milyen volt Petőfi?

– Olyanforma volt, mint a szobra ott a Duna-parton, azaz-hogy mégis másforma volt, mert aki meglátta őt akkor, hát alig bírta a szíve dobogásával. Szakadt az eső, de ha talán vasvilla hull, akkor is ott álltunk volna a Múzeum kertjében. Mert akkor hirdették ki a magyar szabadságot Pesten. A jurátusok csörgették a kardjukat, a nők nemzetiszínű kokárdát tűztek a mellükre, és a polgárok kalapjukat lengették az ifjú Petőfi felé, amikor az vállra vetett köpönyegben, hajadonfővel kiállott a Múzeum lépcsőjére. Nem volt valami erős hangja, de szikrázó tűz lobogott a szemében, és a szava olyan volt, mint a folyékony tűz: ahová ért, ott lángot csinált. Az arcok körülöttem mind kipirosodtak, és a szemek ragyogni kezdtek. Amikor másodszor mondta, hogy: „Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk”, akkor már együtt mondta vele az egész gyülekezet az esküt. Még az eső is elállott, és a Múzeum

vén, sárga falai visszhangozták a népek esküjét. Egy városi hajdú próbált a tömeg közé furakodni, és jobbra-balra kiáltotta a maga német nyelvén, hogy mindenki kotródjék haza, mert tilos a ribillió. Nohát, avval elbántak! Valaki olyat ütött a süvegére, hogy az orráig esett, aztán kitaszították a kertből. Nem is jött az addig elő, amíg a „ribillió” tartott.

– Hát milyen volt Petőfi Sándor, minden magyarok büszkesége? – firtatta a kis Gyurka az öreg honvédet.

– Azt én neked, kis pajtás, így szóval nemigen tudom már elmondani. Régen is volt, sok minden történt még azután. Csak annyit mondhatok, hogy olyan fiatal férfiút sem előtte, sem utána nem láttam. Az arcán ragyogott valami olyan fényesség, mint a templomban a szentek arcán. Bozontos fekete üstöke meg-megbillent, amint fejét mozdította, és a szava a lelkek közepéig jutott. Be a szívekbe, hogy a szívek megmozdultak, és valami olyasmit kezdtek érezni, amit eddig nem éreztek: szabadságot. Voltak ott Petőfi körül más fiatal emberek is, akik azóta öreg emberek lettek, meg is haltak.

Mellettem egy budai asszonyág mutogatta egy másik asszonyságnak, hogy melyik Jókai, egy ábrándos szemű, szőkésbarna, fiatal jurátus. Ott állott egy nagy, tollas kalapban a híres Vasvári Pál is, az ifjúság vezére. Őt ismerte mindenki Pest-Budán.

– Hát még, huszár bácsi?

– Voltak ott még sokan, akiket szegény huszár létemre nem ismerhettem mind. Arra emlékszem legélénkebben, hogy midőn tömegmorajlás kezdődött, a népek ezrei ismételtetni kezdték Petőfi esküjét, Jókai Mór, aki nem messzire állott a költőtől, megsimogatta finom, fehér kezével a homlokát, és ábrándos, szép szemével úgy elmerengett maga elé, mint aki a jövőbe lát... Vajon látta-e abban a percben, hogy mily eget-földet megrázó küzdelem kerekedik abból a versből? Látta-e a jövőben a vérbe borult hazát, az ágyútűztől fényes éjszakát, és hallotta-e a honvédhadsereg diadalmas csatakiáltását?... Sokszor gondolkodom erre a jelenetre, a merengő Jókaira, és az esernyők alatt zúgó tömegre.

Krúdy Gyula nyomán

Honvéd Menház: az otthontalan honvédek ellátását, szállását biztosító szeretetház

1. Mire emlékezünk március 15-én?
2. Miért számít nagy ünnepnek ez a nap a magyarok számára?
3. Hogyan készülnek az öreg honvédek március 15-e megünneplésére?
4. Mire kíváncsi a kis Gyurka?
5. Mit mesél a honvéd az igazi március 15-éről? Mi történt a Múzeum kertjében?
6. Mitől lelkesedtek fel az emberek?
7. Milyennek látta a honvéd Petőfit?
8. Keresd ki a szövegben, kikre emlékezett még a márciusi ifjak közül? Mit mondott róluk?
9. Nézz utána az interneten, mit jelentenek az alábbi szavak!

kirukkol

ribillió

jurátus

NEMZETI DAL

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok! –
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek-haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok istenére

Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez;
Mit rákentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Petőfi Sándor

A verset 1848. március 15-én, a forradalom első napján szavalta el Petőfi. A költeményt még aznap kinyomtatták.

1. Mi lehetett a szándéka Petőfinek a *Nemzeti dallal*?
2. Mely sorokat mondta Petőfivel együtt a tömeg?
3. A versben a *lánc* és a *kard* szavak jelképek. Mondd meg, minek a jelképei ezek!
4. Hogyan kell értenünk ezt a két sort:
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
5. Mely versszakokban emlékezik Petőfi a múltra?
6. Hol említi a költő a jelent és a jövőt?
7. Tanuld meg a verset!

PETŐFI HALÁLA

Bem tábornok még Marosvásárhe-lyen megparancsolta a költőnek, hogy maradjon hátra; tudta, hogy mire vál-lalkozott. A költő a parancs ellenére indult a sereg után, kocsin; se lova, se fegyvere, még egyenruhája sem volt. Amikor a csata kezdetén Bem megpil-lantja, haragosan rákiált, hogy térjen vissza azonnal legalább a tartalékhoz.

Az ütközet elején a költőt a falunak Segesvár felé nyíló végén, az országút mellett látták. A leégett falu szélén egy sütőkemencén ült, zsebkönyvébe jegyeztetett. Félóráig egy árokhíd karfáján kö-nyökölt.

Amikor az orosz támadás vad hurrája egyszerre három ol-dalról is fölhangzik, gondolataiba merülve a falu határánál áll, közel a kötözőhelyhez. A sebesülteket ápoló orvos rémülten mutatja neki a jobb oldalon a két ezred dzsidást, akik alig ezer lépésre szétszórják a hasztalanul védekező maroknyi huszárságot. „Potomság” – feleli a költő. Az orvos bal felé mutat. A balszárny is, az egész arcvonal menekült. Kiáltások hangzottak: be vagyunk kerítve! A költő balra pillantott; futott a vezérkar, maga a merész kis öreg is; erre szó nélkül meg-fordult, és ő is futni kezdett.

Az orvos a dombról visszapillantva még látni vélte a költőt, amint az országúton fedetlen fővel, szétterjesztett ingujjakkal, lengő zubbonyában menekült. Aztán utolsóként ő is szem elől vesztette.

A költő délután ötkor ismerte föl, hogy halálos veszélyben van, akkor hagyta ott a híd melletti kötözőhelyet, s kezdett futni végig a hosszú utcájú falun. A faluból kiérve még két kilométert futott, szinte egyedül, utolsó élőként a seregből.

Egész napi járkálás, talponállás és izgalom után hegynek föl-felé futott, az országúton.

Nem bújt el a faluban. Katonai hűségéből nem akarta elhagyni a vezért, bár tudta, hogy neki az elfogás a kivégzést is jelenthette. Az országúton rohant. Ha hátranézett, láthatta a nyomában vágató lovasokat.

Azt látta, hogy nincs menekvés. Az üldözők már-már mindenkivel végeztek, s ő van soron, egyedül élő. Kifúlt, hisz föl-felé szaladt. Körbefordult, s ösztönszerűleg jobb felé, a forrás melletti fűzfabokrok felé rohant; már hasztalanul. A fejéregyházi kaptató forrásánál meghalt valaki. De a költő holtteste sose került elő.

A kozákok mögött nem nagy távolságra egy osztrák ezredes lovagolt. Nem harcolt, teendője a végső „tisztogatás” volt: az elhantolás, elszállítás. Ez az ezredes, a katonai kormányzásához küldött jelentése szerint Fejéregyháza és Héjjasfalva között közvetlenül a kútnál eltorzult arcú, előlről leszúrt felkelőt látott. Mellette bemocskolt iratok: a rabló kozákok fosztogatás közben szórták el a számukra értéktelen holmikat. A személyleírás ráillik a költőre.

Illyés Gyula nyomán

dzsidás: lándzsás lovas katona

kozák: (itt:) orosz lovas katona

1. Hogyan került a csataterre Petőfi?
2. Mivel foglalkozott az ütközet elején a költő?
3. Hol volt, amikor az oroszok győztes támadása megindult?
4. Mi volt a jellemző a költő magatartására a csata idején?
5. Mit tett, amikor a dzsidások szétverték a huszárokat?
6. Mikor kezd el ő is menekülni a csatateréről?
7. Mit gondolsz, lett volna-e esélye a megmenekülésre, ha a faluban rejtőztek? Válaszodkor gondolj a költő ruházatára!
8. Mit érezhetett a költő, amikor a futástól elfáradva látta, hogy rövidesen utoléri az ellenséges lovasok?
9. Miből következtethetünk arra, hogy Petőfi Sándor a fejéregyházi forrásnál lelta halálát?

CSATADAL

(Részlet)

Trombita harsog, dob pereg,
Kész a csatára a sereg.

Előre!

Süvít a golyó, cseng a kard,
Ez lelkesíti a magyart.

Előre!

Föl a zászlóval magasra,
Egész világ hadd láthassa.

Előre!

Hadd lássák és hadd olvassák,
Rajta szent szó van: szabadság.

Előre!

Aki magyar, aki vitéz,
Az ellenséggel szembenéz.

Előre!

Mindjárt vitéz, mihelyt magyar;
Ő s az Isten egyet akar.

Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,

Előre!

Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi vesszünk el, ne a haza,

Előre!

Petőfi Sándor

1. Mi a legfontosabb szó a versben?
2. Milyen szó van írva a zászlóra? Miért fontos ez?
3. Hogyan bátorít a költő a harmadik versszakban?
4. Mire figyelmeztet az utolsó versszakban?
5. Melyik hangszer hangjára emlékeztet a vers ritmusa?

A TERMÉSZET ÚJJÁÉLEDÉSE

TAVASZ

Zöldülni tanul a fű,
nő, növekszik egyre, nézd!
S mit csinál a napsugár?
Tanulja a napsütést.

Bólogat a hóvirág,
szél tanítja rá – na nézd!
Hát a szagos ibolya?
Tanulja a kékülést.

Hazaszáll a fecskepár,
a szúnyogoknak hada, nézd!
még csak zirrenni se mer,
tanulja a remegést.

Zörögni is elfelejt
erdő alján a haraszt,
némán figyel: a világ
most tanulja a tavaszt.

Szilágyi Domokos

1. Írd ki a versből, mit tanult a környező természet tavasszal!
2. Válaszd ki a szókérdőre, milyen a vers hangulata!

vidám

játékos

szomorkás

elgondolkodtató

komor

3. Írd ki a versből a toldalék nélküli főneveket!
4. Írd ki a versből, mit csinál a napsugár, a hóvirág, az ibolya, a fecskepár!
5. Fejtsd meg a találós kérdést!

*Bokrok alján meghúzódok,
Kerek levél mögé bújok.*

*Lila szirmaim kibontom,
Elárul majd az illatom.*

TÉLUTÓ

A hegyeken már napokon át meleg lehetett, mert a nagy víz hánytorogva nyeli el a patakokat, s most ez a szennyes, rohanó áradat sehogy sem illik a mai nap békés, tavaszi ragyogásába.

– Tél úr ül a havas alatt. Fiatal még, és azt mondta, ráér. Azt mondta: egy lépést sem tesz, amíg az ősz rongyait el nem hordja a víz. Az északi szél még fekszik a lábánál, és csak a farkát csóválja, mint a hízelgő kutya. Csúnya szeme van Tél úrnak, még az öreg fenyők is borzongtak, mikor rájuk nézett.

– Hát ne engem okolj, öreg Nyárfa, ha baj lesz. Ne az ostort szidd, hanem a kezét, amelyik üt vele. Én nem tehetek róla, ha ilyen finnyás a Tél, majd adja még lejjebb is.

– Hát csak vigyázz, kedves Folyó – susogott a nyárfa, aztán elaludt, de nehéz álmok gyötörhették, mert a víz tükrében hideglelősen reszkettek ágai.

– Vigyázzatok, vigyázzatok – mormogta a folyó –, látszik, hogy nincs észnél az öreg, nekem is parancsolnak. Most éppen a Tél parancsol... Mi az, mi az, kilöktök a partra – susorgott mérgesen –, sokan vagytok még?

– Nem tudom, de nagyon nyomnak bennünket – lihegett egy kis hullám –, sokan lehetnek.

A partok keménysége is felengedett, s a folyó zúgásába belecsattant egy-egy partdarab, ha nagy loccsanással rádőlt a vízre. Még az öreg nyárfa is felébredt, s aggodalmasan sóhajt a meleg széljárásban:

– Sssshh – mi van veled, te Folyó, megbolondultál?

– Én, még hogy én? Jókat kérdelek, öreg Nyárfa; jön ez a sok éretlen, maszatos patak, hát mit csináljak velük? Küldi őket a Hegy, küldi őket az Erdő, mindenki küldi őket. Az idő bolondult meg, de nem ám én!

– Sssshh – sóhajtott a nyárfa –, eláztatod az egész partot, érzem a gyökereimen, és álmomban is félek.

– Félsz te máskor is – zuborgott mérgesen a folyó –, okosabb lenne, ha aludnál!

– Ostoba, shszsss, milyen ostoba vagy: rakoncátlan kölykeid tavaszt játszanak, én meg alig állok már; s akkor azt mondod, aludjak...

– Szidd a Telet – hánykolódik a folyó –, hát Tél ez? Ez a nyálkás kis mamlasz hoz egy kis havat, aztán elfekszik valahol. Hóna alá engedi a déli szelet, nem gondoskodik tisztességes északi szélről, s a hegyek döntik ezt a sok moslékot. Nincs jókedvem, elhiheted.

A vízen egy furcsa, bozontos fenyőág úszott, és a folyó megforgatta örvényében, hogy jobban megnézzé.

– Hát ide nézz, öreg barátom! Látod ezt a gyalog-fenyőágot? Ha már ez is itt van, az azt jelenti, hogy kétezer méter magasan is olvad. Hol van a Tél? – rázta meg a fenyőágot.

A határ könnyű párában úszott, és talán csak az árnyékokból lehetett volna gondolni, hogy tél van, de árnyék is alig volt, mert déltájt járt az idő. Hónak pedig már híre se maradt. Lusta, álmos, békés ernyedés feküdt mindenben, s ha a folyó nem rohant volna zavaros sietséggel, azt lehetett volna hinni, hogy hét végi lustálkodásban napoz az egész folyó mente.

Fekete István nyomán

1. Milyen kora tavaszi jelenségről van szó az olvasmányban?
2. Milyenek mutatja be a szerző a hóolvadáستól megáradt folyót? Feleletetekben használjátok a szerző kifejezéseit!
3. Mit jelent az olvasmánynak ez a mondata: „...egy lépést sem tesz, amíg az ősz rongyait el nem hordja a víz”?
4. Láttatok-e már kora tavaszi áradó folyót? Mondjátok el, milyen volt!

TAVASZ VAN

Cseppen a jégcsap, olvad a hó,
Csupasár dombon nincs takaró.
Hófehér csokrok bújnak elő,
Belezendül a vén tölgyerdő.

Kis cinege szólal: Nyitnikék!
Ibolya nyitja is kék szemét.
Hazatér lassan minden madár,
Fészkenél újra párra talál.

Kacag a gerle, nevet a nap,
Fák ezer virágot bontanak,
Tulipán kelyhén méhike zúg,
Füvekkel fut a kis gyalogút.

Leveles ágról lila virág
Sóhajtja szélbe szép illatát.
Barik születnek földre, égre;
Tavasza van, tavasz, végre, végre!

Andók Veronika

1. Milyen jelei vannak a tavasz közeledtének a versben?
2. Keresz meg személyesítést a versben!
3. Olvasd fel az első versszakból az összecsengő, rímelő szavakat! Írd le a versszak rímképletét!
4. Írd ki a versből azokat a szavakat, amelyekben hosszú **ó**, **ő** betű van!
5. Készíts rajzot az egyik versszakhoz!
6. Fejtsd meg a találós kérdést!

*Amikor jövök, a hideg megy,
A rügyek a fákon élednek,
Velem térnek vissza a gólyák,
S a folyók az olvadás vizét hozzák.*

TAVASZI FELHŐK

Bodzavirágból, bodzavirágból
hullik a, hullik a sárga virágpör.
Fönt meg a felhők szállnak az égen,
bodzafehéren, bodzafehéren.
Szállj, szállj felhő,
pamacsos,
hullj le, te zápor,
aranyos,
hullj le, te zápor,
éji virágpör,
égen nyíló bodzavirágból.

Nemes Nagy Ágnes

1. Mihez hasonlíttja a felhők színét a költő?
2. Milyen a felhő, és milyen a zápor a versben?
3. Magyarázd meg a vers utolsó három sorát!
4. Jegyezd meg a szókérttyákon levő szavak helyesírását!

hullik

hullj

szállnak

szállj

A PAJKOS NAPSUGÁR

Nap-anyó lemosolygott a földre és így szólt a sok kis fickándozó napsugárhoz:

– Ideje, hogy munkához lássatok! Vigyétek el mindenhová az élet melegét!

Kit a rétre küldött, kit az erdőre, kit a kiskertekbe, hogy olvasszanak, melengessenek, alvó csírákat ébresztgessenek. Mindegyik örömmel tette a dolgát, csak az egyik aranyszínű napsugárka duzzogott.

– Még mit nem! Hogy én folyton csak egy sáros, piszkos hófoltot kerülgessek? Ugyan minek? Igazán nem azért vagyok fényes, tavaszi napsugár, hogy ilyen unalmas munkát végezzek!

Hipp-hopp!... végigtáncolt a pocsolyák tükrén, ezüstöset bokázott a patakon és csúfondárosan megríkatott egy makacs jégcsapot.

– Ó, de pompás! Így érvényesül igazán az én ragyogásom! – tündöklött a boldogságtól, és olyan helyet keresgélt, ahol fényessége megsokszorozódnék. Ebben a pillanatban megjelent egy ablakban egy kisfiú. Éppen unatkozott odabent és csintalanságon törte a fejét.

– Kisütött a nap! – kiáltott vidáman. – Napsugárral fogok játszani!

Elővett a zsebéből egy kicsi tükröt és oda tartotta a fény elé. Eleinte csak hunyorgó cicákat bosszantott vele, de azután merészet gondolt és úgy tartotta a tükröt, hogy a haszontalan napsugár belevillanjon róla a járókelők szemébe. A sugárkának tetszett a mulatság. Ez igen! Így mindenki észreveszi! Nicsak, máris milyen nevetségesen kapkodja a fejét a sarki újságárus néni!

– Ide nézz, milyen vakító vagyok!

– Ide nézz, te padon üldögélő bácsi, hogy elkápráztatlak!

– Csodáljatok meg, emberek! Ilyen az igazi napsugár!

– Ámulj-bámulj, te rollerozó kislány, akkora ragyogást varázsolok a szemed elé!

Különösen fényeset akart kacagni, amikor a rolleros kislány ijedten a szeme elé kapta a kezét, elengedte a kormányt és nagyot esett. Csúnyán megütötte a térdét és hangosan sírva fakadt.

A napsugárka megijedt a váratlan balesettől, akárcsak az ablakban a csintalan kisfiú, aki most megszeppenne bújt el a függöny mögé. A napsugár elsápadva, tétován simogatta a rolleros kislány arcát, de bizony azon csak a könnyeket tudta megcsillantani. Elszégyellte magát, mert hiszen nem volt ő rossz, csak meggondolatlan és pajkos.

– Bocsáss meg! Na, igazán ne haragudj rám! – suttogetta bűnbánóan, de a kislány nem értett napsugárnyelven, és csak

otthon az édesanyja tudta megvigasztalni. A napsugár utána-illant, belesett a házuk ablakán, ott ugrabugrált a kertjükben, és nagyon szerette volna jóvátenni azt, ami történt.

Mindennap az ablak alatti hófoltocskán táncolt, minden melegét odaszórta, csak megbocsájtana az a kislány!...Közben észre sem vette, hogy a hófolt egyre zsugorodik, alatta megpuhul a föld, sőt, mintha megmozdulnának a sáros rögök. Egyszer csak egy apró repedésből ágaskodni, tolakodni kezdett kifelé egy icipici, zöld hajtás.

– Hát ez mi? – lepődött meg a napsugárka és minden fényével még jobban odacsodálkozott. A zöld szár másnapra csaknem arasznyira nőtt, harmadnapra pedig – ó, csodák csodája! – apró, fehér szirmok bomlottak ki a végén.

– Hóvirág! – csendült meg az ablak mögött a kislány kacagása. – Anyu, nézd, milyen szép!

– Előcsalogatta ez az áldott, tavaszi napsugár – felelte egy kedves hang.

A napsugár csak most értette meg, hogy mi történt. Akaratlanul is virágot fakasztott, elhozta a földnek az élet melegét. Körös-körül fiatal rügyek pattogtak, friss füvek serkentek a napsugár testvérek munkája nyomán. A pajkos napsugár azt sem tudta, hová legyen örömeben! Milyen jó, hogy ő is hozzájárult ehhez a nagy csodához! Mindjárt körül is néz, hogy hol kell még melengetni, érdes rögöket cirógatni, fagyot olvasztani, hogy minél szebb legyen a világ.

Az ablakban nevetett a kislány. Arcán nyoma sem látszott már a múltkori könnyeknek, s odafent a kék égen Nap-anyó is mosolygott, legderűsebb tavaszi mosolyával.

Fésűs Éva nyomán

1. Mire buzdította a Nap a sugarait?
2. Mondd el, milyen rossz és jó tapasztalatot szerzett a duzzogó, rakoncátlan kis napsugár!
3. Hogyan sikerült megvigasztalnia a balesetet szenvedett kislányt?
4. Dolgozzatok párban! Vitassátok meg a fiúcska tettét!

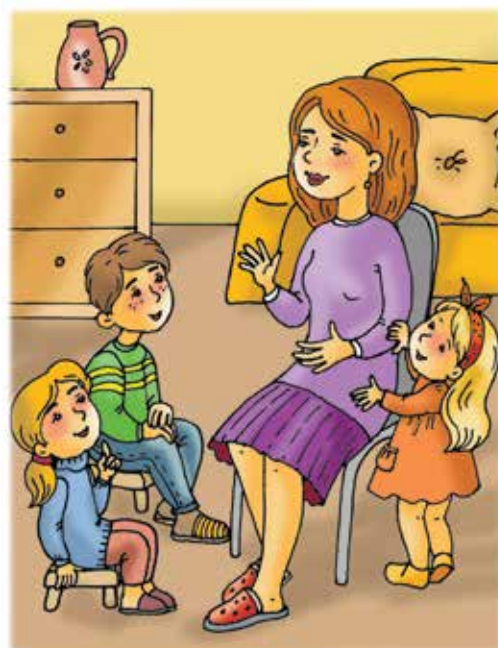
MESÉLTÉL ÉS MESÉLTÉL

Velem voltál örömben,
velem voltál bajban,
velem voltál, ha sírtam,
velem, ha kacagtam.

Meséltél és meséltél
igazakat, szépet,
kívántam, hogy a meséd
sose érjen véget.

Mit adtam én cserébe?
Te azt sose kérted,
de talán a két szemem
elárulta néked.

Osvát Erzsébet

KICSI KÖSZÖNTŐ

Olvad el a hideg hó,
nem vagyok én mindig jó,
mégis szeret anyácskám,
szelíd szeme vigyáz rám,
korábban kel, mint a nap,
kis csupromba tejet ad,
s tiszta vagyok, mint a hó...
Édesanyám nagyon jó!

Elolvad a kemény jég,
melegedik már az ég.
Siessetek, ibolyák,
virágozz, cseresznyeág!
Erdők, kertek, ablakok,
bár egy csokrot adjatok!
Simogasd meg, meleg ég!
Édesanya legyen szép!

Lászlóffy Aladár

1. Milyen jelei vannak az édesanya szeretetének a két versben?
2. Mi bizonyítja a gyerek szeretetét édesanyja iránt?
3. Keresd meg a versben a felszólító mondatokat, és olvasd fel őket!
4. Készíts rajzot a második vershez!

ANYÁM CSEVEGŐ KERTJE

Anyám csevegő kertje
köszön rám reggelente...

Szól a sárga peremizs:
– Kérlek, törődj velem is!

Gyúl a piros tulipán:
– Mint a szívem, légy vidám!

Kéken nevet a csenkesz:
– Mosollyal megmelengess!

Súg a fehér madárhúr:
– Beszélj hozzám madáru.

– Hahó – kiált a hérics –,
tavaszhiért hozok én is!

Kacsingatnak a hunyorok:
– Legyen virágos humorod!

Ordibál a szamárlenyer:
– De nagyra vagy, szamár legény!

Károgja a varjúháj:
– Ügyelj, nehogy póru járj!

Tátika némán tátogat:
– Ugye, megőrzöd titkomat?

...Anyám csevegő kertje
beleszürkül az estbe.

Sötétben csak az estikék
illatozzák szeretetét.

Simai Mihály

1. Olvassátok fel a virágok beszélgetését szerepenként!
2. Melyik virágnak nincs mondanivalója?
3. Nézd meg az interneten, hogy néznek ki ezek a virágok!

GYŰJTSETEK VIRÁGOT!

Tavasszal szép a világ: tele van virággal. Mezőn, réten, hegyen, völgyön, mindenütt nyílik a virág, és minden hónapban új meg új, szebbnél szebb. Minden virágnak van neve.

Te, aki ezt olvasod, amit én írok, tudod-e minden virágnak a nevét?

Elhiszem, hogy nem tudod, hiszen öreg tudós emberek, akik mindig a virágokat vizsgálták, azok se tudják valamennyinek a nevét. De az olyan virágot, amelyik úton-útfélen terem, mindenki ismeri. Te is ismered bizonyára a papsajtot, a rózsát, az útilaput, a szegfűt, a mályvát, a rezedát, a szarkalábot, az ibolyát, a százsorszépét. Hát még ha a többit meg tudnád nevezni, amelyik úton-útfélen a lábad elé akad!

Én bizony meg tudom mondani minden mezei virágnak a nevét, pedig csak úgy jártomban-keltemben tanultam meg. Már gyermekkoromban megtettem, hogy mikor olyan virágot láttam, amelyiknek nem tudtam a nevét, elvittem az iskolába, és megkérdeztem a tanítómat, hogy mi a neve a virágnak. A tanítómnak volt egy virágos könyve. Amelyik virágnak nem tudta a nevét, megnézte benne. Ilyen módon egy-két év alatt ezernél is több virágnak megtudtam a nevét. De még mást is ám. Azt, hogy melyik virágnak milyen az ereje. Mert a virágok legnagyobb része orvosság. Mindenféle betegségnek megvan a maga virág-orvossága. Némelyik virág azonban halálos mérget rejt magában. Azokat is jó ismerni. Ha minden gyermek tudná, melyik a mérges virág, nem betegedne meg annyi a nadragulyától meg a gyűszűvirágtól.

Hanem a legszebb virágneveket nem a könyvből tanultam. A juhászok, csordások, kanászok mondták meg. Mert a magyar virágneveket a

Gyűszűvirág

könyvíró emberek nem is igen ismerik, pedig ezek a legszebb nevek.

Gyűjtsetek, gyerekek, virágot! Rakjátok egyenként itatóspapír közé, és préseljétek le. Kérdezzétek meg a tanítókat is, a szabad ég alatt élő emberektől is, melyik virágnak mi a neve meg a haszna. A szárított virágot aztán ragasszátok fel egyenként papirosra, és írjátok oda valamennyi nevét. Ilyen módon szép és nagy könyv készíthető. Nem is gondoljátok, milyen gyönyörűség az így gyűjtött virágokat nézegetni télen, mikor hull a hó, és nincs egyéb virág, csak a jégvirág az ablakon.

Gárdonyi Géza nyomán

1. Melyeket ismered az olvasmányban említett virágok közül?
2. Melyek ezek közül a kerti és melyek a mezei virágok? Írd le a nevüket külön-külön!
3. Miért nevezi az író „virág-orvosságnak” a virágok legnagyobb részét?
4. Dolgozzatok párban! Beszéljétek meg, ti milyen „virág-orvosságokat” ismertek!
5. Keresd meg a szövegben, kiktől tanulta meg az író a virágok neveit!
6. Nézz utána az interneten az alábbi szavak jelentésének!

juhász

csordás

kanász

VADVIRÁGCSOKOR

A vadvirág megterem
úton, mezőn, réteken,
hegyek közt már, aki járt
érezhette illatát,
annyi szín, szag, forma vonz,
ha házadból kiosonsz –
járd be a szabad vadont,
hogymivel vár, megtudod.

Mátyás Ferenc

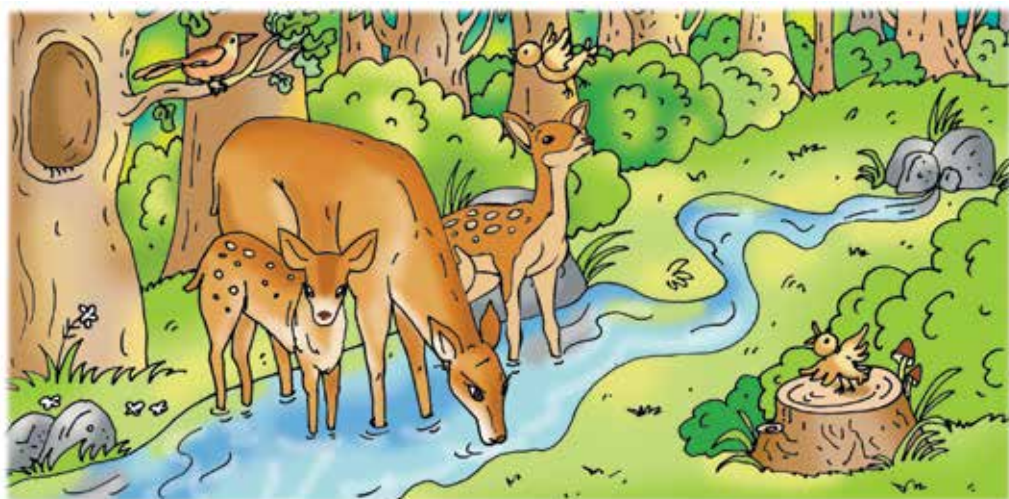
AZ ERDŐ MÉLYÉN

Gyermekéveim legszebb emlékei a bükkerdőből mosolyognak felém. Hányszor és hányszor osontam ki házunkból, belemélyedve a bükkösbe, amelyben igazán szíve szerint töltheti idejét az, aki a természet fenséges szavát érti.

Az erdő földjét halványárga levélkék borítják, olyan szépen, mintha nem is a szél, hanem gondos kéz hintette volna el. A sudarak olyan egyenesen, merészen állnak, mint egy hatalmas épület oszlopai, de nem olyan komoran, mert kérjük szép világosszürke, fehérrel átfutott, s a márványozást a moha végzi rajtuk. A fák koronája úgy ér össze, mint a bolthajtás, de a bükkerdő boltozata kacagózöld s a nyílásokon át a tiszta kék ég nézeget be. Belopózik rajtuk a napsugár, mely a rezgő levelek árnyékával játékot űz a sudarakon.

Fenn az ágas-bogas karzaton megszólal az aranybegy. Hangja oly mélázó, mint a furulya szava. A csöpp rigómadár szólama társul az előbbi hanghoz. A cinegék is bekapcsolódnak a hangversenybe. Most egyszerre megszólal a pintyőke, mintha csengő csilingelését hallanánk.

Ám nem sokáig élvezed a szívet-lelket betöltő hangversenyt, mert az erdő őre, a szajkó azt mondja: „Jön valaki, vigyázzatok!” Mély csend!

Ekkor finom nesz hallatszik: talán egér futott végig a száraz leveleken? Nem az, mert egyszerre megingott a forrásörző aljfa gallya, s egy végtelenül szelíd, szinte mélabús tekintetű sötét szempár néz felé, s egy pici fekete orr, magasra tartva, kérdést intéz a fuvalomhoz, s megkapja a feleletet: „Nincsen semmi baj!” És ismét zörög a levél, a fej eltűnt, hogy pár perc múlva újra megjelenjék. Kilép az anyaőz a két pici gidával, melyeknek sima köntöse olyan kedvesen csillagos.

Míg az anya lehajlik, hogy a hús forrásban eloltsa szomjúságát, a két kis gida pajkosan cibálja az ág hegyét.

Ismét megszólal a madárdal. Mintha gúnyolná a bolondos szajkót, hogy már a szelíd, jó baráttól is megijed, s hebehurgyan ráijeszt másra is avval a rekedt, intő hangjával.

Leszáll a pintyőke, előkerül a rigó, ők is isznak egyet szépen, ügyelve, hogy a köntös vizet ne fogjon. Bemártják csőrüket, egy kicsit szopogatnak, azután magasra emelik fejüket, mert hát olyan pompás ital a forrásvíz.

Herman Ottó nyomán

1. Milyenek mutatja be az író a nyári erdőt? Mihez hasonlítja a magas fákat, a fák koronáját?
2. Írd ki az olvasmányból a madarak neveit!
3. Hogyan jelenik meg az őz és a két gida a forrásnál? Keresd ki és olvasd el még egyszer ezt a részt!

SZARVAS-ITATÓ

Ahol a szarvas inni jár,
moccanatlan a nyír s a nyár;
még a fűszál is tiszteleg,
mikor a szarvas inni megy;
megáll akkor a patak is,
egy pillanatig áll a víz:
s ő lépked, ringatja magát,
agancsa égő, ékes ág.

Kányádi Sándor

MIRŐL MESÉL A VÖRÖSBEGY?

Az erdőben kis patak csörgedezett. Kövek álltak ki a vízből, az apró hullámok körülölelték őket, néha át is csaptak fölöttük. A vízben fürge halacskák cikáztak. Szorosan együtt úsztak egy darabig, azután ismét különváltak, és játékosan kergették egymást.

Egy kisfiú állt a parton, és a halakat nézte. Lekuporodott a víz szélén, hogy jobban láthassa őket, de a part meglazult alatta, és ő csaknem a vízbe pottyant. Gyorsan hátrább lépett, közben a gyökerek közül hirtelen egy kismadár röppent ki.

Barna volt a madár, de a melle gyönyörű narancs színben tündökölt.

– Igazán nem szép tőled, hogy így megijesztettél – szólalt meg a vörösbegy. – A lehulló föld be is temethette volna a fészket és a tojásokat.

– Ne haragudj – kérlelte a kisfiú –, fogalmam sem volt róla, hogy fészek van itt a patakparton. És hogy éppen a te fészked!

– Hát jól elrejtettem – mondta a vörösbegy megenyhülve. – Onnét, ahol te állsz, valóban nem lehet látni. Mélyen bent van a gyökerek között.

– Most már tudom, és nem megyek többé oda – ígérte a kisfiú. – De mondd csak, hogyan találtad ezt a remek fészkelő helyet?

– Nem volt könnyű. Egy álló napig kutattunk a párommal, amíg rátaláltunk.

Újra átrepült a patak fölött, és belesett a gyökerek közé.

– Kicsit szellőznek a tojások – mondta –, ebben a meleg időben nem kell úgy féltetni őket, mint tavasszal. Akkor bizony még enni is alig tudok leszállni a tojásokról, olyan hideg van. Nézd csak ott a bokor alatt az egyik fiókámat! Ő a tavaszi költésből való.

A kisiú a bokor felé nézett, és egy barna színű, sárga pettyes madarat látott. Hasonlított a vörösbegyre, de egyetlen narancsvörös tollacska sem volt rajta.

– De hiszen ez nem is vörösbegy – csodálkozott a kisiú.

– Már hogyne volna az! A tulajdon gyermekem. Ő a legkisebb és a legkedvesebb.

– De a tollai...

– Minden vörösbegy így kezdi. Én is ilyen voltam, amikor kirepültem a fészekből.

– És mikor nőttek ki a szép narancssárga tollaid? – kérdezte a kisiú kíváncsian.

– A vedlés után. A fiókák még azon a nyáron, amikor kibújnak a tojásból, mind tollat váltanak. Levetik pettyes gyerekruhájukat és az új tollak a mellükön szép színesek lesznek. Ettől kezdve számítanak felnőttek.

Azután így folytatta a történetét a szép vörösbegy:

– Én nem itt bújtam ki a tojásból. A fészek, ahol nevelkedtem, messze van innen, egy nagy erdő mélyén. Hatan voltunk testvérek, és mind a hatan ki is repültünk a fészekből. A nyár végén elindultunk dél felé. Ekkor történt velem a szerencsétlenség. Nagy vihar támadt, jég is esett, és a szárnyam megsebesült. Nem tudtam a többiekkel repülni.

– Mondd tovább, mi történt! – faggatta a kisiú a vörösbegyét.

– Ott feküdtem a fűben, és mozdulni sem tudtam a fájdalomtól. De jó emberek találtak rám, hazavittek, bekötötték a szárnyamat. Kaptam bőségesen enni-inni, így gyógyulni kezdtem. Eleinte féltem az emberektől, de később megbárátkoztam velük. Szabadon röpködtem a szobában, és csak az ablakon át láttam, milyen nagy tél van odakint. Fehér hó borított mindent, s ha nem találnak rám, bizonyosan elpusztultam volna.

A vörösbegy hirtelen felröppent, a hangja most a fészek felől hallatszott.

- Ne haragudj, nem szabad kihúlniük a tojásoknak!
- A kisfiú lekuporodott a parton, de most már vigyázott, hogy ne kerüljön túl közel a fészekhez. A vörösbegy tovább mesélt.
- Tavaszra meggyógyultam. Egy napsütéses reggelen az emberek kinyitották az ablakot, és én visszarepültem az erdőbe, a többi vörösbegyhez.
- Örülök neki – mondta a kisfiú. – Ha téged vagy a gyerekeidet baj érné, gyertek csak hozzánk. Itt lakunk nem messze, a város szélén. Nálunk is ellakhattok télen.
- Köszönöm, kisfiú – felelt a vörösbegy –, igazán kedves vagy. Ha nem leszünk betegek, akkor is elmegyünk hozzátok a kertbe, és énekelünk nektek: erdőről, patakról, nyulakról, őzekről, mókusokról és persze madarokról.
- Nagyszerű – ujjongott a kisfiú. – Várlak benneteket, kis vörösbegy! Nagyon várlak!

Schmidt Egon

- 1.** Mondjátok el, mi mindent tudtatok meg az olvasmányból a vörösbegyéről!
- 2.** Mi teszi a szöveget meseszerűvé?
- 3.** Olvassátok el a szöveget szerepenként! Ügyeljete a helyes hanghordozásra, hanglejtésre!
- 4.** Írjátok rövid fogalmazást ezzel a címmel: *Az erdők dalnokai!*

BIZTATÁS

Hagyd ott a várost. Csönd-övembe jöjj,
Hagyd ott az ingerült és hetyke szókat.
Itt fákat, felhőt, forrást üdvözölj.
S hallgasd a zengő, mámoros rigókat.

Áprily Lajos

- 5.** Keresd meg a sorok végén összezsengő szavakat, a rímet!
- 6.** Mondd meg a rím fajtáját!
- 7.** Számold meg, hány szótagból állnak az egymással rímelő sorok!
- 8.** Írd ki a versből a **-t** ragos szavakat!

TANULSÁGOS TÖRTÉNETEK

CSUPAFEJ

Egy napon – éppen azután, hogy az emberek megrendezték az első olimpiai versenyt – elhatározták a tó madarai, hogy versenyt rendeznek ők is.

A versenyszámokat Szille, a tündér határozta meg: lesz úszás, futás, repülés és fészeképítési verseny.

Na, gondolhatod, micsoda készülődés volt a madarak között. Egyebet sem csináltak egész nap, mint úsztak, repültek, futottak és fészket építettek.

Egyetlenegy volt csak, aki nem csinált semmit. Nem úszott, nem repült, nem futott, nem tanult fészket építeni. A kék tollú jégmadár, akinek Csupafej a neve, és aki sohasem csinál egyebet, csak ül és gondolkodik. Akkor is, mikor a többi madár izgatottan készült a nagy versenyre, ő csak ült egész nap és gondolkodott.

– Hogyan akarsz te versenyezni – kérdezte tőle Tik, a hóda –, ha mindig csak egyhelyben ülsz, és nem erősíted a lábaidat soha?...

– Nemcsak lábbal lehet versenyt nyerni, pajtás, hanem fejjel is – felelte Csupafej, és tovább gondolkodott.

Arra szállt Lenge, a csér, és kacagni kezdett.

– Így készíted szárnyaidat a versenyre? Haha, te leszel az utolsó!...

Csupafej felnézett rá, és csak ennyit felelt a csúfolódásokra:

– Nemcsak szárnyal lehet repülni, lehet fejjel is...

És tovább ült mozdulatlanul és tovább gondolkodott.

Hát eljött a verseny várva-várt napja. Aznap reggel Csupafej addig járta a mezőt, amíg összefogott három egeret.

A három egeret elrejtette egy fűzfaodúban. Aztán összehalászta az összes vízre hullott bogarat, amit csak talált a tavon, és azt elvitte mind Villáskának, a fecskének. Hosszasan beszélgetett vele, s délután volt már, mire visszatért a tóhoz.

A madarak már összegyűltek a versenyre. Megjött Kelep úr is, a gólya, akit mint kívülállót, versenybírónak kértek fel a tó madarai, leszállt és csendet kelepelt.

– A versenyt megnyitom! Először jön az úzás – folytatja –, a cél a tó túlsó partja. KészüljeteK, mindjárt megadom a jelt.

És ekkor valaki közbeszólt. Csupafej volt, a kis kék jégmadár, aki ott ült egy zsombékon, és előtte három egér, amit a reggel fogott. Közbeszólt és ezt kérdezte:

– Vagyis úgy értsük ezt, hogy az a nyertes, aki előbb érkezik meg a vízzen keresztül a túlsó partra?...

Különös, gondosan megfogalmazott kérdés volt, és a madarak valamennyien elkezdtek nevetni, mert olyan igazi üldögélőhöz méltó kérdés volt. Még Kelep, a gólya is mosolygott, amikor felelt:

– Igen, barátocskám, úgy értsed ezt...

– Rendben van – bólintott komolyan Csupafej, és nem bánta egyáltalában a nevetést. Felemelte az egyik egeret és meglóbálta a víz fölött, aztán újra letette. És halkán odaszólt Nagyfogúnak, a csukának, aki ott hevert a tó fenekén, és éhes volt módfelett.

– Neked adom ezt az egeret, ha átviszel gyorsan a túlsó partra...

– Rendben van – mondotta a csuka, és felemelkedett a víz színére, hogy odatartsa a hátát Csupafejnek.

Éppen abban a pillanatban ütötte össze csőrét Kelep, és ez volt a jel, amire a madarak megindultak úszni.

Csupafej pedig ráugrott Nagyfogú hátára, és a csuka egy szempillantás alatt átvitte a tó másik partjára. Itt kiugrott a partra, az egeret, amit a csőrében hozott, odaadta a csu-

kának, és Nagyfogú, a csuka, boldogan megette.

Ekkor jöttek csak meg a többi madarak.

Elsőnek a bűvár érkezett, Szigonycsőr, és

rettentően csodálkozott és rettentően bosszankodott, amikor meglátta, hogy Csupafej már ott ül a parton.

– Hát te mikor tanultál meg ilyen jól úszni? – kérdezte tőle elképedve.

– Mialatt ültem és gondolkoztam – felelte Csupafej kurtán. Kelep, a versenybíró pedig kikelepelte az eredményt:

– Első Csupafej, második Szigonycsőr, harmadik Tik, a hóda... A madarak pedig hallgatták, és borzasztóan csodálkoztak ezen. Mikor visszaérkeztek a tocsogóhoz, Kelep újra csendet kelepelt és mondta:

– Most pedig jön a futás. Cél az a magas fűzfa, ami ott látszik a parton. Készüljetek, mindjárt adom a jelt...

És ekkor újra közbeszólott valaki, és ez a valaki újra Csupafej volt.

– Vagyis úgy értsem ezt – kérdezte megfontoltan –, hogy az lesz a nyertes, aki leghamarabb jut el a fűzfához a földön?...

– Igen – felelte a gólya, és a madarak kacagni kezdtek, mert ez megint olyan igazi jégmadárkérdés volt, és a gólya is mosolygott, mert látta Csupafej kurta lábait, és nem tudta elgondolni, miképpen fog velük szaladni a fűzfáig.

– Rendben van – mondotta Csupafej, aztán felemelte a második egeret, és megforgatta a nád felé, és megint letette. Majd halkán odaszólt a menyéthez, aki a nád közül leskelődött, és éppen vadászni indult.

– Neked adom ezt az egeret, ha elviszel a fűzfáig...

– Rendben van – mondotta a menyét és közelebb jött, hogy Csupafej felülhessen a hátára.

A menyét futni kezdett vele a fűzfa felé, és egy szempillantás alatt odaértek.

– Itt az egér – mondta Csupafej, és a menyét boldogan elfutott vele. Csupafej pedig ott várta a fűzfa tövében, amíg megjönnek a többiek.

Elsőnek Hosszúláb érkezett meg, a gém. Borzasztóan elcsodálkozott és borzasztóan bosszankodott, amikor meglátta, hogy Csupafej már ott várta.

– Hát te hogy jöttél ide ilyen gyorsan a kurta lábaiddal? – kérdezte mérgesen.

– Fejjel is lehet szaladni, nemcsak lábbal – felelte Csupafej kurtán. Kelep pedig, a versenybíró, kikelepelte az eredményt:

– Első Csupafej, második Hosszúláb, harmadik Piu, a partfutó...

A madarak pedig, akik hallották, módfelett csodálkoztak ezen.

– Most pedig következik a repülés – jelentette be Kelep –, cél megint a túlsó part...

És most már hangosan kacagtak a madarak, amikor Csupafej újra közbeszólt és megkérdezte:

– Vagyis úgy értesem ezt, hogy az a nyertes, aki leghamarabb jut a túlsó partra a levegőn keresztül?...

Kacagtak a madarak, mert tudták, hogy olyan kurta szárnyakkal, mint amilyenek a Csupafej szárnyai, nem lehet gyorsan repülni. És kacagott a gólya is, Kelep, amikor azt felelte, amit eddig is felelt:

– Igen, úgy értsed.

– Rendben van – bólintott komolyan Csupafej, azzal felémelte a harmadik egeret is, és feltartotta a levegőbe. Majd

letette, és halkan felszólt Villámnak, a vércsének, aki ott körözött a nádas fölött.

– Neked adom ezt az egeret, ha átviszel a túlsó partra.

– Rendben van – mondotta Villám, és összehúzott szárnyakkal lecsapott, hogy felvegye a hátára Csupafejt.

Éppen abban a pillanatban csattantott a csőrével Kelep, a versenybíró, s a madarak repülni kezdtek, mindegyik olyan sebesen, ahogy csak tudott.

De Villám, a vércse mindegyiknél gyorsabb volt, s Csupafej ott ült már a parton, mire a többiek megérkeztek.

Elsőnek a kis sárszalonka jött, akinek Krekk a neve, s kerek szemei még kerekébbek lettek, mikor meglátta, hogy Csupafej már ott ül s várja őket. Másodiknak Lenge jött, a csér, s elképedve verte össze szárnyait:

– Nahát, ezt hogyan csináltad?...

– Fejjel – mondotta Csupafej bölcsen.

S Kelep kihirdette az eredményt:

– Első Csupafej, második Krekk, harmadik Lenge – s a madarak odavoltak a bámulattól...

Wass Albert nyomán

1. Milyen versenyszámokban mérték össze tudásukat a madarak?
2. Ki határozta meg a versenyszámokat?
3. Kit kértek fel versenybírónak?
4. Mondd el, hogyan készültek a versenyre!
5. Miért volt feltűnő a jégmadár viselkedése?
6. Mit tett a verseny napján Csupafej?
7. Mit kérdezett a jégmadár az úzás előtt Keleptől, a gólyától?
8. Te hogyan fogalmaztad volna meg az úzás versenyszabályát?
9. Hogyan lett első minden versenyszámban a többiek által lenézett jégmadár?

CSUPAFEJ ÉS A FÉSZEKVERSENY

A futás, úszás és repülés után kezdődött a fészekverseny. Sorra járták a madarak Keleppel az élükön az összes fészkeket. Megnézték a vadrucának, Máminak a fészket, Tiknek, a hódának a fészket, Hosszúlábnak, a gémnek a fészket, s nagyokat bólogattak, s azt mondták:

– Szép, szép, igazán derék munka.

Aztán megnézték Hószakállnak, a cinegének finoman szótt függőfészket, és nagyon megbámulták, és lelkesedve mondták:

– Ez már igazán nagyszerű munka!...

Azután megnézték Szigonycsőrnek, a búvárnak a fészket, mely szabadon úszott-ringott a vízen, s úgy volt hozzákötözve négy kis fonallal négy nádszálhoz, hogy a víz nem vihette el, viszont akár emelkedett, akár apadt a tó, a fészkek vele emelkedhetett, és vele süllyedhetett, és így se a víz nem lephette el soha, se szárazra nem kerülhetett. Nagy csodálkozással bámulták ezt a célszerű berendezést, és lelkesedve mondták:

– Ez már igazán ügyes munka!

Mikor már mindenkinek megnézték a fészket, és éppen ítélni akartak, akkor megszólalt Csupafej, aki mindeddig csendben ült.

– Gyertek, nézzétek meg az én fészkeket is!

Hej, de nagyot kacagtak erre a madarak!

– Hiszen neked nem is lehet fészked, mert mindig csak üldögéltél és lógattad a fejedet, nem dolgoztál soha!

De azért elmentek az öreg fűzfához, ahova hívta őket. S lám, mit láttak ott! Egy gyönyörűen megépített kis kerek

fészket, tiszta agyagból, s puha pihével kibélelve, és olyan ügyesen hozzáragasztva a fához, hogy tiszta gyönyörűség. Persze, te már tudod, ha gondolkozol egy kicsit, hogy azt a fészket nem más csinálta, mint maga Villáska, a fecske, cserébe a tórol gyűjtött bogarakért. De ezt a madarak, akik ott voltak, persze nem tudhatták, s borzasztóan elcsodálóztak.

– Hogyan tudtad te ezt megcsinálni – kérdezték –, mikor egész nap csak ültél a parton?

– Fejjel – mondotta Csupafej bölcsen. S Kelep kihirdette az eredményt:

– Fészeképítésben is első Csupafej, második Hószakáll, harmadik Szigonycsőr!...

Volt nagy láрма a madarak közt! Hogy Csupafej mindenben első! Ki hitte volna, ki gondolta volna! Kelep pedig komolyan és méltóságteljesen odalépett Csupafej elé, és átadta neki a négy díjat.

– Íme, vedd át a jutalmakat!

Csupafej pedig átvette a négy díjat, aztán leült, úgy, ahogy ő szokott, fejét lefelé lógatva s így szólt a madarakhoz:

– Látjátok, barátaim, hogy nemcsak lábbal, szárnyal és ügyességgel lehet első valaki, hanem ésszel is, és éppen azért nem kell csúfolódnival azzal, aki gondolkodik. Lám, ez éppen jó lecke volt nektek. Mert bizony megmondom, hogy nem én úszom legjobban közöttetek, mivel én egyáltalában nem szoktam úszni, hanem Szigonycsőr, és így őt illeti meg az első díj ebben.

Azzal átadta Szigonycsőrnek az úzásért járó első díjat, amit azóta is büszkén hordoz minden bűvár a fején, megláthatod te is, ha találkozol egy bűvárral, hogy milyen szép volt az a tollbokréta, amit Csupafej átadott Szigonycsőrnek.

– Másodszor nem én vagyok közöttetek a leggyorsabb futó – folytatta a kis jégmadár –, mivelhogy én nem is szoktam futni, hanem Hosszúláb barátunkat illeti érte az első díj.

S azzal átadta Hosszúlábnak az első díjat, ami a futásért járt neki, s amit ma is szép sötétzöld forgó alakjában ott láthatsz minden jóra való gém fejbübján.

– Továbbá a leggyorsabb repülő sem én vagyok, nehogy azt higgyétek, hanem Krekk, a sárszalonka.

Azzal átnyújtotta Krekknek a repülésért járó díjat, amit ma is ott láthatsz zománcosan fényleni minden sárszalonka fején és nyakán.

– Végül a fészeképítésben sem én vagyok a mester, hanem Hószakáll, és ez a szép, aranyos palást valóban megilleti őt!

Azzal Hószakáll vállára akasztotta a fészeképítés mestereinek járó aranyos palástot, amely csupa lilium-porzóból készült, s amelyet ott láthatsz ma minden szakállas nádicinegén, akiket neveznek függőcinegéknek is, a tudományuk után.

– Így – végezte be a beszédet Csupafej – csak azt akartam ezzel megmutatni nektek, hogy gondolkodással is lehet valamire vinni.

Azzal fogta magát, s visszarepült kedvenc zsombékjára, s újra nem csinált egyebet, csak nézte a vizet s gondolkozott.

A madarak pedig módfelett csodálkoztak, s nem értették, és nem értik ma sem, hogyha Csupafej nem tud úszni, nem tud futni, nem tud repülni, és nem tud fészket építeni: akkor hogyan lehetett mégis mindenben első?

Ma sem értik, és ezért vágnak néha olyan ostoba és csodálkozó arcot, ha ez a dolog az eszükbe jut. Te most tudod, hogy miképpen csinálta Csupafej ezt a csudát, s ha akarod, el is mondhatod nekik, bizonyára hálásak lesznek érte. De akkor először meg kell tanuljad a madarak nyelvét.

Wass Albert nyomán

1. Sorold fel a szövegben előforduló madarak nevét!
2. Keresd meg a szövegben, hogyan szolgáltatott igazságot a versenyzőknek a verseny végén Csupafej!
3. Mit akart bebizonyítani társainak Csupafej?
4. Mi a véleményed, milyen eredményt ért volna el az emberek olimpiáján Csupafej a madaroknál bevált taktikával?

SARLÓSFECESKE

Csak a gondolatnak nincs ideje és határa – mondom magamban, amint az autóbusz elrohan a Vérmező mellett. A következő pillanatban már két fekete madár repült tűnődésem felhői közé: két sarlósfecske.

Tudom, hogy a két madár csak távoli rokona az igazi fecskéknek, és inkább sarlós szárnyuk, és alakjuk miatt mondják őket fecskéknek, én mégis fecskéket látok bennük, mint gyermekkoromban az öreg torony mellett, ahol lábatlan fecske volt a nevük. Így nevezte őket a falu, mert ezek a fecskék sohasem szállnak le a toronyra, házra, fára, sziklára; sohasem pihennek, és csak nagyon ritkán kapaszkodnak meg téglaperemben vagy kőszegélyben.

Még a fészük anyagát is a levegőben szálló pelyhekből kapkodják össze, és azt mondják: – Sziii... siiii... piiii... – akár fiaikat tanítják repülni, akár a sólyomra figyelmeztetik a rokonságot. Bár még a sólyom sem igen kezd ki velük, hiszen a sarlósfecske sokkal gyorsabb az igazi fecskénél, s a villámgyors fordulatoknak igazi mestere.

Az öreg torony egy váromladéknak volt utolsó maradványa, közvetlenül a falu melletti dombon. Üregeiben nemcsak sarlósfecskék, de vércsék, csókák és baglyok is fészkeltek a legnagyobb egyetértésben, és éppen úgy nem zavarta őket a gyermekesereg lármája, mint minket sem a fecskék és vércsék sivalkodása. A fészkek kiszedéséről pedig szó sem lehetett, mert a fal meredek volt, és keskeny párkányán felmászni meg sem kísérelte senki ... azaz, hiszen éppen ez jutott eszembe a Vérmező mellett, miközben a két fecske, mint két fekete szigony villámlott a levegőben.

Egyszer mégis felmászott valaki a keskeny párkányon, és ez a valaki nem kisebb személyiség volt, mint Skandera Gyula, akinek valamelyik őse török volt, és itt maradt magyaroknak. Gyula barátunk arról volt nevezetes, hogy a legsimább bükkfatörzsön is úgy mászott, mint a mezei poloska, ámbár a fészkek kiszedéséért néha csodálatos veréseket viselt el. Az öreg Skandera ugyanis nemcsak híres takácsmester volt, de szigorú madárvédő is, míg fiát olthatatlan vágy vonzotta a magasságok és madárfészkek felé.

Azon a nevezetes reggelen is – a kis vércsék már kint ültek a fészkek peremén – felvetődött a régi kérdés, hogy meg lehet-e mászni a falat, amikor Gyula azt mondta, hogy: igenis, meg lehet...

– Jár a szád – legyintett Bozsoki Pali, aki zsugori volt, mint egy hörcsög.

– Húsz krajcárért megmászom.

Mivel Pali állandóan „tele volt pénzzel”, tizenkét krajcárt vakart elő zsebéből.

– Ennyit adok, de egy vércse az enyém. – Gyula meghúzta a nadrágszíját, még egyszer felmérte a falat, és nekiindult.

– Leesz a fene, Gyula – mondta szelíden Puska Péter, aki bölcs volt, mint egy öreg, de nem is élt sokáig.

Péterre azonban nem hallgatott – mint a bölcsekre általában – senki, igaz, nem is nagyon mertünk beszélni, mert

egy hibás mozdulat, és Gyula a nyakát töri. Már magasan volt. Tapadt a falhoz, mint a pióca, lábát centiméterenként csúsztatta előre, de nagyon aggódó volt már az arca, amikor a fészket elérte.

– Vigyázz!! – suttogta valaki, amikor a kis vércsüket kiemelte és inge alá dugta, miközben az anyamadarak sikongva csapkodtak hozzá, szinte sírva a fiókákért.

Gyula ekkor már jött visszafelé. Hátra nem nézhetett, és csak lábával tapogatta a mozgó téglákat és füle sárga volt, mint a viasz. És a mienk is. Rettenetesen féltünk. De Gyula jött. Szörnyű lassan, de jött. Amikor már csak pár méterre volt a föld felett, Pali, a „pénzember” azt mondta:

– Most már nem lesz baja...

Pali azonban nem volt jóstehetség, mert a baj csak ekkor kezdődött. Az egyik fal mellett Skandera bácsi kalapja bukkan fel, és látható érdeklődéssel nézte fia nyaktörő mutatványát. Nézte, de a szeme sötét volt, mint az ítélet. Már ott állt mellettünk, de fia nem láthatta, csak amikor leugrott, s ekkor arca még fehérebb lett, akár a gyolcs, amit apja szövögetett.

Az öreg takács egy követ ütögetett botjával, és a földet nézte.

– Emlékszel, mit mondtam?

– Édesapám! – rimánkodott Gyula.

– Azonnal visszaviszed a madarakat!

– Édesapám, leesem... – és a fiú térdre hullt.

– Leesel? Én nem siratlak jobban, mint azok a szülők ott fent – és botjával a sikongó vércsepárra mutatott. – No, eredj, fiam.

Ezt már egészen szelíden mondta Skandera bácsi, de keze, mint a kés, mutatott a falra.

Gyula elindult. Hogy meddig tartott, amíg felért a fészkekhez, meddig, amíg visszajött, nem tudom. Nem néztünk fel, de a szívünk mintha kint vergődött volna a fűvön, és elállt a verése valahányszor egy-egy kődarab leesett.

Gyula aztán lerogyott mellénk, és sírva fakadt.

– Aztán iparkodj haza, mesterékhez viszed a vásznat – mondta az öreg takács, és leballagott a domboldalon.

A sarlósfecskék ott maradtak a Vérmező felett. De az emlékezésnek nincs határa, s mindezt egy perc alatt újra átéltem, megjártam időt és teret, és közben még eszembe jutott az is, hogy Skandera Gyula soha többet sem fára, sem falra nem mászott.

És eszembe jutott az is, hogy Bozsoki Pali nem akarta megfizetni a tizenkét krajcárt, mert nem kapott kis vércsét. Palinak tulajdonképpen igaza volt, de nekünk is igazunk volt, amikor ezért Palit alaposan elvertük.

A verekedést végignézték az immáron boldog vércseszülők visszakapott fiaikkal, és nem kétséges, hogy ők nekünk adtak igazat.

Fekete István

1. Milyen gyermekkori történetet juttattak a sarlósfecskék az író eszébe?
2. Milyen madarak lakták az öreg tornyot?
3. Ki volt Skandera Gyula? Miről volt nevezetes?
4. Miben fogadtak a fiúk?
5. Miért ijedt meg Gyula az édesapjától?
6. Mit parancsolt fiának az öreg takács?
7. Mi játszódtott le a fiúkban, amikor a gyerek visszavitte a vércséket a fészekbe?
8. Dolgozzatok párban! Képzeljétek magatokat az apa helyébe! Vajon mire gondolhatott, amíg a fia életveszélyben volt?
9. Vitassátok meg, szerette-e a fiát az öreg takács!
10. Milyen változás történt Gyulával a fészekrablás után?
11. Mi a véleményetek Bozsoki Paliról és a verekedésről?
12. Fejtsd meg a találós kérdést!

*Sárból rakott vár a házon,
reggel, délben, este látom.
Gazdájának háta bársony,
farka villa, hasa vászon.*

ÉRDEKESÉGEK A SARLÓSFECSKÉKRŐL

Természetes ellensége gyakorlatilag nincs. Táplálékát kizárólag repülő rovarok, főként kabócafélék, legyek, szúnyogok teszik ki. Élete nagyban függ az időjárástól. Rossz idő esetén az időjárási frontokat elkerülve fészkelőhelyétől nagy távolságra, akár több száz kilométerre elrepül, ilyenkor a fészekben lévő fiókák testhőmérséklete csökken, életfunkcióik lelassulnak, így meglepően sokáig, akár egy-két hétig képesek túlélni élelem nélkül. Ezt „éhségalvának” hívják, ami a hibernáció egy formája. Rendkívül hű a fészkelőhelyéhez és a párjához.

Egy új tanulmány szerint a sarlósfecske megdöntötte minden madárfaj nonstop repülési világrekordját: tíz hónapig képes a levegőben maradni leszállás nélkül.

Vándorlás közben vannak közöttük olyanok, amelyek egyszer sem szállnak le a földre, míg vissza nem érkeznek a következő fészekrakásra, tíz hónap múlva. Egyes megfigyelt példányokkal előfordult, hogy rövid időre, akár egy-egy téli éjszakára megpihentek valahol, de mások egy pillanatra sem értek földet. Mindezt a madarakra rögzített adathordozók segítségével figyelték meg. A tudósok feltételezése szerint a fecskék napközben valószínűleg úgy takarékoskodnak az energiával, hogy kihasználják a meleg levegő felszálló áramlatait. Feltételezések szerint a madarak szárnyalás közben alhatnak, talán a hajnali és alkonyati lassú ereszkedés közben.

Hatalmas energiát felemésztő repülési idejük ellenére a sarlósfecskék meglepően sokáig élnek. Dokumentumok támasztják alá, hogy egyes esetekben akár húsz évig is. Az ez alatt megtett repülési távolság annyi, mintha hétszer repülnének el a Holdra és vissza.

FÉSZEKRABLÓK

Macóka úton-útfélen hallotta, hogy egyesek jó pénzt fizetnek mindenféle madártojásért. Nem azért veszik, hogy meg egyék. Gyűjtik őket, mint más a bélyeget. Ezért Macóka úgy döntött, hogy ő is elmegy madártojásért az erdőbe. Amint barátai meghallották, miben tőri a fejét, elhatározták, ők is vele tartanak.

Egy reggel fel is kerekedtek. A hét barát pompás látványt nyújtott.

Macóka hosszú, villás végű botot vitt, hogy azzal rázza meg a fészkeket. Kengu széles szájú lepkehálót hozott, hogy azzal kapja el a lehulló tojásokat.

Csacsinál horog volt és mászókötel. Boci látócsővel szándékozott felkutatni a magasban a fészkeket. Paci vállán gereblye himbálózott, hogy a tüskés bokrokba rakott fészkeket kihúzza vele. Teve csúzlit lóbált, azzal lövi majd le a fészket, amit másképp nem érnek el. És arra számítva, hogy a kotló madarak megdühödnek, és megtámadják őket, Elef Anti öreg tölcséres flintát hozott.

Úgy masíroztak végig a kisvároson, mint egy csatába induló regiment. Büszkén figyelték, milyen riadt képpel bámulják őket a járókelők. Mikor épp az erdőhöz értek, egy idős úr andalgott elő a fák közül, és barátságosan köszöntötte őket.

– Van szerencsém! Hová, hová, ha szabad kérdeznem?

– Madártojást szedni!!! – kiáltották kórusban.

És Macóka hozzátette:

– Pénzt kapunk érte!

– Óriási! – mondta az idős úr, és meghajolt, kalapját szívéhez szorítva. – Szívesen veletek tartanék, de sajnos nem lehet, hanem szívesen adok egy forintot minden egyes tojásért...

– Áll az alku! – vágta rá Macóka. – Egy forint minden egyes tojásért.

És barátai lelkesen kiáltották:

– Hurrá, egy forint minden egyes tojásért!

– Még nem fejeztem be – szólt az idős úr –, mert úgy értem, hogy...

De nem folytathatta, mert Macóka és barátai már becsörtettek az erdőbe. Az idős úr kissé szomorúan sóhajtott. Aztán talált egy kis füves buckát az erdőszélen, és ledőlt a napsütötte fűbe. Elálmosodott, így hát arcára terítette a zsebkendőjét, és elszunyókált. A madarak csodálatosan énekeltek, és ő mosolygott álmában. Nagyon szépet álmodott.

Nem tudta volna megmondani, meddig aludt, de arra ébredt, hogy Macóka és barátai csörtetnek kifelé az erdőből.

– Aha! – mondta az idős úr, és abban a minutumban felült: – Nos, hogy sikerült a tojásvadászat?

A hét barát félrefordította siralmas ábrázatát, és szó nélkül továbbmasírozott. Az öreg felugrott, és utánuk loholt.

– Hé, fiúk – kiáltotta –, én adok egy forintot minden egyes tojásért...

– Uram – szólt hátra Macóka a válla fölött –, nagyon jól értettük az ajánlatát. Egy forint minden egyes tojásért. Csak-hogy...

– Csakhogy folyton félbeszakítottok! – mondta az idős úr kissé mérgesen. – Azt akartam mondani, hogy egy forintot adok minden egyes tojásért, amit nem kaparintotok meg.

Erre már megállt Macóka, és a barátai is megálltak. Egy forint minden tojásért, amit nem kaparintottak meg? Félkörben körülfogták a fura emberkét. Kengu szólalt meg elsőnek:

– Én felmáshztam egy tölgyfára, hogy kishzedjek három tojást a bagolyfészekből, de nem sikerült, csak a bagolymama karmai szántották végig a képemet.

– Óriási! – mondta az öreg, és előhúzta az erszényét. – A három bagolytojásért, amit nem szereztél meg, jár neked három forint.

Boci következett.

– Én sirályfészek után máshztam egy szikla tetejére. Abban is három tojás volt, de egyet sem kaparintottam meg, csak a szikla kaparta föl a bőrömet, amikor visszacsúshztam.

– Pompás, akkor kettőtöknek hat forint jár – mondta az öreg, és az erszényébe nyúlt.

– Engem tessék meghallgatni! – kiáltott Teve. – Hat tojás volt a hattyúfészekben, a tóparti szittyóban, de egyet sem szereztam, mert a két hattyúszülő elkapta a két fülemet, és fejjel belelódított a vízbe.

– Az eddig tizenkét forint – számolta össze az idős úr. – Hát még? Neked hogy sikerült? – kérdezte Csacsitól.

– Én egy cinkefészket láttam a bozótban – felelte Csacsi –, két tojás volt benne, de a cinkemama meg a cinkepapa csőrükbe kapták és biztos helyre vitték.

– Akkor már tizennégy forinttal tartozom – mondta az öreg. Aztán kérdőn nézett föl Elef Antira.

– Talán el sem tetszik hinni – mesélte Anti –, de az én fészekben tíz tojás volt. Pontosan meg tudtam számolni őket arról az ágról, amelyikre felmáshztam érte, de abban a pillanatban le is tört alattam. Egyetlen tojást szereztam csak, ezt a tojásnyi daganatot a tarkómra.

– Nos hát – bólíntott az öreg –, ha nem számítjuk a tarkódra kapott tojást, akkor már huszonnégy forintnál tartunk.

No és te? – fordult Macókához. – Nagyon csendes vagy. Te nem is próbáltál tojást szedni?

– Jaj, dehogynem – nyögött Macóka. – Tessék nézni ezeket a karmolásokat, a fészkelő madarak csőre és karma nyomát. Több madár rontott nekem, mint a barátaimnak együttvéve.

– Hát bizony – mosolygott kedvesen az öreg –, alaposan helybenhagytak. No és, hány tojást sikerült nem megkaparintanod? Neked is megadom, ami jár.

– Nem értem – csóválta a fejét Macóka –, miért tetszik ennyi pénzt elpazarolni nem létező tojásokra?

– Okos kérdés – bólintott a derék öreg, és vidáman megcsörgette az erszényét. – Nos hát, én nagyon szeretem a madarakat. És szívesen odaadnám minden forintomat, hogy többé senki se fosztogassa a madarak fészkeit.

– Akkor tessék csak megtartani a pénzt – mondta Macóka szelíden. – Beszereztünk egy csomó karmolást, daganatot és kék-zöld foltot, és külön fizetséget nem érdemlünk. Mert hát – fordult barátaihoz –, ha jól meggondoljuk, elég nagy butaság ez a madártojásgyűjtés.

Aaron Judah

1. Mi volt a céljuk Macókáéknak a tojásgyűjtéssel?
2. Milyen hibát követtek el Macókáék, mikor az idős úrral beszéltek?
3. Hasonlítsd össze Macóka és barátai viselkedését tojásgyűjtés előtt és tojásgyűjtés után! Milyen külső és belső változást vettél észre rajtuk?
4. Miért tartották furcsának az idős úr ajánlatát a barátok?
5. Játsszátok el a tojásszedők beszámolóját szereposztásban! Egy társatok játssza el az idős úr szerepét!
6. Mi derült ki a történet végén a fura bácsiról?
7. Milyen tanulságot szűrt le Macóka a rosszul sikerült vállalkozásból?
8. Mit jelent az *erszény* szó?
9. Mondd rokon értelmű szóval!

helybenhagy

megkaparint

elszunyóka

becsörtet

felkerekedik

– Nagyon derék – mondta a bácsi. – Épp ilyen szép banánhéjat kerestem mindig. Egész különös módon érdekelnek a banánhéjak.

– Parancsoljon a bácsi – készségeskedett Macóka. – Nagyon szívesen odaadom.

– Nagyon köszönöm – hálálkodott a bácsi, és egy kis erszényt húzott elő. – Természetesen megfizetem. Tíz forint elég lesz érte?

– Érdeemes pénzt adni egy banánhéjért? – kérdezte Macóka meghökkenve.

– Nekem érdeemes – felelte az öreg bácsi. Macóka kezébe nyomta a pénzt, és hozzátette: – Elég lesz? Adhatok többet is.

– Ó, teljesen elég, az egész banán se került többbe – vallotta be Macóka. – Nem kell a bácsinak még több banánhéj?

– Jelenleg nem – mondta a bácsi. – E pillanatban csak ez az egyetlenegy érdekel, amit ön eldobott. Nagyon örülök neki, mondhatom. Sőt még tíz forinttal meghálálnám, ha tenne nekem egy nagy szívességet. Vigyázna erre a banánhéjra, amíg bemegyek ide a boltba, és veszek egyet-mást?

Macóka zavarban volt.

– Nem értem, miért nem teszi zsebre a bácsi, és viszi magával?

– Ugyan, ugyan, fiatal barátom, micsoda ötlet?! – méltatlankodott az öreg bácsi, és felhúzta bozontos szemöldökét. – Ki hallott már olyat, hogy egy banánhéjat hurcoljak a zsebemben? Nem, nem, azt akarom, hogy ez a banánhéjam itt maradjon, ahol van, a járdán. Cserébe azért a második tízesért csak azt kívánom öntől, hogy vigyázzon rá, míg oda vagyok. És mikor visszajövök, lesz szíves beszámolni, mi minden történt vele.

– Rendben van – bólintott Macóka, és most már biztosra vette, hogy az öregnek hiányzik egy kereke. De húsz forint az húsz forint, és Macóka elégedetten támaszkodott a lámpa-

oszlopnak. Bámulta a banánhéjat, és a húsz forintot csörgette a zsebében.

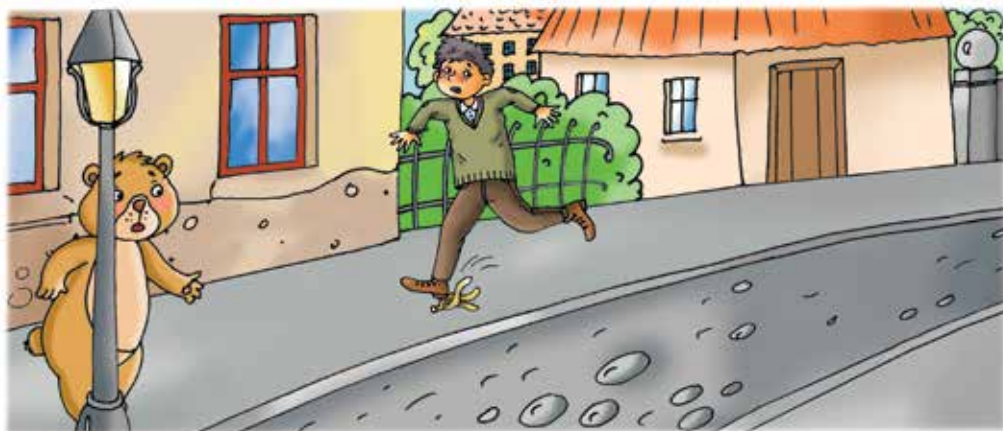
A bácsi belépett az üzletbe, végigment a pultok előtt, de semmit se vásárolt. Egyáltalán nem is úgy látszott, mintha keresne valamit. Láthatólag csak az időt húzta, és jó félóra múlva végre elhagyta a boltot. Ahogy az ajtón kilépett, látta, Macóka nincs már ott, ahol hagyta, a lámpaoszlopnál, hanem a boltajtó mellett vár rá.

– Ó, itt van hát, ifjú barátom – jegyezte meg a bácsi. – Nos, elmeséli mi minden történt a banánhéjammal, amíg a boltban voltam?

– Igen – bólintott Macóka, és elpirult szégyenében. Mélyet sóhajtott, és rákezdte: – Egy perccel utóbb, hogy el tetszett menni, egy fiú rohant arra, és nem vette észre idejében. Elcsúszott rajta, és kis híján felbukott. Nemsokára egy néni jött, gyerekocsit tolt maga előtt, és így nem látta, mi van a földön. Rálépett, megcsúszott, és majdnem kiborította a babát a kocsiból. Aztán jött egy úr és egy hölgy. Nagyon elmélyülten beszélgettek, és nem figyeltek a lábuk elé. A hölgy rálépett a banánhéjra, és ha az úr el nem kapja, biztosan elesik.

Macóka elhallgatott. Aztán a bácsira se nézve, kissé reszkető hangon folytatta:

– Tudom már, hogy nem lett volna szabad a banánhéjat a járdára dobnom. Nagyon gondatlan voltam. És hogy tes-

sék látni, milyen őszintén sajnálom, szeretném a húsz forintot visszaadni.

És átnyújtotta a pénzt. A bácsi mosolyogva elvette, és megcsörgette a kezében. Aztán megfordult, és szemével kereste a járdán a banánhéjat. Nem volt ott.

– Hol a banánhéjam? – kérdezte.

– Bedobtam a szemétyűjtőbe – volt a válasz.

– Akkor tessék, kis barátom – mosolygott az öreg bácsi, és újra Macónak nyújtotta a húsz forintot –, megtarthatja a pénzt.

Aaron Judah

1. Milyen életet élt Macóka? Válaszd ki a szókérttyákról!

nehéz

vidám

szomorú

gondtalan

felelőtlen

2. Udvariasan vagy udvariatlanul beszélt egymással Macóka és az öreg bácsi? Dolgozzatok párban! Véleményeteket bizonyítsátok a szöveg segítségével!

3. Miért érdekelték nagyon a bácsit a banánhéjak?

4. Rakd időrendi sorrendbe, hogy milyen problémát okozott a banánhéj!

a) Egy hölgy majdnem elesett, amikor rálépett.

b) Egy fiú majdnem elcsúszott rajta.

c) Egy néni majdnem kiborította a kocsiból a kisgyereket miatta.

5. Milyen tanulságot szűrt le Macóka a történetből?

6. Mit tett Macóka a banánhéjjal?

7. Mondj példát a környezet felelőtlen szennyezéséről és a személtelésről!

TARTALOM

JÖN AZ ŐSZ, MEGY A NYÁR

Kicsi faluból való vers (<i>Kányádi Sándor</i>).....	5
Vidám nyárutó (<i>Fésűs Éva</i>).....	6
Lomb lehullott, mák kipergett (<i>Sarkadi Sándor</i>).....	7
Őszköszöntő (<i>Csanádi Imre</i>).....	7
Öregapó madarai (<i>Lázár Ervin</i> nyomán).....	8
A bíbic.....	9
Szülőföldem (<i>Petőfi Sándor</i>).....	10
Hogyan lettem olvasóvá? (<i>Rónaszegi Miklós</i>).....	11
Igazmondásból kitűnő (<i>Bálint Tibor</i>).....	14
Tanár az én apám (<i>Kosztolányi Dezső</i>).....	16
A repülő iskolatáska (<i>Gyurkovics Tibor</i>).....	17
Fekete mese (<i>Kányádi Sándor</i>).....	20
Madárnyelv (<i>Jánosi Sándor</i>).....	22

HOL VOLT, HOL NEM VOLT...

Kismalac meg a farkasok (<i>Móricz Zsigmond</i>).....	23
A három jó tanács (<i>Ukrán népmese</i>).....	26
A három dió (<i>Magyar népmese</i>).....	28
A só (<i>Benedek Elek</i>).....	31
Két virág egy pár (<i>Ágh István</i>).....	35
A szomorú királykisasszony (<i>Arany László</i>).....	36
Szélike királykisasszony (<i>Magyar népmese</i>).....	39

JÓSÁG, SZERETET, BÉKESSÉG

Mese az erdőről (<i>Wass Albert</i> nyomán).....	45
Hogyan lehetsz látó-ember? (<i>Wass Albert</i> nyomán).....	48
A tündér (<i>Weöres Sándor</i>).....	50
Szelídíts meg (<i>Saint-Exupery</i>).....	51
Várlak, kis herceg (<i>Fecske Csaba</i>).....	55
Szentséges éj (<i>Selma Lagerlöf</i>).....	56
Szálláskérő Szűz Mária (<i>Kárpátaljai magyar népballada</i>).....	60
Betlehemi királyok (<i>József Attila</i>).....	62
Jókedvű köszöntő (<i>Osvát Erzsébet</i>).....	63
Tél (<i>Weöres Sándor</i>).....	64
Holle anyó (<i>Grimm mese</i>).....	64
Január (<i>Gazdag Erzsi</i>).....	69
A két szánkó (<i>Fekete István</i>).....	69

A puszta télen (<i>Petőfi Sándor</i>).....	73
Állati! (<i>Gyurkovics Tibor</i>).....	74
Decemberi ködben (<i>Simon István</i>).....	78

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

A magyarok útra kelnek (<i>Móra Ferenc</i>).....	79
A honfoglalás (<i>Magyar monda</i>).....	80
Munkács eredete (<i>Népmonda</i>).....	82
Zrínyi Ilona (<i>Jókai Mór nyomán</i>).....	84
A szabadulás (<i>R. Várkonyi Ágnes nyomán</i>).....	86
Rákóczi turulmadara (<i>Népmonda</i>).....	88
Március 15-e és Petőfi (<i>Krúdy Gyula nyomán</i>).....	89
Nemzeti dal (<i>Petőfi Sándor</i>).....	92
Petőfi halála (<i>Illyés Gyula nyomán</i>).....	94
Csatadal (<i>Petőfi Sándor</i>).....	96

A TERMÉSZET ÚJJÁÉLEDÉSE

Tavaszi (Szilágyi Domokos).....	97
Télutó (<i>Fekete István</i>).....	98
Tavaszi van (<i>Andók Veronika</i>).....	100
Tavaszi felhők (<i>Nemes Nagy Ágnes</i>).....	101
A pajkos napsugár (<i>Fésűs Éva nyomán</i>).....	101
Meséltél és meséltél (<i>Osvát Erzsébet</i>).....	104
Kicsi köszöntő (<i>Lászlóffy Aladár</i>).....	104
Anyám csevegő kertje (<i>Simai Mihály</i>).....	105
Gyűjtsetek virágot (<i>Gárdonyi Géza nyomán</i>).....	106
Vadvirágcsokor (<i>Mátyás Ferenc</i>).....	107
Az erdő mélyén (<i>Herman Ottó nyomán</i>).....	108
Szarvas-itató (<i>Kányádi Sándor</i>).....	109
Miről mesél a vörösbegy? (<i>Schmidt Egon</i>).....	110
Biztatás (<i>Áprily Lajos</i>).....	112

TANULSÁGOS TÖRTÉNETEK

Csupafej (<i>Wass Albert nyomán</i>).....	113
Csupafej és a fészekverseny (<i>Wass Albert nyomán</i>).....	118
Sarlósfecske (<i>Fekete István</i>).....	121
Érdekességek a sarlósfecskékről.....	125
Fészekráblók (<i>Aaron Judah</i>).....	126
Macóka és a banánhéj (<i>Aaron Judah</i>).....	130

Навчальне видання

**ЛОТОР-ПЕРДУК Олена Карлівна
ПЕРДУК Янош Бейлович**

УГОРСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

**Підручник для 4 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)**

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
„Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей”

Угорською мовою

Редактор *О. О. Дебрецені*
Художній редактор *І. Б. Штурма*
Коректор *Г. М. Тирканич*

Формат 70×100/16. Ум. друк. арк. 11,016.
Обл.-вид. арк. 9,90. Тираж 2443 пр. Зам. № 21-132

Державне підприємство
„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5454 від 14.08.2017